

ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ РОЗВИТОК І РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА

Регіональні економічні тренди та детермінанти регіональної політики

наукова доповідь

Львів – 2019

*Національна академія наук України
Державна установа «Інститут регіональних досліджень
імені М. І. Долішнього НАН України»*

Наукова доповідь

**ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ РОЗВИТОК І РЕГІОНАЛЬНА
ПОЛІТИКА**

*Регіональні економічні тренди та детермінанти
регіональної політики*

Львів – 2019

УДК 330.3:332.02

Територіальний розвиток і регіональна політика: Регіональні економічні тренди та детермінанти регіональної політики: наукова доповідь / НАН України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України»; наук. ред. Сторонянська І.З. Львів, 2019. 92 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»).

Розглянуто тенденції економічного розвитку регіонів України, які формуються під впливом геополітичних змін та реалізації сучасних реформ всередині країни, в розрізі видів економічної діяльності. На основі оцінки напрямків змін у спеціалізації регіонів встановлено зниження кількості промислових регіонів, зростання «аграризації» економіки регіонів та підвищення ролі торгівлі як провідного виду економічної діяльності у двох областях України. Проаналізовано структурні та динамічні характеристики товарного експорту регіонів України. Здійснено оцінку ролі підприємницького сектора у наповненні місцевих бюджетів та забезпеченні фінансової спроможності регіонів. Особливу вагу приділено питанню соціальної безпеки в регіонах України в контексті сучасних тенденцій економічного розвитку. Окреслено напрямки та детермінанти Державної регіональної політики щодо нівелювання негативних викликів та активізації механізмів стимулювання економічного зростання в регіонах України.

Для керівників органів державної та регіональної влади, органів місцевого самоврядування, викладачів вищих навчальних закладів, науковців, аспірантів.

Науковий редактор:

Сторонянська Ірина Зеновіївна, доктор економічних наук, професор

Рецензенти:

Заблудська Інна Володимирівна, доктор економічних наук, професор

Мельник Мар'яна Іванівна, доктор економічних наук, професор

ISBN 978-966-02-4252-4 (серія)

ISBN 978-966-02-83524-8

Рекомендовано до друку Вченою радою ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України» (Протокол №4 від 21.05.2019 р.)

© ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України», 2019

ЗМІСТ

ВСТУП	4
1. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ	6
Промисловість.....	10
Сільське господарство.....	16
Торгівля.....	21
2. СТРУКТУРНІ ЗМІНИ У ТОВАРНМУ ЕКСПОРТІ УКРАЇНИ: РЕГІОНАЛЬНИЙ ВИМІР	30
3. ПІДПРИЄМНИЦЬКИЙ СЕКТОР У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ СПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНІВ	39
4. ЗМІЦНЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В СИСТЕМІ СТАЛОГО ЗРОСТАННЯ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ.....	48
5. НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В СВІТЛІ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ	57
ДОДАТКИ	68

ВСТУП

2019 рік є особливим в системі стратегування регіонального розвитку в Україні, оскільки відбувається вироблення проектів стратегій розвитку регіонів на період 2021-2027 років. Зазначене актуалізує питання здійснення поглибленого аналізу тенденцій економічного розвитку усіх регіонів як вихідної точки визначення їх стратегічних цілей та завдань на наступний стратегічний період. При цьому слід взяти до уваги те, що багато регіонів України впродовж останніх років зазнали суттєвих змін в межах економічного ландшафту, обумовлених геополітичними та геоekonomічними впливами, наслідками окупації частини Донецької та Луганської областей, модифікацією економічних процесів в країні загалом.

Результати аналізу дозволили виявити такі основні тренди розвитку економіки регіонів України впродовж останніх років:

- Втрата Донецькою областю значної частини економічного потенціалу обумовила *переформатування переліку регіонів-лідерів за ВРП*. Так, якщо у 2012 р. лише три області України (Донецька, Дніпропетровська та Харківська) мали більшу за 5% частку ВРП, то в 2016 р. таких областей стало п'ять (додалась Київська та Одеська), а в 2017 р. – шість (додалась Полтавська область). При цьому, ці шість регіонів формували у 2017 р. 37,8% ВРП України;
- У 2017 році 57,84% ВВП України сумарно сформували три види економічної діяльності (ВЕД), а саме: *промисловість – 33,37%, торгівля – 13,91% і сільське господарство (с/г) – 10,56%*;
- Індустріальний потенціал України в основному зосереджений у 5-ти регіонах (Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій, Полтавській і Харківській областях), сумарна частка яких у обсязі реалізованої промислової продукції складає $\approx 60\%$. У 2017 році промисловий сектор національної економіки суттєво наростив виробничу, експортну та інвестиційну активність, а також досяг збільшення ефективності (ресурсної і економічної). Але, натомість, відбулось подальше зниження рівня капітальної та інноваційної активності;
- *Промислова спеціалізація економіки поглибилась у Дніпропетровській, Донецькій, Львівській, Полтавській, Харківській і Черкаській областях, тобто тих регіонах, у структурі промислового сектора економіки яких збільшилась частка добувної промисловості, але, натомість, зменшилась частка переробної (окрім Дніпропетровської області)*. Такі тенденції “неоіндустріалізації” в Україні посилюють сировинну орієнтацію вітчизняної промисловості, а відтак, стають додатковим бар'єром на шляху до підвищення рівня її конкурентоспроможності на світових ринках;
- Динаміка основних показників розвитку сільського господарства дозволяє стверджувати про *відновлення економічного потенціалу вітчизняного сільського господарства майже в усіх регіонах України (окрім Донецької і Запорізької областей) після його суттєвого зменшення упродовж 2014-2017 років*;
- *Найбільш “аграрними” в Україні (із часткою сільського господарства у ВДВ $>30\%$) у 2017 році були Херсонська, Кіровоградська і Хмельницька області, тоді як у 2016-му, окрім названих, ще Вінницька і Чернігівська, а в 2012-му – жодної*;
- Можна констатувати поглиблення спеціалізації сільського господарства України на виробництві продукції рослинництва. У 2018 році частка цього виду

сільськогосподарської продукції у відповідній структурі перевищила 81,5% в 7-ми областях, тоді як у 2012-му її максимальне значення становило 76,25% (у Херсонській області). Порівняно з 2017 роком, виробництво продукції рослинництва найсуттєвіше зросло в Черкаській, Полтавській і Київській областях;

- Загалом зростання рівня “аграризації” національної економіки в умовах нестабільності цін на сільськогосподарську продукцію на світових ринках створює значні ризики для соціально-економічного розвитку України та її регіонів. Ці ризики підсилюються високою амплітудою коливань обсягу і структури продукції вітчизняного сільського господарства та, водночас, невисоким ступенем переробки сільськогосподарської сировини.
- За обсягом створеної ВДВ у 2017 році *торгівля була провідним видом економічної діяльності у 2-х областях: Волинській (із часткою у ВДВ регіону 25,5%) і Одеській (14,6%), тоді як у 2016-му – у жодній;*
- *Незважаючи на зменшення у 2018 році, порівняно з 2012-м, обсягів товарного експорту в Дніпропетровській, Донецькій і Запорізькій областях на 30,36%, 68,9% і 25,39% відповідно, ці три регіони формують основу експортного потенціалу України.* Зниження рівня диверсифікації структури вітчизняного товарного експорту у напрямку посилення його сировинної орієнтації (домінування продукції сільського господарства, добувної промисловості і металургії) посилює залежність національної економіки від світової кон’юнктури на сировинних ринках.

У науковій доповіді також здійснено оцінку ролі підприємницького сектора у наповненні місцевих бюджетів та забезпеченні фінансової спроможності регіонів. Особливу вагу приділено питанню соціальної безпеки в регіонах України в контексті сучасних тенденцій економічного розвитку.

Окреслено напрямки та детермінанти Державної регіональної політики щодо нівелювання негативних викликів та активізації механізмів стимулювання економічного зростання в регіонах України. Зокрема, обґрунтовано напрями удосконалення державної регіональної політики в умовах реалізації моделі сталого ендогенного зростання регіонів, які спрямовані на модернізацію механізмів реалізації регіональної політики, зокрема в частині: досягнення балансу між загальнонаціональними пріоритетами та потребами розвитку територій; забезпечення системності стратегічного планування, а також проектно-цільового програмування; забезпечення узгодженості міської та регіональної політики; удосконалення механізмів стимулювання економічного розвитку регіонів, в тому числі у сфері реалізації антидепресивної регіональної політики.

Доповідь підготовлено авторським колективом під науковим керівництвом д.е.н., проф. Сторонянської І.З.

Авторський колектив:

Васильців Т. Г., д.е.н., проф. (розділ 4),

Дуб А. Р., к.е.н., доц. (розділ 3),

Іщук С. О., д.е.н., проф. (розділи 1, 2),

Луцків О. М., к.е.н., с.н.с. (розділ 5),

Созанський Л. Й., к.е.н., с.н.с. (розділ 1, 2),

Шульц С. Л., д.е.н., проф. (розділ 5).

1. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Упродовж останніх п'яти років Україна перебувала у надскладній геополітичній та соціально-економічній ситуації. Передусім це пов'язано з окупацією Російською Федерацією (РФ) 7% території, на якій проживало 13% населення України (2 млн. осіб у Криму і близько 4 млн. осіб на окупованих територіях Донбасу)¹ та формувалось 13,7% ВВП (у 2013 році). Втрати України від окупації цих територій (за умови їх втрати назавжди) оцінено у 98,8 млрд. дол. США, що склало 88,1% ВВП України у 2017 році². Як наслідок, валовий зовнішній борг України вимушено зріс із 76,6% відносно ВВП у 2012 році – до 130,5% у 2015-му. Окрім того, розірвались зв'язки вітчизняних суб'єктів господарювання з бізнес-партнерами на території країн СНД (передусім РФ).

Вплив цих та інших чинників негативно відобразився на динаміці показників стану макроекономічного середовища, основними з яких є інфляція, обмінний курс, облікова ставка НБУ, ВВП та ін. Серед них інфляція (індекс споживчих цін) є ключовим показником-індикатором розвитку одночасно економічної, фінансової і соціальної сфер. Упродовж 2012-2015 років в Україні відбулось суттєве зростання індексу споживчих цін – на 43,5 в.п. (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Динаміка значень основних макроекономічних показників в Україні, % до попереднього року*

* Побудовано за даними Державної служби статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

¹ Сьогоднішня Україна без Криму й Донбасу. 2017. – Режим доступу: <https://fakty.ictv.ua/ua/ukraine/20170413-tilky-fakty-shho-ukrayina-vtratyla-vnaslidok-okupatsiyi-krymu-i-donbasu/>

² Kremlin Aggression in Ukraine: the Price Tag. – Режим доступу: http://www.atlanticcouncil.org/images/publications/Cost_of_Kremlin_Aggression_web.pdf

1. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Однією з основних причин збільшення інфляції був (і залишається) високий рівень імпортозалежності національної економіки, зокрема, у сегменті споживання промислової продукції (>50%), яка домінує в українському імпорті з часткою $\approx 80\%$ ³. Девальвація гривні у понад 3 рази призвела до здорожчання імпорту, а відтак, вітчизняної продукції з високою часткою імпортних складових, передусім машинобудування (залежність від імпорту якого у середньому становить понад 80%), а також продукції легкої (>60%) і хімічної (>80%) промисловості.

Збільшення індексу споживчих цін в Україні призвело до зменшення купівельної спроможності населення, а відтак, спричинило скорочення внутрішнього попиту на товари виробничого і невиробничого призначення. Унаслідок падіння обсягів виробництва продукції (промислової, сільськогосподарської, будівельної) індекс фізичного обсягу ВВП України за три роки знизився на 10 в.п. – до 90,2% у 2015 році проти 100,2% у 2012-му.

Із 2016 року почалося покращення кон'юнктури на світових ринках зернових культур і чорних металів (які займали $\approx 35\%$ вітчизняного товарного експорту), що створило сприятливі умови для підвищення рівня соціально-економічного розвитку в Україні. Наслідком зростання національної економіки стало суттєве зменшення валового внутрішнього боргу України (відносно ВВП) – до 103,8% у 2017 році (проти 130,5% у 2015-му) та зниження інфляції до 113,7% (проти 143,3%). Індекс фізичного обсягу ВВП України упродовж 2016-2017 років стабільно перебував на рівні 102,4÷102,5%, а у 2018-му досяг 103,3% при зниженні індексу споживчих цін до 109,8%.

У регіональному розрізі найменшого падіння у кризовому для України 2015 році зазнала економіка Вінницької області – індекс фізичного обсягу її ВРП скоротився на 2,9 в.п., тоді як Донецької – на 38,7 в.п., а Луганської – на 52,3 в.п. У 2016 році 17 областей продемонстрували позитивне значення цього показника (>100%), а у 2017-му їх кількість збільшилась до 18-ти (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Індекс фізичного обсягу ВРП регіонів України*

Область	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Вінницька	103,7	104,8	104,6	97,1	106,5	101,8
Волинська	104,8	99,3	101,1	95,3	108,2	105,3
Дніпропетровська	97,5	99,3	95,1	90,3	98,4	102,1
Донецька	97,1	94,7	67,1	61,3	99,1	95,2
Житомирська	109,4	101,9	103,6	98,1	105,2	105,0
Закарпатська	103,0	100,6	102,8	93,5	97,3	103,1
Запорізька	97,8	99,3	100,4	94,7	99,7	103,1
Івано-Франківська	103,3	97,7	97,6	92,0	99,0	107,1
Київська	101,9	93,4	99,4	94,0	105,7	104,6
Кіровоградська	100,7	109,5	100,6	91,7	105,0	98,6
Луганська	99,1	92,2	61,0	47,7	118,0	83,8
Львівська	102,0	98,8	100,9	95,2	99,3	103,8
Миколаївська	96,1	104,4	98,4	95,3	105,6	99,1
Одеська	96,8	105,7	98,3	95,8	104,2	104,2
Полтавська	97,8	94,4	96,0	93,8	97,9	97,2
Рівненська	103,3	96,9	102,6	93,4	100,3	103,5
Сумська	101,7	102,7	100,4	96,7	96,6	100,2

³ Авторські розрахунки за даними Державної служби статистики України.

1. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Продовження табл. 1.1

Область	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Тернопільська	109,0	96,6	108,0	93,7	98,5	105,6
Харківська	98,4	98,8	97,9	90,9	102,1	101,4
Херсонська	100,2	101,1	99,7	98,7	102,8	100,8
Хмельницька	109,0	96,9	102,3	92,2	104,7	106,4
Черкаська	100,9	100,7	98,9	95,0	101,8	98,3
Чернівецька	106,1	101,5	98,3	94,7	99,4	103,5
Чернігівська	104,0	95,8	100,5	93,4	100,6	102,2

* Побудовано за даними Державної служби статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

Найбільшого зростання (і порівняно високого значення) індексу фізичного обсягу ВРП було досягнуто в Івано-Франківській, Тернопільській і Хмельницькій областях. Названі області у 2017 році були лідерами з-поміж регіонів України за значенням цього індекса. Водночас у 6-ти областях (Вінницькій, Волинській, Житомирській, Київській, Харківській і Херсонській) відбулось уповільнення росту економіки.

Незважаючи на щорічне зниження упродовж аналізованого періоду (за винятком 2017 року) росту економіки Дніпропетровської області, вона залишається лідером у рейтингу регіонів за обсягом ВРП після переміщення Донецької області на 3-ю позицію внаслідок зменшення її частки у ВРП України у понад 2 рази – на 6,1 в.п. (табл. 1.2). Незмінну четвірку лідерів цього рейтингу упродовж 2012-2017 років замикала Київська область.

Найбільшого падіння у рейтингу (на 16 позицій), порівняно з 2012 роком, зазнала Луганська область, частка якої у ВРП України скоротилась на 3,0 в.п. Окрім неї, позиції у рейтингу за цей період втратили також Одеська (одну позицію), Львівська (одну позицію), Івано-Франківська (дві позиції) і Закарпатська (три позиції) області. Натомість Полтавська область, попри зменшення індекса її ВРП упродовж 2012-2017 років сумарно на 22,9 в.п., піднялась у рейтингу за часткою у ВРП України на три позиції і у 2017 році увійшла до п'ятірки його лідерів.

Таким чином, **можна констатувати наявність значних диспропорцій в економічному розвитку регіонів України. Так, у 2017 році п'ять областей сформували майже третину (32,8%) ВРП України. Проте, ці диспропорції мають тенденцію до зменшення.** Для порівняння, у 2012 році на п'ятірку лідерів аналізованого рейтингу припадало 36,6% ВРП України. За аналізований період кількість регіонів, частка яких у ВРП України перевищила 5%, збільшилась удвічі (з 3-х до 6-ти). Однак, важливо наголосити, що названі зміни визначальною мірою спричинені зовнішнім системним впливом сукупності суспільно-політичних і соціально-економічних зрушень, які відбулись в Україні та світі упродовж останніх 5-ти років.

З іншого боку, пояснення відмінностей в економічному потенціалі регіонів та їх внеску у ВРП України лежить у площині формування структури національної економіки та особливостей її розвитку на мезорівні.

У 2017 році 57,84% ВВП України сумарно сформували три види економічної діяльності (ВЕД), а саме: **промисловість – 33,37%, торгівля – 13,91% і сільське господарство (с/г) – 10,56%.** Із них провідним ВЕД є промисловість із часткою 25,12% у ВДВ України, тоді як торгівлі належить 16,27%, а с/г – 12,06%. У промисловому секторі

1. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

національної економіки зайнята найбільша кількість працівників – 28,67% від загальної кількості робочих місць у суб'єктів господарювання в Україні (проти 27,31% у торгівлі і 7,81% у с/г).

Таблиця 1.2

Рейтинг регіонів за часткою у ВРП України*

2012		2016		2017	
Область	Частка у ВРП, %	Область	Частка у ВРП, %	Область	Частка у ВРП, %
Донецька	11,7	Дніпропетровська	10,2	Дніпропетровська	10,5
Дніпропетровська	10,1	Харківська	6,5	Харківська	6,3
Харківська	5,6	Донецька	5,8	Донецька	5,6
Київська	4,8	Київська	5,4	Київська	5,3
Одеська	4,4	Одеська	5,0	Полтавська	5,1
Львівська	4,3	Полтавська	4,9	Одеська	5,0
Луганська	4,0	Львівська	4,8	Львівська	4,9
Полтавська	3,9	Запорізька	4,4	Запорізька	4,4
Запорізька	3,8	Вінницька	3,1	Вінницька	3,1
Вінницька	2,3	Миколаївська	2,5	Черкаська	2,5
Івано-Франківська	2,2	Черкаська	2,5	Миколаївська	2,3
Черкаська	2,1	Івано-Франківська	2,2	Житомирська	2,1
Миколаївська	2,0	Житомирська	2,0	Івано-Франківська	2,1
Хмельницька	1,8	Хмельницька	2,0	Хмельницька	2,1
Житомирська	1,7	Кіровоградська	1,9	Сумська	1,9
Сумська	1,7	Сумська	1,9	Чернігівська	1,9
Чернігівська	1,6	Чернігівська	1,8	Кіровоградська	1,8
Закарпатська	1,5	Рівненська	1,7	Волинська	1,7
Кіровоградська	1,5	Херсонська	1,6	Рівненська	1,6
Рівненська	1,5	Волинська	1,5	Херсонська	1,6
Волинська	1,4	Закарпатська	1,4	Закарпатська	1,4
Херсонська	1,3	Луганська	1,3	Тернопільська	1,4
Тернопільська	1,2	Тернопільська	1,3	Луганська	1,0
Чернівецька	0,9	Чернівецька	0,9	Чернівецька	1,0

* Розраховано за даними Державної служби статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

Частка великих платників податків промислового сектора у загальних податкових надходженнях до Держбюджету становить понад 40%⁴. За обсягом реалізованої продукції (товарів, послуг) промисловість у 2017 році домінувала в 19-ти регіонах (проти 16-ти у 2012-му) (додаток А, табл. А.1). Також промисловість є основною ланкою (із часткою >60%) у ланцюзі формування вітчизняного експорту товарів і послуг, тоді як на с/г припадає <18% (додаток А, табл. А.2).

⁴ Розраховано за даними Державної фіскальної служби України: <http://sfs.gov.ua/media-tsentr/novini/312910.html>

Промисловість

Індекс промислової продукції⁵ в Україні упродовж останніх 5-ти років демонстрував нестабільну динаміку (рис. 1.2). Так, після суттєвого збільшення цього показника у 2016 році (до 2,8% після від'ємних значень упродовж 2012-2015 років) у 2017-му відбулось його зниження на 2,4 в.п., а у 2018-му – знову зростання (на 1,2 в.п.).

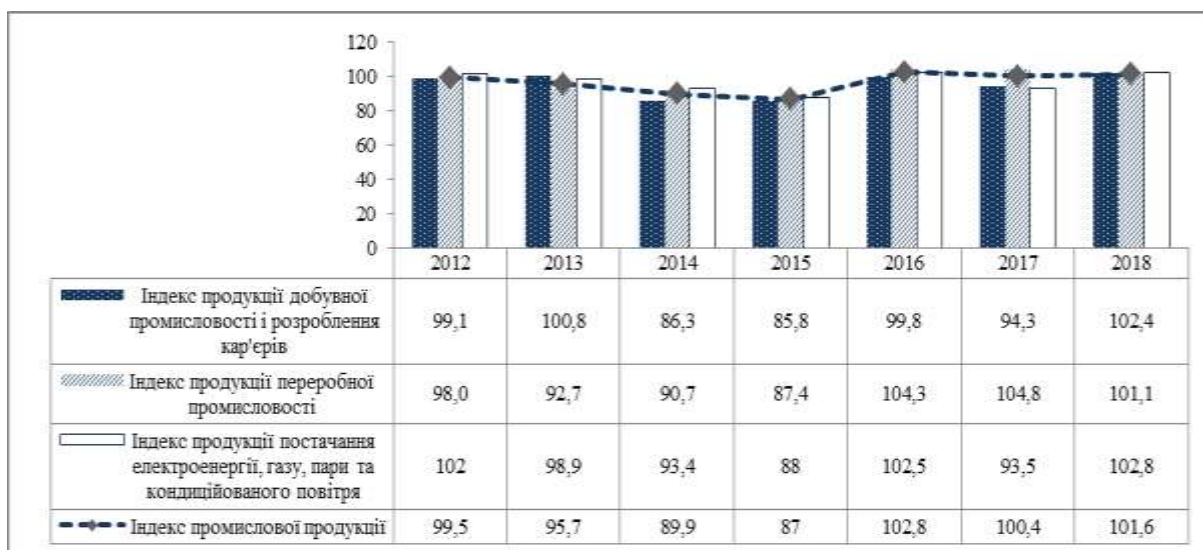

Рис. 1.2. Індеси промислової продукції в Україні, %*

* Розраховано за даними Державної служби статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

Упродовж 2016-2017 років найбільше зростання індекса промислової продукції було характерним для переробної промисловості (на понад 4 в.п. щорічно), тоді як у 2018-му навпаки – для інших видів промислової діяльності.

У регіональному розрізі нарощення промислового виробництва у 2018 році відбулось лише в 7-ми областях (проти 14-ти у 2017-му), а найбільше в Сумській – на 8,6 в.п. (табл. 1.3). Також важливо відмітити зростання індекса промислової продукції у Донецькій області до 102,6 в.п. проти 89,1 в.п. у 2017 році. Водночас у 9-ти областях зростання значень цього показника сповільнилось, а у 8-ми спостерігалось падіння обсягів промислового виробництва. Найсуттєвішим зниження індекса промислової продукції було в Одеській (на 19,8 в.п.) і Рівненській (на 13,7 в.п.) областях.

⁵ Індекс промислової продукції характеризує зміну створеного у промисловості обсягу валової доданої вартості за періоди, обрані для порівняння

1. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Таблиця 1.3

Індекс промислової продукції регіонів України, %*

Область	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Вінницька	107,1	110,4	105,4	104,0	105,3	108,2	99,2
Волинська	94,5	102,9	103,2	98,6	100,2	105,7	102,2
Дніпропетровська	102,2	98,5	92,5	92,1	99,3	100,1	103,0
Донецька	94,6	93,6	68,5	65,4	106,4	89,1	102,6
Житомирська	116,6	113,4	107,1	110,0	105,7	109,5	97,5
Закарпатська	101,4	96,9	106,1	79,7	105,9	100,3	105,1
Запорізька	96,8	97,1	96,8	95,3	96,9	106,2	103,6
Івано-Франківська	101,2	95,3	98,9	89,1	95,5	112,0	110,3
Київська	96,8	99,1	101,6	93,0	106,2	110,3	102,0
Кіровоградська	107,5	106,6	100,8	82,9	120,3	105,5	102,2
Луганська	92,5	91,1	58,0	34,0	139,0	69,0	83,0
Львівська	101,6	101,2	97,2	98,5	99,3	106,0	102,4
Миколаївська	99,5	96,5	101,4	91,1	110,5	101,5	104,0
Одеська	96,9	100,6	99,7	96,1	109,2	112,2	92,4
Полтавська	100,0	94,7	92,9	96,2	100,1	98,9	101,5
Рівненська	96,7	91,4	103,7	100,3	98,1	109,3	95,6
Сумська	95,6	107,0	88,1	98,4	91,2	101,7	110,3
Тернопільська	102,1	99,5	116,5	92,1	110,3	108,5	98,2
Харківська	97,6	94,5	94,8	88,2	105,8	106,1	102,9
Херсонська	104,7	92,4	96,4	98,1	102,0	103,2	101,1
Хмельницька	101,2	97,6	97,8	95,7	104,7	101,6	95,3
Черкаська	94,9	95,2	94,7	90,8	106,3	99,1	102,3
Чернівецька	86,8	103,7	92,9	98,3	96,9	106,7	105,8
Чернігівська	98,1	89,6	97,2	91,2	105,8	96,5	99,2

* Побудовано за даними Державної служби статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

Структура промислового сектора економіки України упродовж 2012-2018 років загалом зазнала певних змін на користь добувної (+4,7 в.п.) і переробної (+1,6 в.п.) промисловості (табл. 1.4). У деяких регіонах у структурі промисловості відбулися значні зміни. Так, зокрема, частка профільного виду промислової діяльності – переробки – зросла в 7-ми областях, а найбільше у Вінницькій (на 7,9 в.п.).

Найвищий рівень спеціалізації на переробній промисловості зберігся у Волинській (81,4%) і Черкаській (83,4%) областях. Водночас у Закарпатській і Кіровоградській областях, які були лідерами за цим видом промислової діяльності у 2012 році, частка переробки у структурі промисловості у 2018-му суттєво знизилась: на 8,8 в.п. і 9,9 в.п. відповідно. Найвідчутнішим (на 29,0 в.п.) зменшення цього показника було в Полтавській області, яка, натомість увійшла до трійки лідерів (разом із Харківською і Дніпропетровською областями) серед регіонів України за рівнем спеціалізації на добувній промисловості і розробленні кар'єрів.

1. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Таблиця 1.4

Структура промисловості регіонів України (за обсягом реалізованої промислової продукції), %*

Регіон	Добувна промисловість і розроблення кар'єрів			Переробна промисловість			Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря			Водопостачання; каналізація, поводження з відходами		
	2012	2017	2018	2012	2017	2018	2012	2017	2018	2012	2017	2018
Україна	10,5	14,6	15,2	63,7	65,0	65,3	24,4	19,4	18,5	1,4	1,0	1,0
Вінницька	2,0	2,0	2,2	71,7	79,3	79,6	25,1	18,2	17,6	1,2	0,5	0,5
Волинська	1,4	0,5	0,6	80,9	80,4	81,4	16,5	18,4	17,1	1,2	0,8	0,8
Дніпропетровська	24,2	26,9	27,2	58,8	59,3	59,5	14,8	12,6	12,4	2,2	1,2	0,9
Донецька	15,7	16,8	18,7	68,5	66,4	65,9	14,7	15,9	14,7	1,1	0,9	0,8
Житомирська	10,5	9,7	10,7	71,8	70,8	71,7	16,0	18,1	16,4	1,7	1,3	1,1
Закарпатська	1,1	0,9	1,1	81,7	69,8	72,9	15,6	28,1	24,6	1,6	1,2	1,4
Запорізька	2,9	2,5	2,0	72,0	74,2	76,0	24,0	22,8	21,4	1,1	0,6	0,6
Івано-Франківська	10,3	6,8	9,4	52,0	51,3	55,0	36,6	41,2	35,0	1,1	0,7	0,6
Київська	0,4	0,5	0,7	70,6	76,2	76,4	28,0	22,5	21,7	1,0	0,8	1,2
Кіровоградська	3,1	6,8	7,6	82,9	70,6	73,0	12,5	21,3	18,1	1,5	1,3	1,3
Луганська	16,1	12,6	7,2	66,3	57,8	60,7	15,4	28,2	30,2	2,2	1,4	1,9
Львівська	4,6	7,4	9,8	72,9	66,5	67,8	20,8	24,7	21,0	1,7	1,4	1,4
Миколаївська	0,6	0,9	1,3	71,7	67,5	66,6	26,5	30,7	31,1	1,2	0,9	1,0
Одеська	0,0	0,0	0,0	76,1	73,8	74,5	20,8	23,8	22,7	3,1	2,4	2,8
Полтавська	17,4	45,9	45,3	75,7	46,0	46,7	6,4	7,8	7,5	0,5	0,4	0,5
Рівненська	4,8	2,5	2,9	78,5	57,6	58,9	15,3	39,1	37,2	1,4	0,8	1,0
Сумська	23,9	15,6	20,3	62,2	63,6	61,8	12,8	19,9	16,9	1,1	0,9	1,0
Тернопільська	2,7	3,0	3,0	73,3	69,5	70,9	22,0	26,5	24,9	2,0	1,0	1,1
Харківська	4,1	29,1	29,0	70,8	53,2	52,8	23,6	16,4	16,9	1,5	1,2	1,2
Херсонська	0,4	0,5	0,4	73,2	71,3	69,4	23,7	27,0	28,7	2,7	1,3	1,4
Хмельницька	1,3	1,4	1,4	65,4	64,5	64,4	32,2	33,4	33,4	1,1	0,8	0,8
Черкаська	1,0	0,9	0,8	85,9	81,7	83,4	12,1	16,5	14,9	1,0	0,9	0,9
Чернівецька	1,0	0,9	0,7	56,2	44,1	36,6	40,0	53,1	61,1	2,8	1,8	1,6
Чернігівська	12,5	8,2	11,5	69,8	72,6	70,3	16,3	17,9	17,1	1,4	1,2	1,1

* Розраховано за даними Державної служби статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

Частка постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря у структурі промислового сектора економіки у 2018 році була найвищою у Чернівецькій області (+21,1 в.п., порівняно з 2012-м) і перевищувала 30% в Івано-Франківській, Луганській, Миколаївській, Рівненській і Хмельницькій областях, тобто в регіонах із потужними електростанціями (атомними і гідро). Найменша (7,5%) частка цього виду промислової діяльності – у Полтавській області. У структурі промисловості названого регіону також найменша частка водопостачання, каналізації, поводження з відходами – 0,5% проти 2,8% (найвище значення) в Одеській області.

Структура реалізованої промислової продукції України (у розрізі регіонів) упродовж 2012-2018 років зазнала певних змін. Зокрема, у ній зменшилась частка 5-ти областей, а найбільше – Донецької (на 7,35 в.п.) і Луганської (на 6,29 в.п.), що стало свідченням втрати цими регіонами індустріального потенціалу внаслідок тимчасової

1. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

окупації частини їх територій (табл. 1.5). Порівняно незначним (<0,12 в.п.) було зменшення часток у цій структурі Кіровоградської, Сумської і Чернігівської областей.

Таблиця 1.5

Структура реалізованої промислової продукції України (за регіонами), %*

Область	Промисловість			Добувна промисловість і розроблення кар'єрів			Переробна промисловість			Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря			Водопостачання; каналізація, поводження з відходами		
	2012	2017	2018	2012	2017	2018	2012	2017	2018	2012	2017	2018	2012	2017	2018
Вінницька	1,94	3,40	3,34	0,32	0,42	0,45	2,03	4,20	4,12	2,74	3,26	3,24	1,56	1,81	1,88
Волинська	0,97	1,37	1,34	0,11	0,04	0,05	1,15	1,72	1,69	0,90	1,34	1,27	0,78	1,05	1,14
Дніпропетровська	19,00	21,19	20,86	37,6	35,87	34,55	16,30	19,58	19,23	15,83	14,08	14,28	28,03	26,03	19,75
Донецька	20,87	13,12	13,52	26,80	13,90	15,34	20,90	13,56	13,80	17,28	11,04	10,96	15,40	11,55	11,30
Житомирська	1,41	1,88	1,92	1,21	1,15	1,25	1,48	2,08	2,14	1,27	1,80	1,75	1,61	2,51	2,31
Закарпатська	0,86	1,06	1,03	0,08	0,06	0,07	1,02	1,15	1,17	0,75	1,57	1,40	0,92	1,29	1,55
Запорізька	7,11	9,52	9,16	1,69	1,47	1,14	7,47	11,01	10,80	9,61	11,44	10,82	5,25	5,63	5,49
Івано-Франківська	2,18	2,40	3,08	1,83	1,02	1,76	1,65	1,92	2,63	4,49	5,23	5,96	1,61	1,78	2,03
Київська	4,87	4,78	4,95	0,16	0,15	0,22	5,02	5,68	5,86	7,69	5,69	5,93	3,27	3,68	6,34
Кіровоградська	1,35	1,29	1,29	0,34	0,55	0,59	1,63	1,42	1,46	0,95	1,45	1,29	1,35	1,67	1,79
Луганська	7,28	1,15	0,99	9,58	0,92	0,43	7,04	1,04	0,93	6,31	1,72	1,65	10,74	1,63	2,01
Львівська	3,00	4,15	4,35	1,13	1,93	2,60	3,20	4,30	4,57	3,52	5,41	5,05	3,43	5,98	6,30
Миколаївська	2,08	2,59	2,52	0,10	0,14	0,20	2,18	2,72	2,61	3,11	4,20	4,34	1,68	2,37	2,61
Одеська	2,45	2,71	2,52	0,00	0,00	0,00	2,72	3,11	2,91	2,87	3,41	3,16	5,10	6,52	7,33
Полтавська	6,94	8,06	8,10	9,88	23,29	22,32	7,67	5,77	5,86	2,50	3,30	3,37	2,33	2,98	3,90
Рівненська	1,05	1,74	1,63	0,41	0,27	0,29	1,21	1,56	1,49	0,91	3,60	3,35	0,99	1,49	1,69
Сумська	2,15	2,00	2,05	4,21	1,96	2,53	1,95	1,99	1,97	1,55	2,10	1,92	1,59	1,92	2,08
Тернопільська	0,67	0,99	0,94	0,15	0,19	0,17	0,71	1,07	1,04	0,83	1,38	1,30	0,89	1,05	1,11
Харківська	6,69	8,45	8,25	2,24	15,50	14,58	6,91	7,00	6,75	8,89	7,33	7,73	6,73	10,44	10,38
Херсонська	0,88	1,32	1,25	0,03	0,04	0,03	0,94	1,46	1,34	1,17	1,88	1,98	1,59	1,75	1,89
Хмельницька	1,43	1,91	1,63	0,15	0,16	0,14	1,37	1,92	1,63	2,60	3,37	3,01	1,06	1,52	1,34
Черкаська	2,79	2,93	3,04	0,23	0,16	0,15	3,50	3,73	3,93	1,90	2,56	2,51	1,87	2,59	2,87
Чернівецька	0,35	0,53	0,67	0,03	0,03	0,03	0,29	0,36	0,38	0,80	1,48	2,26	0,66	0,97	1,09
Чернігівська	1,67	1,44	1,56	1,71	0,75	1,09	1,70	1,63	1,70	1,53	1,36	1,47	1,57	1,79	1,82
Всього	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

* Розраховано за даними Державної служби статистики України. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

Лідерами за обсягом виробництва промислової продукції в Україні є Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Полтавська і Харківська області. У 2018 році частка цих 5-ти регіонів у відповідній структурі сумарно склала 59,89%.

У структурі добувної промисловості і розробленні кар'єрів у 2018 році, порівняно з 2012-м, зросли частка 9-ти областей, а найбільше – Полтавської (на 12,44 в.п.) і Харківської (на 12,34 в.п.), що зумовлено відкриттям нових родовищ газу у цих регіонах. Натомість частки Донецької і Луганської областей у виробництві продукції добувної промисловості України внаслідок втрати частини вугільних шахт на тимчасово окупованих територіях за цей період зменшились на 11,46 в.п. і 9,15 в.п. відповідно.

У структурі переробної промисловості збільшились частки 18-ти областей, із них найбільше – Дніпропетровської (на 2,93 в.п.) і Запорізької (на 3,33 в.п.), тоді як частки

1. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Донецької і Луганської областей зменшились, відповідно, на 7,1 в.п. і 6,11 в.п. Проте, незважаючи на втрату частини виробництва, Донецька область (разом із Дніпропетровською і Запорізькою) формує основу потенціалу переробної промисловості в Україні. Частка цих 3-х регіонів у відповідній структурі у 2018 році сумарно становила 43,83%.

Частки Донецької і Луганської областей суттєво зменшились, порівняно з 2012 роком, і в структурі постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря, і в структурі водопостачання, каналізації, поводження з відходами. Але Донецька область залишається одним із лідерів (після Дніпропетровської) серед регіонів України за цими видами промислової діяльності.

Наслідком описаних структурних змін і нестабільної динаміки промислового виробництва в Україні під впливом геополітичних та макроекономічних чинників стало скорочення промислової спеціалізації економіки окремих регіонів України. Так, у 2017 році промисловість була провідним видом економічної діяльності (із найвищою часткою у ВДВ) у 11-ти областях (проти 15-ти у 2012-му) (табл. 1.6).

Таблиця 1.6

Регіони України, в яких промисловість була провідним ВЕД (за часткою у ВДВ) *

2012		2016		2017	
Область	Частка у ВДВ, %	Область	Частка у ВДВ, %	Область	Частка у ВДВ, %
Дніпропетровська	47,3	Полтавська	50,5	Полтавська	54,1
Луганська	45,2	Дніпропетровська	46,7	Донецька	49,9
Полтавська	44,2	Донецька	45,3	Дніпропетровська	48,2
Запорізька	43,9	Запорізька	41,4	Запорізька	42,4
Донецька	39,9	Луганська	34,5	Харківська	31,0
Івано-Франківська	30,2	Харківська	31,0	Івано-Франківська	28,0
Сумська	27,3	Івано-Франківська	26,4	Черкаська	25,2
Рівненська	26,2	Рівненська	26,1	Рівненська	24,5
Миколаївська	25,7	Львівська	22,7	Луганська	23,1
Чернігівська	24,9	Київська	22,2	Львівська	22,9
Черкаська	24,3			Київська	21,5
Житомирська	22,7				
Харківська	21,3				
Закарпатська	20,2				
Львівська	17,9				

* Розраховано за даними Державної служби статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

Упродовж 2013-2017 років промислову спеціалізацію втратили: Житомирська, Закарпатська, Миколаївська, Одеська, Сумська і Чернігівська області. Натомість у Київській області промисловість стала провідним ВЕД, тоді як у 2012 році ним була торгівля. Найбільш “індустріальною” в Україні стала Полтавська область – частка промислового сектора економіки у її ВДВ перевищує 50%. До “високоіндустріальних” регіонів також можна віднести Донецьку, Дніпропетровську і Запорізьку області.

У підсумку, можна стверджувати, що **промислова спеціалізація економіки поглибилась у Дніпропетровській, Донецькій, Львівській, Полтавській, Харківській і Черкаській областях, тобто тих регіонах, у структурі промислового сектора економіки яких збільшилась частка добувної промисловості, але, натомість, зменшилась частка переробної (окрім Дніпропетровської області).** Такі тенденції “неоіндустріалізації” в Україні посилюють сировинну орієнтацію вітчизняної промисловості, а відтак, стають додатковим бар’єром на шляху до підвищення рівня її конкурентоспроможності на світових ринках.

Володіючи виробничим потенціалом і водночас значними природно-сировинними та людськими ресурсами, Україна за обсягом випуску промисловості поступається Німеччині у понад 30 разів, а за обсягом ВДВ майже у 44 рази⁶. Спеціалізація вітчизняної промисловості є типовою для країн із сировинним типом економіки. Так, зокрема, частка добувної промисловості і розроблення кар’єрів у структурі ВДВ промислового сектора національної економіки становить понад 24% (найвищий показник серед держав-членів ЄС – 13% у Нідерландах), а частка переробної промисловості – лише 60,21%, тоді як найменше значення у ЄС – 65% (на Кіпрі).

Структура ВДВ української промисловості є висококонцентрованою – майже 28% у ній припадає на добувну промисловість. Аналогічна ситуація і в переробній промисловості, понад 44% ВДВ якої формують два види виробництва – харчові і металургійні. Натомість частка машинобудування в структурі ВДВ промисловості України за останні 10 років зменшилася майже у 3 рази – з 16,7% у 2007 році до 5,7% у 2017-му.

Ці та інші негативні тенденції знижують ефективність української промисловості і економіки загалом, а залежність від сировинних секторів, продукція яких превалює у вітчизняному експорті, посилює нестійкість та вразливість до коливань на міжнародних ринках. Як наслідок, Україна значно поступається індустріальним державам-членам ЄС за показниками функціонування промислового сектора економіки, ключовим серед яких є рівень продуктивності праці. Значення цього показника в Україні у 3 рази нижче, аніж у Польщі та у 9 разів нижче, аніж у Німеччині. Також в Україні порівняно менша частка ВДВ у випуску промисловості (25,62% проти 30,49% у Польщі і 35,82% у Німеччині у 2017 році) і критично мала частка інноваційної продукції в обсязі реалізованої промислової продукції – 0,7%, тоді як у Польщі – понад 7%, а в Німеччині – понад 25%.

Про втрату виробничого потенціалу свідчить незадовільна структура активів вітчизняної промисловості. Так, частка необоротних активів у названій структурі у 2017 році скоротилась до 43,31% (проти 55,2% у 2013-му), тоді як, до прикладу, у Польщі вона стабільно становить понад 60%. У підсумку, частка імпорту в загальному споживанні промислової продукції в Україні складає 45% (проти 30% у Польщі і 25% у Німеччині).

Низька ефективність, нераціональна структура активів і недостатня інноваційна активність вітчизняних суб’єктів промислової діяльності, а також висока імпортозалежність економіки України у сегменті споживання промислової продукції створюють значні додаткові виклики національній безпеці. За таких умов нагальною є

⁶ Авторські розрахунки за даними Євростату.

докорінна структурна трансформація промисловості, яка стане каталізатором якісних структурних перетворень у національній економіці, посилення мотивації до інноваційної діяльності та технічного переоснащення виробництва на користь товарів із високою доданою вартістю. Розвиток промисловості, зокрема, на засадах Індустрії 4.0, прискорить інтеграцію економіки України у світові ланцюги формування доданої вартості.

Сільське господарство

*Індекс сільськогосподарської продукції*⁷ в Україні упродовж аналізованого періоду зазнавав щорічних коливань: після зниження його значень відбувалось їх зростання, і навпаки (рис. 1.3). Так, у 2018 році індекс сільськогосподарської продукції зріс на 10,0 в.п., порівняно з попереднім роком, і на 1,5 в.п. – порівняно з 2016-м, але не досяг рівня 2013-го, коли його значення становило 113,3%. Аналогічні тенденції спостерігались у розрізі видів сільськогосподарської продукції – рослинництва і тваринництва. Однак, зростання (як і зниження) значень індекса продукції рослинництва завжди було відчутнішим. Ці тенденції відобразились на структурі сільськогосподарської продукції, в якій домінує продукція рослинництва із часткою 74,0% у 2018 році (проти 66,84% у 2012-му).

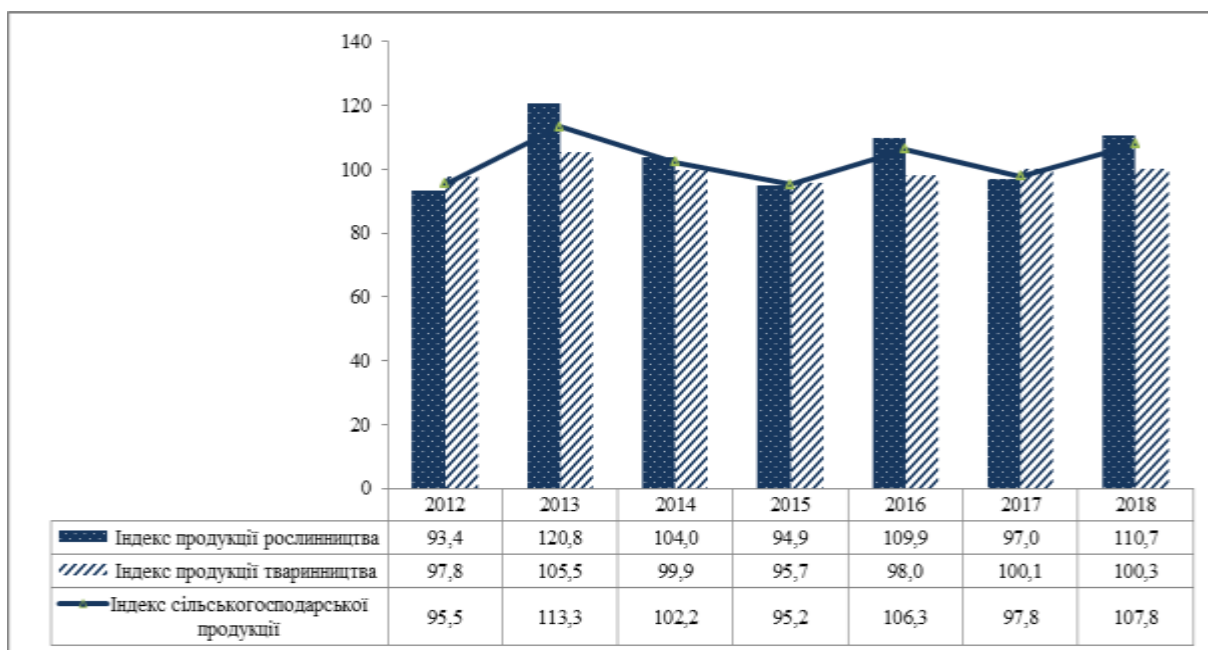

Рис. 1.3. Індекс сільськогосподарської продукції в Україні, %*

* Розраховано за даними Державної служби статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

⁷ Індекс сільськогосподарської продукції характеризує динаміку ВДВ сільськогосподарського виробництва у фактичних цінах

1. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

У 2018 році позитивна динаміка індекса сільськогосподарської продукції була характерна для переважної більшості регіонів. Так, зменшення обсягу сільськогосподарської продукції відбулось лише у 2-х “індустріальних” областях (Донецькій і Запорізькій), тоді як у 2017-му в 11-ти (табл. 1.7). У 4-х областях Західного регіону (Волинській, Івано-Франківській, Львівській і Тернопільській), а також у Хмельницькій спостерігалось сповільнення росту індекса сільськогосподарської продукції, порівняно з попереднім роком. У решти 17-ти областях значення цього показника зросло, а найбільше (>120%) – у Київській і Кіровоградській.

Таблиця 1.7

Індекс сільськогосподарської продукції регіонів України, %*

Область	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Вінницька	96,2	123,3	111,0	91,8	117,0	95,8	110,8
Волинська	107,0	102,6	106,3	95,4	101,9	104,8	103,1
Дніпропетровська	79,7	131,1	94,1	106,3	100,3	100,5	102,2
Донецька	94,8	105,8	93,0	64,9	108,3	102,2	90,3
Житомирська	110,0	105,8	105,1	91,2	116,7	105,8	110,8
Закарпатська	104,0	102,5	99,9	95,1	96,8	101,4	106,5
Запорізька	81,1	134,4	96,6	109,3	98,7	96,7	85,6
Івано-Франківська	106,3	102,0	106,3	95,5	101,7	104,0	101,1
Київська	108,5	101,3	105,8	89,2	109,8	95,7	120,7
Кіровоградська	85,0	127,9	98,2	97,7	109,4	86,1	120,4
Луганська	101,3	103,5	79,8	77,8	119,3	94,0	103,5
Львівська	104,2	100,7	105,5	97,1	102,6	106,1	104,7
Миколаївська	82,8	135,4	93,3	102,1	108,5	90,9	105,9
Одеська	80,3	141,1	97,4	96,2	111,6	99,4	100,5
Полтавська	89,8	119,6	96,9	107,3	103,3	83,2	123,7
Рівненська	103,3	106,0	105,2	92,8	104,9	10,05	101,9
Сумська	104,7	114,4	109,7	95,4	103,5	100,0	111,7
Тернопільська	109,0	101,3	113,9	88,8	104,6	111,1	103,9
Харківська	91,9	120,0	103,1	97,2	106,6	90,1	106,0
Херсонська	83,6	117,7	105,1	105,0	103,7	99,6	100,6
Хмельницька	115,3	103,2	115,4	87,3	108,2	112,0	104,5
Черкаська	96,8	106,5	98,4	99,4	102,5	88,5	122,5
Чернівецька	101,0	103,5	104,2	91,1	100,0	105,3	105,4
Чернігівська	108,2	102,8	107,5	98,1	104,5	105,3	110,4

* Побудовано за даними Державної служби статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

Таким чином, **є підстави стверджувати про відновлення економічного потенціалу вітчизняного сільського господарства майже в усіх регіонах України (окрім Донецької і Запорізької областей) після його суттєвого зменшення упродовж 2014-2017 років.**

У структурі сільськогосподарської продукції регіонів домінує продукція *рослинництва*⁸, частка якого у сільськогосподарському виробництві України упродовж 2012-2018 років загалом збільшилась на 7,2 в.п. (табл. 1.8). Натомість частка продукції

⁸ У 2012 році тільки в Закарпатській та Івано-Франківській областях спостерігалось переважання (на 9,0 в.п. і 1,2 в.п. відповідно) частки продукції тваринництва у виробництві продукції сільського господарства.

1. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

тваринництва за останні шість років скоротилася в усіх без винятку областях, залишившись найвищою в Закарпатській (48,1%) та Івано-Франківській (46,8%). Найсуттєвіше (на понад 10 в.п.) частка тваринництва в аналізованому періоді зменшилась у Луганській, Одеській, Миколаївській і Дніпропетровській областях. Водночас варто відмітити її зростання у 2018 році в Донецькій і Запорізькій областях – єдиних 2-х регіонах, де відбулось зниження загального індекса сільськогосподарської продукції.

Таблиця 1.8

Частка продукції рослинництва і тваринництва у виробництві продукції сільського господарства (за регіонами), %*

Регіон	Продукція рослинництва					Продукція тваринництва				
	2012	2017	2018	абсолютне відхилення		2012	2017	2018	абсолютне відхилення	
				2018-2017	2018-2012				2018-2017	2018-2012
Україна	66,8	72,0	74,0	2,0	7,2	33,2	28,0	26,0	-2,0	-7,2
Вінницька	72,2	66,7	68,7	2,0	-3,5	27,8	33,3	31,3	-2,0	3,5
Волинська	56,4	60,0	62,0	2,0	5,6	43,6	40,0	38,0	-2,0	-5,6
Дніпропетровська	60,7	69,7	71,4	1,7	10,7	39,3	30,3	28,6	-1,7	-10,7
Донецька	61,2	68,7	64,9	-3,8	3,7	38,8	31,3	35,1	3,8	-3,7
Житомирська	64,3	71,5	74,0	2,5	9,7	35,7	28,5	26,0	-2,5	-9,7
Закарпатська	49,4	51,9	54,5	2,6	5,1	50,6	48,1	45,5	-2,6	-5,1
Запорізька	70,1	80,0	77,6	-2,4	7,5	29,9	20,0	22,4	2,4	-7,5
Івано-Франківська	45,5	53,2	53,2	0,0	7,7	54,5	46,8	46,8	0,0	-7,7
Київська	62,4	61,6	66,9	5,3	4,5	37,6	38,4	33,1	-5,3	-4,5
Кіровоградська	77,8	81,5	84,6	3,1	6,8	22,3	18,5	15,4	-3,1	-6,9
Луганська	70,5	86,4	86,5	0,1	16,0	29,5	13,6	13,5	-0,1	-16,0
Львівська	59,4	63,2	64,4	1,2	5,0	40,6	36,8	35,6	-1,2	-5,0
Миколаївська	72,5	81,5	83,3	1,8	10,8	27,5	18,5	16,7	-1,8	-10,8
Одеська	73,1	84,1	85,4	1,3	12,3	26,9	15,9	14,6	-1,3	-12,3
Полтавська	74,3	74,2	79,7	5,5	5,4	25,7	25,8	20,3	-5,5	-5,4
Рівненська	64,2	67,8	68,5	0,7	4,3	35,8	32,2	31,5	-0,7	-4,3
Сумська	75,2	80,1	81,9	1,8	6,7	24,8	19,9	18,1	-1,8	-6,7
Тернопільська	74,0	76,1	77,1	1,0	3,1	26,0	23,9	22,9	-1,0	-3,1
Харківська	73,8	79,0	79,9	0,9	6,1	26,2	21,0	20,1	-0,9	-6,1
Херсонська	76,2	81,5	81,6	0,1	5,4	23,8	18,5	18,4	-0,1	-5,4
Хмельницька	71,5	75,1	76,2	1,1	4,7	28,5	24,9	23,8	-1,1	-4,7
Черкаська	57,8	56,9	64,2	7,3	6,4	42,2	43,1	35,8	-7,3	-6,4
Чернівецька	59,6	64,7	66,7	2,0	7,1	40,4	35,3	33,3	-2,0	-7,1
Чернігівська	74,6	80,5	82,7	2,2	8,1	25,4	19,5	17,3	-2,2	-8,1

* Розраховано за даними Державної служби статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

У підсумку, **можна констатувати поглиблення спеціалізації сільського господарства України на виробництві продукції рослинництва**. У 2018 році частка цього виду сільськогосподарської продукції у відповідній структурі перевищила 81,5% в 7-ми областях, тоді як у 2012-му її максимальне значення становило 76,25% (у Херсонській області). Порівняно з 2017 роком, виробництво продукції рослинництва найсуттєвіше зросло в Черкаській, Полтавській і Київській областях.

1. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

У регіональній структурі виробництва продукції сільського господарства упродовж 2012-2018 років відбулись помітні зміни (табл. 1.9). Зокрема, у ній зросли частки 14-ти областей, з яких найбільше – Вінницької (на 5,6 в.п.) і Дніпропетровської (на 3,9 в.п.). Відтак, ці області (разом із Київською, Полтавською, Харківською, Хмельницькою і Черкаською) стали лідерами серед регіонів України за обсягами виробництва продукції сільського господарства.

Таблиця 1.9

Структура виробництва продукції сільського господарства України (за регіонами), %*

Область	Продукція сільського господарства					Продукція рослинництва					Продукція тваринництва				
	2012	2017	2018	абсолютне відхилення		2012	2017	2018	абсолютне відхилення		2012	2017	2018	абсолютне відхилення	
				2018-2017	2018-2012				2018-2017	2018-2012				2018-2017	2018-2012
Вінницька	2,8	8,2	8,4	0,2	5,6	7,0	7,6	7,8	0,2	0,8	3,8	9,8	10,0	0,2	6,2
Волинська	5,0	2,8	2,6	-0,2	-2,4	5,3	2,3	2,2	-0,1	-3,1	4,8	3,9	3,9	0,0	-0,9
Дніпропетровська	1,9	6,1	5,8	-0,3	3,9	3,3	5,9	5,6	-0,3	2,3	6,1	6,6	6,4	-0,2	0,3
Донецька	2,5	3,1	2,6	-0,5	0,1	4,7	2,9	2,3	-0,6	-2,4	5,7	3,4	3,5	0,1	-2,2
Житомирська	2,8	4,0	4,1	0,1	1,3	2,7	4,0	4,1	0,1	1,4	2,5	4,1	4,1	0,0	1,6
Закарпатська	4,1	1,6	1,6	0,0	-2,5	4,6	1,2	1,2	0,0	-3,4	3,0	2,8	2,8	0,0	-0,2
Запорізька	3,7	3,9	3,1	-0,8	-0,6	3,9	4,3	3,2	-1,1	-0,7	2,8	2,8	2,6	-0,2	-0,2
Івано-Франківська	6,3	2,4	2,3	-0,1	-4,0	1,7	1,8	1,6	-0,2	-0,1	2,7	4,0	4,1	0,1	1,4
Київська	6,5	6,0	6,7	0,7	0,2	4,7	5,1	6,1	1,0	1,4	3,6	8,2	8,5	0,3	4,9
Кіровоградська	4,0	4,2	4,6	0,4	0,6	1,7	4,7	5,3	0,6	3,6	2,7	2,8	2,8	0,0	0,1
Луганська	5,5	1,8	1,7	-0,1	-3,8	6,0	2,2	2,1	-0,1	-3,9	2,4	0,9	0,9	0,0	-1,5
Львівська	2,8	3,9	3,8	-0,1	1,0	6,7	3,5	3,3	-0,2	-3,4	2,9	5,2	5,2	0,0	2,3
Миколаївська	3,6	3,5	3,5	0,0	-0,1	4,1	4,0	3,9	-0,1	-0,2	8,0	2,3	2,2	-0,1	-5,8
Одеська	3,6	4,7	4,4	-0,3	0,8	3,4	5,5	5,1	-0,4	1,7	4,6	2,7	2,5	-0,2	-2,1
Полтавська	4,9	5,8	6,6	0,8	1,7	2,3	5,9	7,1	1,2	4,8	2,9	5,3	5,1	-0,2	2,2
Рівненська	3,7	2,8	2,7	-0,1	-1,0	4,3	2,7	2,5	-0,2	-1,8	2,9	3,3	3,2	-0,1	0,3
Сумська	3,1	4,1	4,2	0,1	1,1	3,5	4,5	4,7	0,2	1,2	4,3	2,9	3,0	0,1	-1,3
Тернопільська	6,0	3,8	3,7	-0,1	-2,3	3,9	4,0	3,8	-0,2	-0,1	2,8	3,2	3,2	0,0	0,4
Харківська	3,6	5,7	5,6	-0,1	2,0	4,5	6,2	6,0	-0,2	1,5	4,1	4,2	4,3	0,1	0,2
Херсонська	3,9	4,5	4,2	-0,3	0,3	3,0	5,1	4,6	-0,5	1,6	4,3	3,0	3,0	0,0	-1,3
Хмельницька	3,2	5,6	5,5	-0,1	2,3	1,4	5,9	5,6	-0,3	4,2	7,5	5,0	5,0	0,0	-2,5
Черкаська	5,2	5,3	6,0	0,7	0,8	3,4	4,2	5,3	1,1	1,9	5,4	8,2	8,3	0,1	2,9
Чернівецька	2,0	1,8	1,8	0,0	-0,2	5,4	1,6	1,6	0,0	-3,8	3,1	2,3	2,3	0,0	-0,8
Чернігівська	6,6	4,4	4,5	0,1	-2,1	6,2	4,9	5,0	0,1	-1,2	2,6	3,1	3,0	-0,1	0,4
Всього	100,0	100,0	100,0	x	x	100,0	100,0	100,0	x	x	100,0	100,0	100,0	x	x

* Розраховано за даними Державної служби статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

Натомість частки усіх областей Західного регіону (окрім Львівської) у структурі виробництва сільськогосподарської продукції зменшились, а найсуттєвіше – Івано-Франківської (на 4,0 в.п.). Також відчутною є втрата сільськогосподарського потенціалу Луганської області, частка якої у названій структурі скоротилась на 3,8 в.п. Подібна ситуація характерна для Чернігівської області, яка у 2012 році була лідером за обсягом виробництва продукції сільського господарства в Україні.

1. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

За обсягами виробництва продукції *рослинництва* незмінним лідером є Вінницька область, на яку припадає понад 7% цього виду сільськогосподарської продукції в Україні. Упродовж аналізованого періоду у відповідній структурі суттєво зросли частки Полтавської (+4,8 в.п.), Хмельницької (+4,2 в.п.) і Кіровоградської (+3,6 в.п.) областей. Натомість відчутно (на понад 3%) зменшились частки Луганської, Чернівецької, Закарпатської, Волинської і Львівської областей. Однак, остання наростила потенціал виробництва продукції тваринництва, збільшивши свою частку у відповідній структурі на 2,3 в.п.

Упродовж 2012-2018 років у структурі виробництва продукції *тваринництва* найбільше зросла частка Вінницької (+6,2 в.п.) і Київської (+4,9 в.п.) областей. Відтак, для них, а також для Черкаської, Дніпропетровської, Полтавської і Львівської областей характерні найвищі обсяги виробництва продукції тваринництва серед регіонів України.

Наслідком описаних структурних змін та динаміки сільськогосподарського виробництва у напрямку переважання продукції рослинництва, а також дії інших чинників (передусім макроекономічних) стало поглиблення “аграрної” спеціалізації економіки України та її регіонів. Так, у 2016 році сільське господарство стало провідним видом економічної діяльності (із найвищою часткою у ВДВ регіонів) у 13-ти областях (проти 7-ми у 2012-му) (табл. 1.10). Однак, у 2017 році кількість таких регіонів скоротилася до 11-ти.

Таблиця 1.10

Регіони України, в яких сільське господарство було провідним видом економічної діяльності (за часткою у ВДВ) *

2012		2016		2017	
Область	Частка у ВДВ, %	Область	Частка у ВДВ, %	Область	Частка у ВДВ, %
Тернопільська	24,2	Кіровоградська	36,8	Херсонська	33,0
Херсонська	24,2	Херсонська	36,5	Кіровоградська	31,3
Кіровоградська	23,2	Вінницька	31,8	Хмельницька	31,1
Вінницька	22,4	Хмельницька	31,8	Чернігівська	28,2
Хмельницька	22,1	Чернігівська	31,2	Вінницька	28,1
Чернівецька	20,2	Тернопільська	28,9	Тернопільська	28,1
Волинська	16,6	Сумська	28,0	Сумська	26,1
		Черкаська	26,5	Житомирська	23,5
		Миколаївська	25,6	Чернівецька	22,3
		Житомирська	25,3	Миколаївська	21,9
		Чернівецька	24,9	Закарпатська	15,2
		Волинська	20,5		
		Закарпатська	17,1		

* Розраховано за даними Державної служби статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

Найбільш “аграрними” в Україні (із часткою сільського господарства у ВДВ >30%) у 2017 році були Херсонська, Кіровоградська і Хмельницька області, тоді як у 2016-му, окрім названих, ще Вінницька і Чернігівська, а в 2012-му – жодної.

Загалом зростання рівня “аграризації” національної економіки в умовах нестабільності цін на сільськогосподарську продукцію на світових ринках створює

1. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

значні ризики для соціально-економічного розвитку України та її регіонів⁹. Ці ризики підсилюються високою амплітудою коливань обсягу і структури продукції вітчизняного сільського господарства та, водночас, невисоким ступенем переробки сільськогосподарської сировини.

Торгівля

Індекс фізичного обсягу роздрібного товарообороту¹⁰ є одним із ключових показників, що опосередковано відображає купівельну спроможність населення, рівень збалансування попиту та пропозиції на споживчі товари за ціновими і кількісними параметрами, а також соціально-економічне становище регіону загалом.

Упродовж 2012-2015 років унаслідок впливу монетарних і немонетарних чинників значення цього показника в Україні стрімко знизилось (з 112,3% у 2012 році до 80,2% у 2015-му) (рис. 1.4). Проте, у подальшому завдяки відновленню росту національної економіки (зокрема, таких її секторів як промисловість, будівництво і сфера послуг) у 2017 році було досягнуто значення індексу фізичного обсягу роздрібного товарообороту рівня 2013-го. Це стало свідченням того, що Україні вдалось подолати падіння і відновити тенденцію росту соціально-економічного розвитку, який проявився в т.ч. у зростанні рівня заробітної плати і пенсійних та інших виплат населенню.

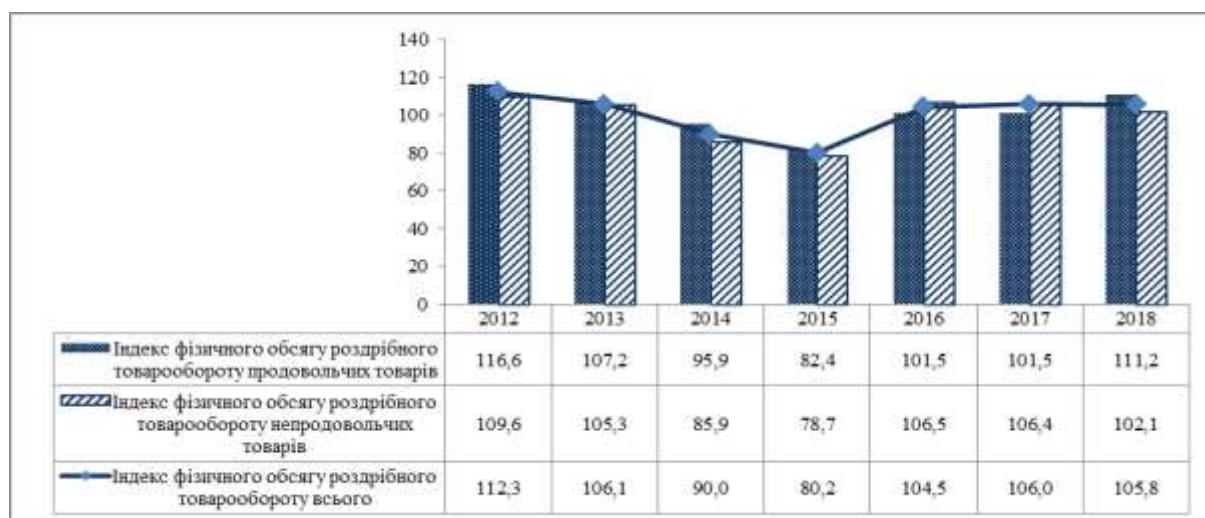

Рис. 1.4. Індекси фізичного обсягу роздрібного товарообороту в Україні, %*

* Побудовано за даними Державної служби статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

Упродовж 2016-2017 років індекс фізичного обсягу роздрібного товарообороту у сегменті *непродовольчих товарів* суттєво (на 5,0 в.п.) переважав значення аналогічного показника у сегменті *продовольчих товарів*. Однак, у 2018 році ситуація змінилась на протилежну – зростання торгівлі продовольчими товарами (на 9,7 в.п.) поряд зі

⁹ Ці ризики детально обґрунтовано в наступному розділі доповіді.

¹⁰ Індекс фізичного обсягу роздрібного товарообороту характеризує вплив зміни обсягу продажу товарів на динаміку товарообігу

1. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

зниженням росту продажів непродовольчих товарів (на 4,3 в.п.), що, своєю чергою, спричинило незначне (на 0,2 в.п.) сповільнення росту фізичного обсягу роздрібного товарообороту загалом.

Зміни у динаміці фізичного обсягу роздрібного товарообороту вплинули на його структуру. Так, частка непродовольчих товарів у роздрібному товарообороті України у 2017 році досягла рівня 2014-го після несуттєвого зниження у попередніх двох роках (рис. 1.5). Проте, **у 2018 році структура роздрібного товарообороту зазнала відчутних змін на користь продовольчих товарів, частка яких збільшилась на 3,5 в.п. Це стало наслідком зростання обсягів торгівлі продовольчими товарами на фоні зниження торгівлі непродовольчими.**

Структура роздрібного товарообороту є одним з індикаторів рівня життя в країні: що вища частка непродовольчих товарів у роздрібному товарообороті, то вища купівельна спроможність населення, і навпаки. Оскільки частка непродовольчих товарів у відповідній структурі у 2018 році скоротилась на 5,9 в.п., порівняно з 2010-м, коли вона становила 62,6% (найвище значення в аналізованому періоді), то можна констатувати певне зниження рівня життя в Україні.

Рис. 1.5. Структура роздрібного товарообороту України, %*

* Побудовано за даними Державної служби статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

Загалом в усіх регіонах України відбувається відновлення росту торгівлі. Так, у 2018 році індекс фізичного обсягу роздрібного товарообороту перевищив 100% у 24-х областях (проти 20-ти у 2017-му і жодної – у 2015-му) (табл. 1.11). Високого значення (>110%) цього показника було досягнуто у Вінницькій, Донецькій, Житомирській та Івано-Франківській областях, а найвищого (123,8%) – у Луганській. Водночас у 8-ми областях відбулось сповільнення приросту фізичних обсягів роздрібного товарообороту. Із них у Кіровоградській та Чернігівській – до 101,7% і 101,9% відповідно (проти 104% у 2017 році).

1. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Таблиця 1.11

Індекс фізичного обсягу роздрібного товарообороту регіонів України, %*

Область	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Вінницька	111,5	105,1	94,6	85,4	106,4	105,9	110,9
Волинська	117,0	113,8	91,7	88,0	94,2	84,1	103,1
Дніпропетровська	113,3	106,0	95,9	77,3	99,2	106,2	108,3
Донецька	116,7	105,4	60,9	37,9	94,2	102,9	110,5
Житомирська	107,4	108,3	97,8	84,2	100,3	106,2	111,0
Закарпатська	100,3	105,1	96,7	90,1	101,2	109,0	104,9
Запорізька	115,1	106,4	95,6	79,0	104,8	103,8	106,9
Івано-Франківська	107,4	105,1	99,5	82,9	100,9	105,4	113,8
Київська	121,8	108,1	94,3	90,9	108,6	107,2	109,2
Кіровоградська	112,7	105,3	97,5	80,8	106,3	104,0	101,7
Луганська	119,7	104,4	43,1	29,7	104,5	98,8	123,8
Львівська	104,1	99,3	99,1	88,9	105,9	111,8	108,6
Миколаївська	112,6	105,6	93,4	82,0	106,4	105,0	106,6
Одеська	113,5	105,9	90,7	84,1	108,1	106,5	104,1
Полтавська	112,7	103,9	92,5	80,3	104,1	109,7	109,5
Рівненська	108,9	107,0	101,8	83,1	95,2	97,6	107,4
Сумська	113,8	103,9	99,4	83,6	104,7	106,8	108,1
Тернопільська	102,4	100,0	100,3	87,5	100,4	96,5	106,9
Харківська	110,1	107,6	97,8	81,2	103,4	105,4	102,6
Херсонська	111,0	107,0	96,3	84,0	104,9	104,6	106,8
Хмельницька	107,4	102,1	94,2	83,4	105,8	104,9	102,1
Черкаська	108,5	106,2	94,8	83,7	102,2	105,2	104,5
Чернівецька	100,6	103,3	100,8	86,5	98,2	102,6	104,8
Чернігівська	112,9	107,6	98,1	81,8	102,5	104,1	101,9

* Побудовано за даними Державної служби статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

У 2018 році переважання росту реалізації продовольчих товарів над непродовольчими зафіксовано у 21-й області (проти 11-ти в 2017 році і 2-х у 2016-му) (додаток А., табл. А.3). Виняток склали Донецька, Сумська і Тернопільська області, в яких значення індексу фізичного обсягу роздрібного товарообороту непродовольчих товарів перевищили значення індексу продовольчих товарів на 5,7 в.п, 8,2 в.п. і 9,6 в.п. відповідно.

Найбільша частка (>65%) непродовольчих товарів в обсязі роздрібного товарообороту традиційно характерна для усіх 7-ми областей Західного регіону (табл. 1.12). У 2017 році значення цього показника перевищило 70% у Закарпатській, Івано-Франківській, Чернівецькій і Хмельницькій областях, а також суттєво зросло у Полтавській і Херсонській. Ймовірним поясненням такої ситуації (окрім типу ментальності та побутової культури) є підвищення ділової активності, зростання кількості середніх і великих підприємств з іноземним капіталом у цих областях, а також надходження доходів громадян від трудової міграції, рівень якої, зокрема, у Західному регіоні є порівняно вищим, аніж в Україні загалом.

1. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Таблиця 1.12

Структура роздрібного товарообороту в областях України, %*

Область	Частка продовольчих товарів							Частка непродовольчих товарів						
	2005	2010	2012	2014	2015	2016	2017	2005	2010	2012	2014	2015	2016	2017
Вінницька	41,5	32,0	31,97	32,2	35,2	36,4	35,0	58,5	68,0	68,0	67,8	64,8	63,6	65,0
Волинська	40,3	30,3	32,94	28,7	29,0	32,6	34,8	59,7	69,7	67,1	71,3	71,0	67,4	65,2
Дніпропетровська	39,7	40,0	43,07	45,1	47,2	46,7	48,6	60,3	60,0	56,9	54,9	52,8	53,3	51,4
Донецька	36,3	38,8	42,26	48,1	53,7	51,4	45,9	63,7	61,2	57,7	51,9	46,3	48,6	54,1
Житомирська	41,0	38,3	42,50	40,5	40,9	40,8	39,0	59,0	61,7	57,5	59,5	59,1	59,2	61,0
Закарпатська	37,8	32,0	30,41	29,8	32,8	36,4	28,3	62,2	68,0	69,6	70,2	67,2	63,6	71,7
Запорізька	35,2	39,3	43,87	46,5	47,4	46,0	45,8	64,8	60,7	56,1	53,5	52,6	54,0	54,2
Івано-Франківська	31,0	32,4	37,29	34,9	36,0	35,4	28,9	69,0	67,6	62,7	65,1	64,0	64,6	71,1
Київська	38,0	32,8	36,26	36,6	38,8	40,2	41,6	62,0	67,2	63,7	63,4	61,2	59,8	58,4
Кіровоградська	42,3	44,5	43,86	43,0	47,1	47,1	44,9	57,7	55,5	56,1	57,0	52,9	52,9	55,1
Луганська	41,5	38,9	44,70	50,2	57,5	51,5	47,6	58,5	61,1	55,3	49,8	42,5	48,5	52,4
Львівська	38,7	41,6	40,23	35,0	36,3	35,7	34,6	61,3	58,4	59,8	65,0	63,7	64,3	65,4
Миколаївська	32,6	33,8	39,61	39,8	43,3	41,8	39,6	67,4	66,2	60,4	60,2	56,7	58,2	60,4
Одеська	41,7	36,4	38,49	39,4	39,4	40,0	38,8	58,3	63,6	61,5	60,6	60,6	60,0	61,2
Полтавська	40,0	34,8	37,34	35,8	38,6	38,1	33,8	60,0	65,2	62,7	64,2	61,4	61,9	66,2
Рівненська	41,4	37,8	38,04	31,8	34,5	35,3	30,3	58,6	62,2	62,0	68,2	65,5	64,7	69,7
Сумська	44,0	43,8	45,36	45,2	45,6	44,9	39,7	56,0	56,2	54,6	54,8	54,4	55,1	60,3
Тернопільська	44,4	40,8	40,06	37,0	37,1	38,3	32,1	55,6	59,2	59,9	63,0	62,9	61,7	67,9
Харківська	44,3	43,0	43,85	45,2	46,4	45,4	45,1	55,7	57,0	56,1	54,8	53,6	54,6	54,9
Херсонська	31,1	31,8	32,31	35,8	36,6	36,4	33,4	68,9	68,2	67,7	64,2	63,4	63,6	66,6
Хмельницька	30,5	32,4	30,94	29,6	30,9	31,5	25,7	69,5	67,6	69,1	70,4	69,1	68,5	74,3
Черкаська	37,0	35,5	39,14	37,5	38,8	39,7	35,4	63,0	64,5	60,9	62,5	61,2	60,3	64,6
Чернівецька	36,1	32,8	34,10	35,2	36,5	37,8	23,7	63,9	67,2	65,9	64,8	63,5	62,2	76,3
Чернігівська	49,0	46,8	48,26	45,6	48,7	47,8	47,8	51,0	53,2	51,7	54,4	51,3	52,2	52,2

* Розраховано за даними Державної служби статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

У структурі роздрібного товарообороту України (за регіонами) найвищі частки традиційно займають Дніпропетровська (11,31% у 2018 році проти 9,33% у 2012-му), Харківська (9,60% проти 8,59%) і Одеська (9,19% проти 7,62%) області, тоді як у 2012 році лідером за обсягом торгівлі в Україні була Донецька область із часткою 12,56% (табл. 1.13).

Відчутні зміни у регіональній структурі роздрібного товарообороту України спричинило падіння обсягів торгівлі в Донецькій і Луганській областях упродовж 2014-2016 років. Проте, у 2018 році внаслідок досягнення високих темпів приросту фізичного обсягу роздрібного товарообороту частки цих областей у відповідній структурі збільшились на 0,41 в.п. і 0,21 в.п. відповідно. Загалом, порівняно з 2012 роком, у регіональній структурі роздрібного товарообороту зросли частки 15-ти областей, із них найбільше – Київської (на 3,93 в.п.) і Львівської (на 2,15 в.п.).

За обсягом створеної ВДВ у 2017 році торгівля була провідним видом економічної діяльності у 2-х областях: Волинській (із часткою у ВДВ регіону 25,5%) і Одеській (14,6%), тоді як у 2016-му – у жодній.

1. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Таблиця 1.13

Регіональна структура роздрібного товарообороту України, %*

Область	2012	2017	2018	Абсолютне відхилення	
				2018-2017	2018-2012
Вінницька	3,45	3,20	3,36	0,16	-0,09
Волинська	2,42	2,33	2,17	-0,16	-0,25
Дніпропетровська	9,33	11,00	11,32	0,32	1,99
Донецька	12,56	3,42	3,83	0,41	-8,73
Житомирська	2,58	3,04	3,11	0,07	0,53
Закарпатська	2,47	2,78	2,92	0,13	0,45
Запорізька	5,23	5,51	5,12	-0,39	-0,11
Івано-Франківська	3,07	2,94	2,92	-0,02	-0,15
Київська	4,80	8,37	8,73	0,36	3,93
Кіровоградська	2,08	2,34	2,24	-0,10	0,16
Луганська	5,28	0,88	1,09	0,21	-4,19
Львівська	5,51	7,88	7,66	-0,23	2,15
Миколаївська	3,05	2,97	2,98	0,01	-0,07
Одеська	7,62	9,56	9,19	-0,38	1,57
Полтавська	3,24	3,92	4,12	0,20	0,88
Рівненська	2,22	2,27	2,29	0,02	0,07
Сумська	2,27	2,49	2,59	0,10	0,32
Тернопільська	2,02	1,77	1,73	-0,04	-0,29
Харківська	8,59	9,86	9,60	-0,26	1,01
Херсонська	2,54	2,94	2,90	-0,04	0,36
Хмельницька	2,78	3,09	2,73	-0,36	-0,05
Черкаська	2,96	2,98	3,00	0,02	0,04
Чернівецька	1,71	2,06	2,02	-0,05	0,31
Чернігівська	2,22	2,40	2,41	0,01	0,19
Всього	100,00	100,00	100,00	x	x

* Розраховано за даними Державної служби статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

Одним із ключових індикаторів, який опосередковано відображає купівельну спроможність населення, ступінь збалансування попиту та пропозиції на споживчі товари за ціновими і якісними параметрами, а також рівень розвитку і потенціал переробної промисловості країни чи окремого регіону, є *структура роздрібного товарообороту за походженням товарів*.

Для України характерна тенденція до постійного зростання частки імпорту у роздрібному товарообороті (рис. 1.6). Так, упродовж 2005-2017 років зростання цього показника склало загалом 18,2 в.п., зокрема, продовольчих товарів – 8,7 в.п., а непродовольчих – 25,0 в.п. Винятком був 2009 рік, коли частка імпорту у роздрібному товарообороті (унаслідок девальвації національної валюти під впливом світової фінансової кризи) знизилась на 4,3 в.п., зокрема непродовольчих товарів – на 3,5 в.п., тоді як продовольчих лише на 0,2 в.п. Останнє свідчить про низьку еластичність попиту за ціною на імпортні продукти в Україні.

1. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Рис. 1.6. Частка імпорту у роздрібному товарообороті України, %*

* Розраховано за даними Державної служби статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

Незначне зменшення імпортної складової у роздрібному товарообороті спостерігалось і у 2015-2016 роках, причиною якого було передусім погіршення купівельної спроможності населення.

Серед регіонів України у 2017 році найвище значення (>50%) частки імпорту у роздрібному товарообороті було у Вінницькій і Одеській областях, а найнижче (<40%) – в Сумській, Чернігівській і Кіровоградській (рис. 1.7).

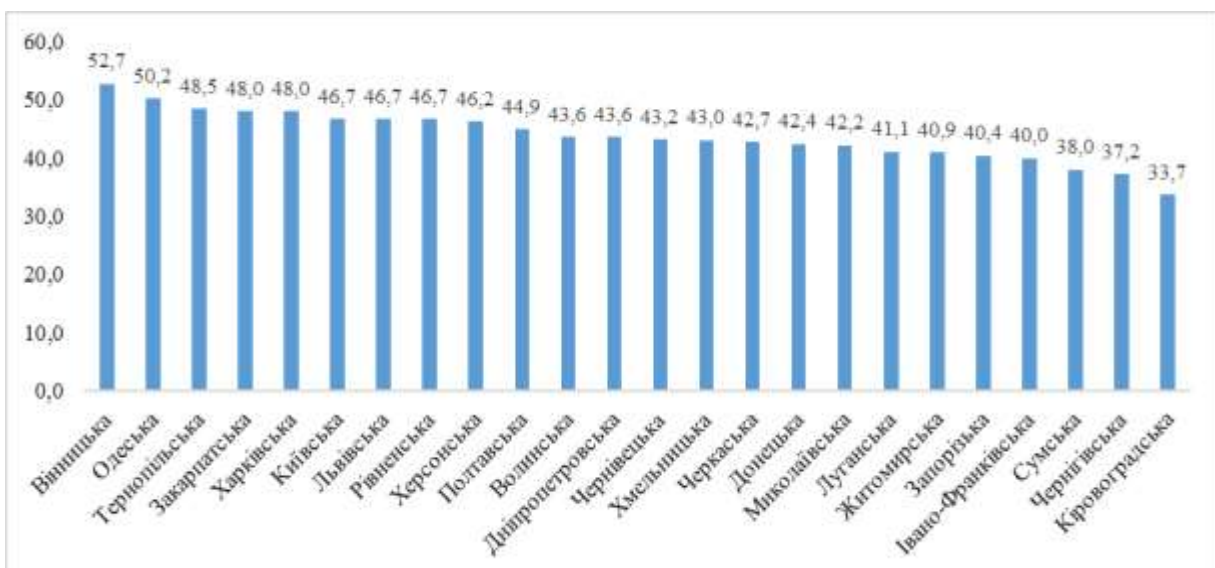

Рис. 1.7. Частка імпорту у роздрібному товарообороті регіонів України у 2017 році, %*

* Розраховано за даними Державної служби статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

1. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Найбільше імпорتنих продовольчих товарів споживається у регіонах із високим рівнем доходів населення – Київській, Дніпропетровській, Одеській, Харківській і Запорізькій областях (рис. 1.8). Натомість у традиційно “аграрних” регіонах (Вінницькій, Кіровоградській, Тернопільській і Хмельницькій областях) частка імпорту у роздрібному товарообороті продовольчих товарів є закономірно низькою. В Івано-Франківській області значення цього показника упродовж 2012-2017 років було стабільно найменшим серед регіонів України (додаток А, табл. А.5).

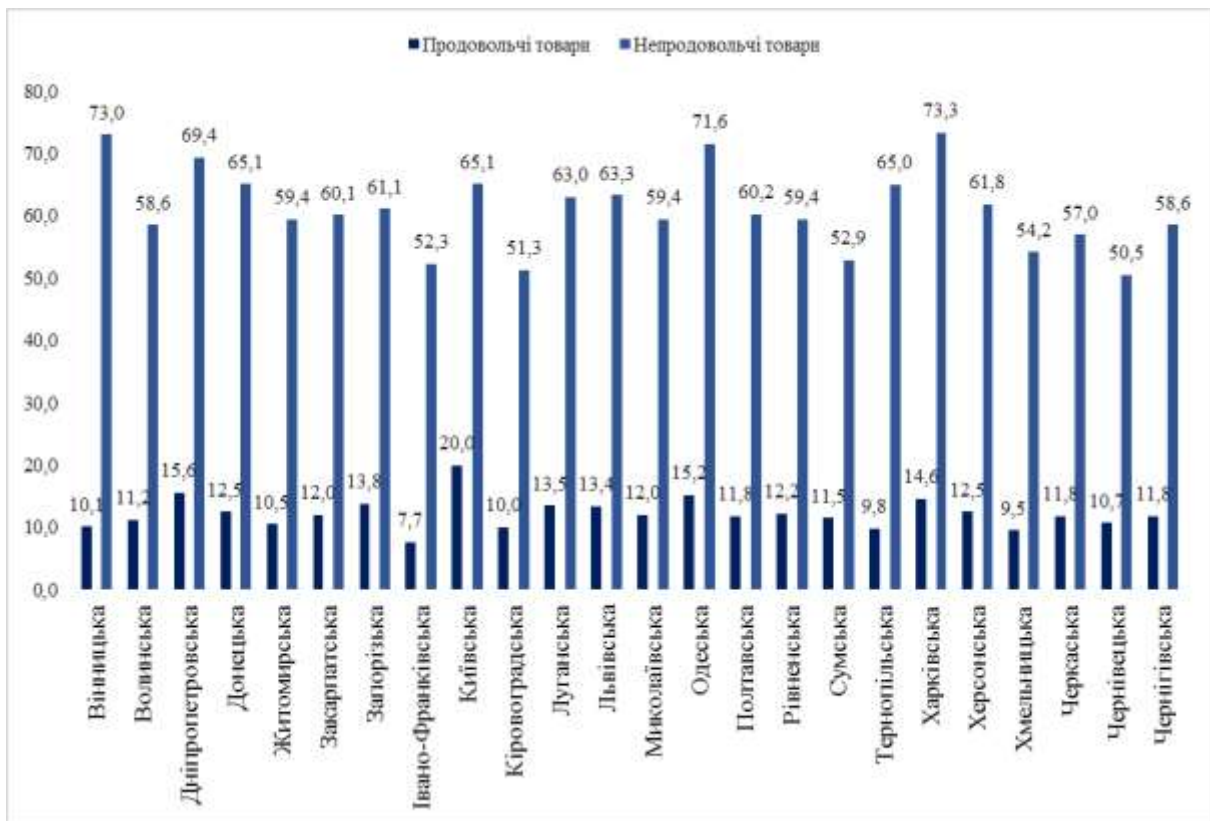

Рис. 1.8. Частка імпорту у роздрібному товарообороті продовольчих і непродовольчих товарів у регіонах України у 2017 році, %*

* Розраховано за даними Державної служби статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

Структура роздрібного товарообороту продовольчих товарів у напрямку збільшення у ній частки імпорتنих товарів найбільше змінилась (на понад 7 в.п.) у Черкаській, Вінницькій, Рівненській і Сумській областях. Натомість у Хмельницькій і Одеській областях частка імпорту в названій структурі у 2017 році, порівняно з 2012-м, зменшилась, відповідно, на 1,8 в.п. і 1,3 в.п.

Частка імпорту в роздрібному товарообороті непродовольчих товарів у 2017 році становила від 50,5% у Чернівецькій області – до 73,3% у Харківській. Упродовж аналізованого періоду в усіх регіонах України (окрім Івано-Франківської і Луганської областей) відбулось зростання значень цього показника, а найбільше у Вінницькій (на 16,3 в.п.), Черкаській (на 16,2 в.п.), Житомирській (на 15,7 в.п.), Миколаївській (на 15,5

1. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

в.п.), Херсонській (на 14,3 в.п.) і Миколаївській (на 13,8 в.п.) областях (додаток А, табл. А.6).

Підсумовуючи цей блок дослідження, можна стверджувати, що динаміка і структура роздрібного товарообороту в регіонах України упродовж 2012-2018 років відображала вплив макроекономічних (динаміки ВРП, інфляції, обмінного курсу) та ендогенних (структури економіки, джерел доходів населення) чинників соціально-економічного розвитку. Так, зниження індексу фізичного обсягу роздрібного товарообороту в Україні у 2013-2015 роках стало наслідком девальвації гривні, а відтак, спричинило зниження купівельної спроможності потенційних споживачів продукції, підтвердженням чого було зменшення частки непродовольчих товарів у роздрібному товарообороті у 2015 році. Економічна стабілізація та зниження рівня інфляції у 2016-2017 роках, поряд зі зростанням інших ВЕД, сприяли покращенню соціально-економічного становища регіонів, індикатором якого стало збільшення індексу фізичного обсягу роздрібної торгівлі та частки у ній непродовольчих товарів.

Водночас **висока частка імпорту в роздрібному товарообороті, яка має тенденцію до зростання, вимагає спрямування державної політики імпортозаміщення на посилення орієнтації певних категорій промислових виробництв в Україні (конкурентних передусім за ціновими параметрами) на задоволення потреб внутрішнього ринку як у споживчих товарах для населення, так і продукції промислового призначення (товарів проміжного споживання).**

Останнє, зокрема, передбачає імпортозаміщення сировини, матеріалів та технологій, необхідних для виробництва продукції машинобудування і легкої промисловості.

Важливим є також питання вибору механізмів реалізації державної політики імпортозаміщення. Тут необхідно наголосити, що в умовах членства України в СОТ, а також дії ЗВТ з ЄС і високого ступеня експортоорієнтації національної економіки застосування обмежувальних інструментів протекціоністської політики держави (дискримінаційних або заборонних ввізних мит, тарифів, квот та ін.) з метою захисту національного виробника є проблематичним. Порушення міжнародних зобов'язань і штучний захист призведе до тривалих негативних наслідків для конкурентоспроможності продукції вітчизняної промисловості.

Відтак, **імпортозаміщення потрібно розглядати не як протекціонізм, а як систему інструментів стимулювання розвитку і реалізації внутрішнього потенціалу у виробництві промислової продукції усіх видів споживання і основного капіталу для заповнення потенційних ніш на внутрішньому і зовнішньому ринках. Це, своєю чергою, потребує розробки і реалізації комплексної стратегії імпортозаміщення. Ключовою ціллю такої стратегії має бути відновлення та посилення міжгалузевої взаємодії секторів економіки у напрямку збільшення обсягів та рівня технологічності промислової продукції, розширення асортименту та географії середньо- і високотехнологічного експорту та задоволення попиту на продукцію проміжного і кінцевого споживання та основного капіталу на внутрішньому ринку.**

У контексті реформи місцевого самоврядування, децентралізації та розширення фінансових повноважень місцевих органів влади реалізація капіталовкладень у

1. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

перспективні імпортозаміщувальні виробництва може стати потужним стимулом соціально-економічного розвитку регіонів. Окрім того, координація та контроль таких проектів на рівні регіону є простішими з організаційної точки зору, аніж реалізація аналогічних проектів на державному рівні, що додає переваг для ефективного їх впровадження та досягнення поставлених цілей.

Серед ефективних інструментів регулятивного впливу держави на стимулювання розвитку імпортозамінних виробництв в Україні можна виділити:

- *фінансові*, зокрема, пільгове оподаткування прибутку, що реінвестується у модернізацію основних виробничих фондів; інвестиційні податкові кредити (відтермінування сплати податку) при реалізації проектів імпортозаміщення; тимчасове пільгове оподаткування підприємств, які займаються виготовленням інноваційної імпортозаміщувальної продукції;
- *інструменти торговельної політики* – розширення застосування нетарифних методів регулювання, дозволених СОТ, зокрема спрощення процедур ліцензування, сертифікації, технічних регламентів, фітосанітарних норм та ін.;
- *організаційні* – забезпечення режиму оперативного вирішення проблем, пов'язаних з отриманням дозвільної документації, відведенням земельних ділянок, підключенням до комунікацій новостворюваних виробництв.

Дієвим інструментом політики імпортозаміщення є державні замовлення. Використання цього інструменту дозволить цілеспрямовано розвивати стратегічно важливі виробництва у сегменті проміжного споживання і валового нагромадження основного капіталу.

Стимулювання державою імпортозаміщення може відбуватися шляхом: а) підтримки підприємств у тих секторах, де вони здатні конкурувати за ринок з іноземними постачальниками; б) заохочення зовнішніх постачальників до створення в Україні складальних виробництв із відповідним коефіцієнтом локалізації внутрішнього потенціалу.

Для цього необхідні державні лізингові та кредитні програми, які поширюватимуться лише на вироблені (зібрані) в Україні товари. Не менш важливою є послідовна політика інформування і навчання потенційних підприємців, управлінського та виробничого персоналу для організації імпортозамісних виробництв. На початковому етапі доцільним є залучення закордонних менеджерів та інших фахівців у ролі консультантів, здатних сприяти налагодженню відповідних виробництв в Україні.

Ефективна політика імпортозаміщення дозволить отримати значний мультиплікативний ефект: створити нові робочі місця у промисловому секторі економіки та додатковий платоспроможний попит усередині країни, а отже, значно розширити внутрішній ринок, збільшити обсяги ВВП та податкових надходжень до бюджетів різних рівнів. У підсумку, це створить умови для появи додаткових робочих місць у сфері обслуговування і підвищення рівня та якості життя населення.

2. СТРУКТУРНІ ЗМІНИ У ТОВАРНМУ ЕКСПОРТІ УКРАЇНИ: РЕГІОНАЛЬНИЙ ВИМІР

Економіка України є експортоорієнтованою: у 2018 році частка експорту товарів і послуг у ВВП (у фактичних цінах) становила 45,2%, а у ВДВ – 56,8%. Водночас частка *товарного експорту* в загальному експорті складає понад 80%.

Упродовж 2012-2015 років в Україні відбувалось поступове зниження обсягів товарного експорту, яке сумарно склало 44,6%. Однак, із 2016 року почалося подолання негативної тенденції, а у 2017-му – суттєве (на 19%) зростання значень цього показника (рис. 2.1).

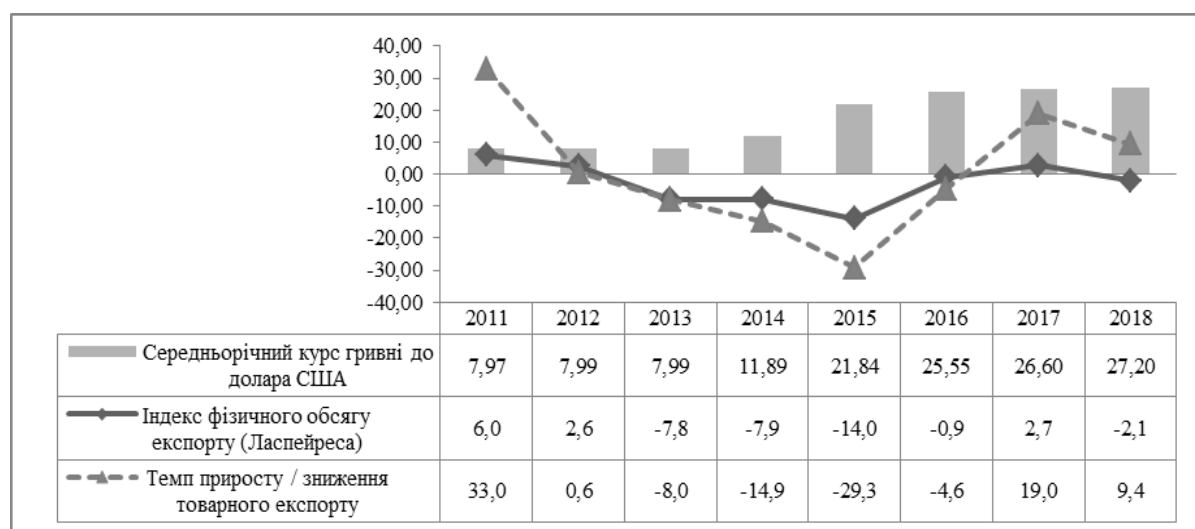

Рис. 2.1. Показники експорту в Україні, %*

* Побудовано за даними Державної служби статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

У 2018 році темпи приросту товарного експорту відчутно сповільнились. **Значно вища амплітуда коливань значень темпу приросту товарного експорту у вартісному виразі, порівняно з індексом фізичного обсягу експорту, свідчить про високу залежність цін на вітчизняну продукцію від кон'юнктури на зовнішніх товарних ринках.** Це, своєю чергою, є наслідком сировинної орієнтації українського товарного експорту, який складається з продукції промисловості (>70%) і сільського господарства.

Серед регіонів України темпи приросту товарного експорту у 2017 році були від'ємними лише у двох областях (проти 10-ти у 2016-му і 23-х у 2015-му) – Луганській і Кіровоградській (табл. 2.1). Натомість у 2016 році ці області входили до числа тих 13-ти, в яких було досягнуто збільшення темпів приросту товарного експорту, а в Луганській – взагалі найвищих значень цього показника (69,04%).

У 2018 році, порівняно з 2017-м, темпи приросту товарного експорту зросли лише в 4-х областях: Івано-Франківській, Київській, Кіровоградській і Чернівецькій, тоді

2. СТРУКТУРНІ ЗМІНИ У ТОВАРНОМУ ЕКСПОРТІ УКРАЇНИ: РЕГІОНАЛЬНИЙ ВИМІР

як у 3-х областях (Луганській, Одеській і Херсонській) були від'ємними. Із 2017 року найвищий приріст товарного експорту серед регіонів України демонструє Хмельницька область.

Таблиця 2.1

Темпи приросту товарного експорту в регіонах України, %*

Область	2013/2012	2014/2013	2015/2014	2016/2015	2017/2016	2018/2017	2018/2012
Вінницька	4,11	9,26	14,10	16,07	23,88	17,39	119,11
Волинська	3,80	9,00	-7,84	-3,14	12,65	4,46	18,86
Дніпропетровська	-3,28	-10,53	-26,98	-8,35	20,26	9,50	-23,76
Донецька	-12,95	-32,28	-56,02	-7,16	29,20	9,33	-65,70
Житомирська	10,19	9,61	-33,57	9,82	21,67	12,24	20,34
Закарпатська	-6,16	6,37	-20,86	10,74	19,35	14,71	19,79
Запорізька	-7,92	1,41	-21,42	-21,77	30,01	13,31	-15,66
Івано-Франківська	-42,58	3,41	-23,53	53,82	15,98	31,01	6,11
Київська	-0,57	-6,15	-8,74	0,87	2,54	6,21	-6,36
Кіровоградська	35,62	-4,27	-50,46	5,14	-2,76	25,54	-17,26
Луганська	-15,48	-46,31	-86,45	69,04	-46,32	-13,16	-95,16
Львівська	-3,92	1,10	-7,57	5,74	24,27	19,60	41,11
Миколаївська	-8,30	-15,48	-12,76	3,95	14,06	11,16	-10,88
Одеська	-9,75	9,31	-2,95	-11,98	19,30	-8,02	-6,51
Полтавська	-22,02	-19,97	-30,28	-3,04	29,84	2,25	-44,00
Рівненська	-4,15	-1,94	-20,07	-15,87	20,44	7,20	-18,40
Сумська	-17,60	-20,12	-17,86	-10,61	24,07	19,25	-28,51
Тернопільська	54,13	-1,67	-18,94	1,13	29,20	19,01	91,06
Харківська	-1,73	-8,37	-27,98	-21,63	15,93	7,35	-36,74
Херсонська	12,35	-2,47	-33,76	3,41	17,27	-6,65	-17,82
Хмельницька	6,19	3,55	-20,68	-20,65	46,74	36,47	38,61
Черкаська	-23,51	-19,01	-30,44	9,25	30,24	27,18	-22,03
Чернівецька	0,32	3,11	-16,19	10,18	25,53	33,62	60,21
Чернігівська	2,27	26,10	-21,20	-21,54	44,43	20,79	39,21

* Розраховано за даними Державної служби статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

Упродовж 2017-2018 років обсяг товарного експорту досяг понад 1 млрд. дол. США в 11-ти областях (проти 13-ти у 2012-му). Зокрема, у Дніпропетровській – 7,72 млрд. дол. США (проти 10,13 млрд. дол. США у 2012-му), Донецькій – 4,85 млрд. дол. США (проти 14,13 млрд. дол. США) і Запорізькій – 3,38 млрд. дол. США (проти 4,05 млрд. дол. США). Загалом у 2018 році, порівняно з 2012-м, обсяги експорту товарів у вартісному виразі зросли в 10-ти областях: Вінницькій, Волинській, Житомирській, Закарпатській, Івано-Франківській, Львівській, Тернопільській, Хмельницькій, Чернівецькій і Чернігівській. Однак, найбільшого зростання (у 2,2 разу) досягла Вінницька область – єдина з-поміж регіонів України, якій вдалось наростити значення цього показника у 2015-му. Пояснення такої ситуації лежить у площині аналізу товарної структури вітчизняного експорту.

Основу товарного експорту з України у 2018 році формувала продукція металургії, машинобудування і добувної промисловості, а також продукція АПК (сільського господарства і харчової промисловості). У 2012 році до ключових позицій

вітчизняного товарного експорту входила ще продукція хімічної промисловості (рис. 2.2). Частки I-IV товарних груп (продуктів тваринного і рослинного походження, жирів та олій, готових харчових продуктів) у структурі товарного експорту України у 2018 році сумарно склали 39,32% проти 25,99% у 2012-му (додаток Б, табл. Б.1). Натомість частка продукції XV групи (недорогоцінних металів та виробів із них), порівняно з 2012 роком, скоротилась на 2,9 в.п., частка V групи (мінеральних продуктів) – на 1,9 в.п., а частка XVI групи (обладнання та механізмів) – на 0,4 в.п. Серед видів продукції АПК в українському товарному експорті найбільше зросла частка продуктів рослинного походження (II група) – на 7,5 в.п.

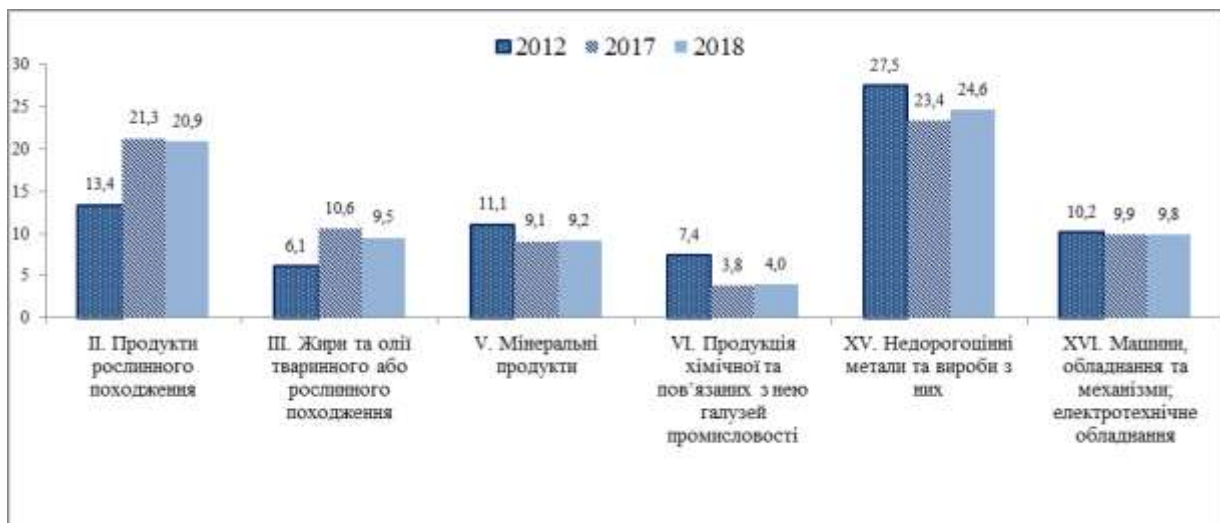

Рис. 2.2. Структура товарного експорту України (за основними товарними групами), %*

* Розраховано за даними Державної служби статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

У регіональному розрізі продукція АПК у 2018 році домінувала (із часткою I-IV товарних груп понад 60% у відповідній структурі) в товарному експорті 9-ти областей: Вінницької (79,76% проти 66,50% у 2012 році), Київської (64,38% проти 52,16%), Кіровоградської (74,60% проти 58,52%), Миколаївської (68,74% проти 57,76%), Одеської (71,98% проти 37,87%), Херсонської (64,55% проти 54,58%), Хмельницької (64,20% проти 32,46%), Черкаської (83,23% проти 41,16%) і Чернігівської (65,38% проти 52,46%) областей.

Продукти тваринного походження у 2018 році займали найбільшу частку у товарній структурі експорту Київської області (28,52%), тоді як у 2012-му – Волинської (9,8%); продукти рослинного походження – стабільно у товарній структурі експорту Миколаївської області (61,12% проти 44,62% у 2012 році); жири та олії – у товарній структурі експорту Вінницької (34,63%) і Черкаської (33,65%) областей, а у 2012 році – Кіровоградської (34,68%); готові харчові продукти – у товарній структурі експорту Харківської області (24,00%), а у 2012-му – Херсонської (17,12%).

Продукція металургійних виробництв (XV товарна група) незмінно домінує в експорті Донецької (85,00% у 2018 році проти 62,78% у 2012-му), Запорізької (61,76% проти 46,20%) і Дніпропетровської (55,11% проти 52,24%) областей. Водночас продукція

добувної промисловості (V товарна група) стала основою товарного експорту Полтавської області із часткою 58,57% у 2018 році (проти 34,91%). У 2012 році профільною експортною продукцією в цьому регіоні були транспортні засоби (XVII товарна група), однак у 2018-му їх частка скоротилась на 41,38 в.п. (до 1,83%)¹¹, а в структурі товарного експорту України – на 7,26 в.п. (до 1,41%).

Ознакою погіршення структури вітчизняного товарного експорту (за критерієм технологічності) є також зменшення у ній частки продукції машинобудування (XVI товарна група) до 9,84%. Так, у 2018 році машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання домінували в товарному експорті 4-х областей Західного регіону, а саме: Закарпатської (60,84% проти 71,10% у 2012-му), Волинської (42,61% проти 43,16%), Тернопільської (41,11% проти 40,30%) і Львівської (26,13% проти 22,24%). Також продукція XVI товарної групи стала основою експорту Житомирської області з часткою 20,69% (проти 15,10% у 2012 році). Натомість у Запорізькій області частка продукції машинобудування у товарній структурі експорту скоротилась, порівняно з 2012 роком, майже удвічі (на 15,17 в.п.) і склала 15,23%.

Особливістю експорту товарів XVI групи (продукції машинобудування) в Україні є висока (>45%) частка в ньому продукції, що виготовлена з давальницької сировини, а в названих областях західного регіону значення цього показника є удвічі більшим (у середньому $\approx 90\%$) і має тенденцію до подальшого зростання. Відтак, можемо констатувати не лише скорочення експорту машин та обладнання, але й зменшення у його структурі продукції вітчизняного виробництва.

Ще одним підтвердженням погіршення технологічної структури українського товарного експорту є скорочення у ній частки продукції хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості (VI товарна група) на 3,4 в.п. (до 3,95%). У 2018 році частка цієї продукції була значною у товарній структурі експорту Миколаївської (26,13%), Івано-Франківської (20,13%) та Луганської (16,82%) областей, тоді як у 2012-му – домінувала в експорті Черкаської (36,8%), Одеської (35,0%) і Рівненської (31,3%) областей¹².

Частка VII товарної групи (полімерних матеріалів, пластмаси та виробів із них) у товарній структурі вітчизняного експорту загалом є незначною – <1,5%. Однак, ця продукція (із часткою 23,08%) у 2018 році знову домінувала в експорті Івано-Франківської області, що пов'язано з активізацією діяльності групи компаній «Поліком».

У структурі товарного експорту України, порівняно з 2012 роком, на 1,62 в.п. збільшилась частка IX групи (деревини і виробів з деревини). У 2018 році ця продукція була основою експорту Рівненської (із часткою 34,85%) і Чернівецької (24,04%) областей, тоді як у 2012-му – жодної.

Профільною спеціалізацією товарного експорту Луганської області стала продукція X групи (маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів) – у 2018 році її частка досягла 45,05% (проти 2,0% у 2012-му). Така кардинальна зміна товарної структури експорту в цьому регіоні пояснюється втратою (унаслідок тимчасової окупації частини його території) виробничих потужностей добувної

¹¹ Основною причиною цих змін було припинення експорту продукції Кременчуцького автомобільного заводу на ринок РФ.

¹² Зменшення обсягів експорту хімічної продукції стало наслідком скорочення виробництва ПАТ «Азот», Прат «Рівнеазот» і ПАТ «Одеський припортовий завод».

промисловості і металургії. Продукція цих видів промислової діяльності у 2012 році домінувала (із частками 21,62% і 37,32% відповідно) в товарному експорті Луганської області, тоді як у 2018-му їх частки скоротились до 0,10% і 0,32% відповідно.

У регіональному розрізі найбільш диверсифікованою у 2018 році була товарна структура експорту Житомирської області, оскільки в ній частки кожної з ключових експортних позицій (продукції IX, II і XVI товарних груп) не перевищували 21%. Високий ступінь диверсифікації товарного експорту (із частками профільних товарних груп у відповідних структурах <25%) був характерний також для Івано-Франківської, Харківської і Чернівецької областей.

Незважаючи на зменшення у 2018 році, порівняно з 2012-м, обсягів товарного експорту в Дніпропетровській, Донецькій і Запорізькій областях на 30,36%, 68,9% і 25,39% відповідно, ці три регіони формують основу експортного потенціалу України. Так, у 2018 році їх частка у товарній структурі вітчизняного експорту сумарно становила 43,05% проти 52,48% у 2012-му (додаток Б, табл. Б.2). Водночас ці регіони експортували 94,41% (88,53% у 2012 році) продукції металургії (XV товарна група), яка домінує у вітчизняному товарному експорті із часткою 24,57% у 2018 році (проти 27,45% у 2012-му). Дніпропетровська область також є лідером серед регіонів України за обсягами експорту продукції добувної промисловості (V товарна група) із часткою 54,55% (проти 31,87%).

Підсумовуючи, можна констатувати погіршення (за критерієм технологічності) структури товарного експорту України упродовж 2012-2018 років, підтвердженням чого є значне збільшення у ній низькотехнологічних видів продукції, зокрема, АПК (I-IV товарні групи) і текстильних (XI товарна група) виробництв – у понад півтора разу, а деревообробних (IX товарна група) – у понад 2 рази. Натомість частки високо- і середньо-високотехнологічних видів продукції у товарній структурі українського експорту суттєво зменшились: транспортних виробництв (XVII товарна група) – у понад 6 разів; хімічних виробництв (VI товарна група) – майже удвічі.

Загалом зниження рівня диверсифікації структури вітчизняного товарного експорту у напрямку посилення його сировинної орієнтації (домінування продукції сільського господарства, добувної промисловості і металургії) посилює залежність національної економіки від світової кон'юнктури на сировинних ринках.

Зміна цін на сировинні товари відображається на динаміці ВВП і розвинутих економік, і економік, що розвиваються. Однак, амплітуда коливань ВВП економік країн, що розвиваються, є суттєво вищою, порівняно з розвиненими економіками (рис. 2.3). Для української економіки характерний ще вищий динамізм ВВП.

Про високий рівень відкритості, а відтак вразливості, національної економіки свідчить те, що навіть незначні коливання індексів цін на сировинні товари на світових ринках відразу спричиняють падіння (або зростання) ВВП України. Для усунення чи мінімізації впливу зміни цін таких товарів (які є основними позиціями вітчизняного експорту) на соціально-економічний розвиток України необхідно враховувати прогнози їх коливань при формуванні планів реалізації національної і регіональних експортних стратегій. Такі прогнози розробляються авторитетними світовими економічними

2. СТРУКТУРНІ ЗМІНИ У ТОВАРНОМУ ЕКСПОРТІ УКРАЇНИ: РЕГІОНАЛЬНИЙ ВИМІР

організаціями (Світовим банком, МВФ), а також відповідними інституціями в Україні (НБУ, Мінфіном, Мінекономрозвитку та ін.).

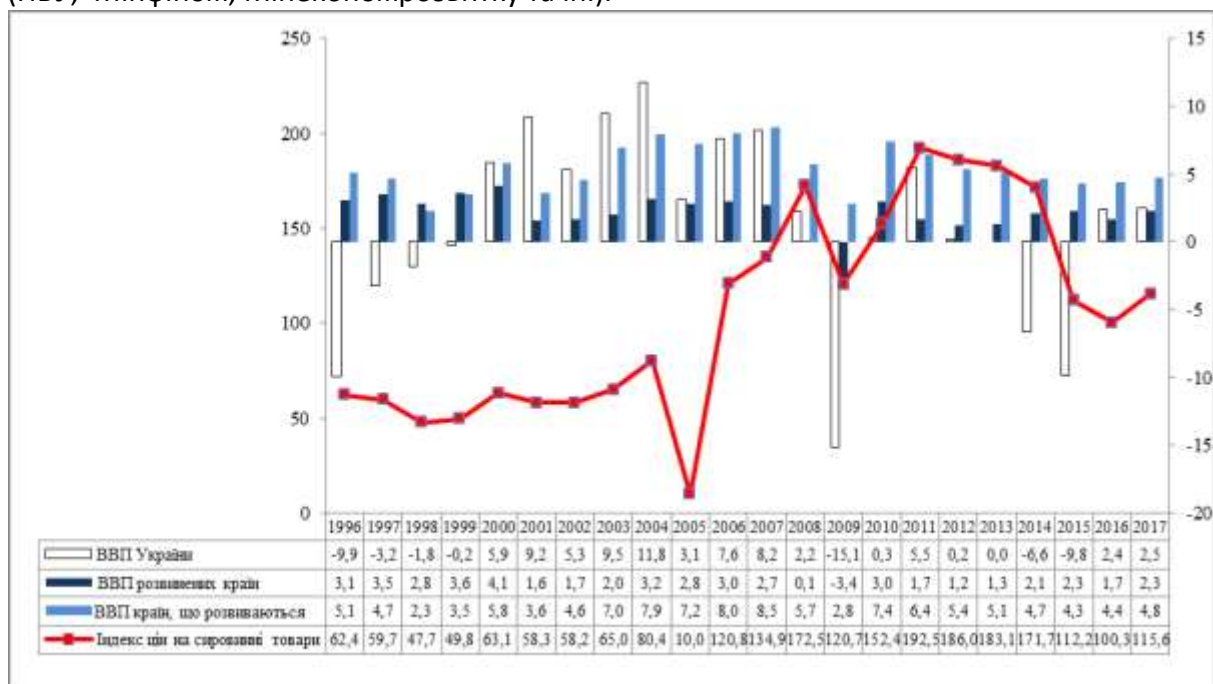

Рис. 2.3. Динаміка зміни ВВП України і різних груп країн та індексу цін на сировинні товари на світових ринках, %*

* Побудовано за даними International Monetary Fund, World Economic Outlook Database, April 2018 Report for Selected Country Groups and Subjects. – 2018. – Режим доступу: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2018/01/weodata/weorept.aspx?pr.x=84&pr.y=5&sy=2018&ey=2023&scsm=1&ssd=1&sort=country&ds=.&br=1&c=001&s=PALLFNF%2CPNFUELW%2CPINDUW&grp=1&a=1>

Згідно з прогнозами МВФ, упродовж 2020-2021 років усі ключові згруповані індекси цін сировинних товарів знижуватимуться, а індекс цін сировинних товарів продовжить падіння й у 2022-му (табл. 2.2). Зростання індексів цін сировинних товарів очікується лише у 2023 році.

Таблиця 2.2

Прогноз згрупованих індексів цін сировинних товарів на світових ринках, %*

Назва індексу	2019	2020	2021	2022	2023
Індекс цін сировинних товарів	124,51	120,64	118,65	118,08	118,26
Індекс цін напаливних товарів	149,77	147,89	146,82	146,84	147,06
Індекс цін промислової продукції	144,79	143,46	143,13	143,17	143,62

* Побудовано за даними International Monetary Fund, World Economic Outlook Database, April 2018 Report for Selected Country Groups and Subjects. – 2018. – Режим доступу: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2018/01/weodata/weorept.aspx?pr.x=84&pr.y=5&sy=2018&ey=2023&scsm=1&ssd=1&sort=country&ds=.&br=1&c=001&s=PALLFNF%2CPNFUELW%2CPINDUW&grp=1&a=1>

У розрізі основних товарів, які експортує Україна, прогнозується зростання індексу цін на зернові культури у 2020 році та збереження рівня цього показника до

кінця прогнозного періоду (табл. 2.3). Аналогічні тренди очікуються за цінами на пшеницю і кукурудзу.

Таблиця 2.3

Прогноз індексів цін та цін сировинних товарів, які експортує Україна, на світових ринках, %*

<i>Показник</i>	<i>2019</i>	<i>2020</i>	<i>2021</i>	<i>2022</i>	<i>2023</i>
Індекс цін на зернові культури	158,811	161,744	161,744	161,744	161,744
Індекс цін на пшеницю	200,528	205,018	205,018	205,018	205,018
Індекс цін на кукурудзу	181,393	185,933	185,933	185,933	185,933
Індекс цін на товарні олії	164,245	163,151	162,962	162,962	162,962
Індекс цін на соняшникову олію	935,48	935,48	935,48	935,48	935,48
Індекс цін на продукти харчування та напої	154,711	152,277	150,468	150,468	150,468
Індекс цін на товарні метали	163,537	161,58	161,017	161,075	161,861
Індекс цін на залізну руду	67,813	63,701	63,701	63,701	63,701

* Побудовано за даними International Monetary Fund, World Economic Outlook Database, April 2018 Report for Selected Country Groups and Subjects. – 2018. – Режим доступу: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2018/01/weodata/weorept.aspx?pr.x=84&pr.y=5&sy=2018&ey=2023&scsm=1&ssd=1&sort=country&ds=.&br=1&c=001&s=PALLFNFW%2CPNFUELW%2CPINDUW&grp=1&a=1>

Ціна на соняшникову олію впродовж 2019-2023 років буде сталою. Натомість індекс цін на металеву продукцію у 2020-2021 роках зберігатиме стійку спадну тенденцію, а незначне його зростання прогнозується лише у 2023 році. У 2020-му очікується зниження індексу цін на залізну руду та його подальша незмінність упродовж 2021-2023 років. Аналогічна ситуація з індексом цін на продукти харчування та напої.

Таким чином, з огляду на розглянуті прогнозні тенденції світових цін на сировинні товари, центральним і регіональним органам влади в Україні, а також вітчизняним експортерам сировинної продукції потрібно бути готовими до викликів, пов'язаних із потенційним зменшенням із 2020 року валютних надходжень від експорту за такими товарними позиціями: *залізна руда; товарні метали; товарні олії; продукти харчування і напої*.

Ці ризики будуть стосуватись передусім тих регіонів, у структурі експорту яких значну частку (>20%) займають названі товари, а саме: *Дніпропетровської* (залізна руда; товарні метали), *Донецької* (товарні метали), *Запорізької* (товарні метали), *Вінницької* (товарні олії; продукти харчування і напої), *Кіровоградської* (товарні олії; продукти харчування і напої), *Черкаської* (товарні олії; продукти харчування і напої), *Київської* (продукти харчування і напої) і *Харківської* (продукти харчування і напої) областей.

З огляду на високу експортоорієнтованість економіки індустріальних регіонів (Дніпропетровської, Донецької і Запорізької областей), погіршення світової кон'юнктури на залізну руду і товарні метали, матиме на них найбільший негативний вплив (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Частка експорту у випуску товарів і послуг регіонів України, %*

Регіон	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Україна	22,62	20,90	19,58	23,19	24,96	23,35	22,84
Вінницька	8,84	7,98	7,56	9,80	14,73	15,63	16,90
Волинська	13,83	12,36	12,77	17,55	22,43	22,48	19,45
Дніпропетровська	27,13	25,14	24,45	27,20	30,64	28,33	27,28
Донецька	35,22	28,45	27,48	37,41	33,46	30,56	30,85
Житомирська	9,35	9,26	9,86	13,33	12,95	13,41	13,79
Закарпатська	29,95	27,09	29,74	38,83	49,31	55,74	55,38
Запорізька	26,93	26,08	24,08	29,94	31,96	25,76	27,58
Івано-Франківська	15,45	10,76	6,29	8,38	9,43	14,88	14,72
Київська	12,85	13,00	13,38	15,46	18,52	17,59	15,78
Кіровоградська	8,73	11,06	13,28	16,59	12,08	11,98	11,33
Луганська	36,29	25,45	23,10	34,29	11,85	15,00	11,12
Львівська	9,93	10,22	10,88	14,34	18,20	18,69	19,05
Миколаївська	24,16	32,42	33,26	36,94	43,90	44,19	44,25
Одеська	17,03	18,03	16,16	22,17	28,11	23,69	22,39
Полтавська	22,56	21,64	17,43	17,75	17,53	16,02	16,96
Рівненська	11,78	9,82	9,48	10,38	11,54	10,57	11,14
Сумська	16,54	17,58	13,50	14,33	16,44	15,17	16,61
Тернопільська	5,68	5,30	8,99	10,78	12,93	14,48	14,10
Харківська	10,33	10,71	10,64	12,53	13,15	10,21	10,42
Херсонська	7,98	7,61	7,79	9,88	8,63	8,76	8,80
Хмельницька	6,87	7,32	7,50	9,01	10,31	8,11	9,86
Черкаська	12,27	11,14	8,37	8,60	8,53	9,31	10,73
Чернівецька	4,85	4,16	4,25	5,79	7,51	8,29	8,37
Чернігівська	7,79	9,09	9,40	14,62	16,50	24,78	15,23

* Розраховано за даними Державної служби статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

Окрім того, необхідно також враховувати, що зниження індексів цін на сировинні товари може опосередковано спричинити зменшення доходів від експорту і решти товарних позицій. Відтак, для усунення (чи пом'якшення) впливу геоекономічних чинників (зокрема, потенційного погіршення кон'юнктури на світових ринках сировинних товарів) на соціально-економічний розвиток України необхідно провадити відповідну державну політику на національному і регіональному рівнях. До пріоритетних дієвих заходів реалізації такої політики можна віднести:

1. Здійснення диверсифікації товарної структури вітчизняного експорту шляхом збільшення у ній кількості товарних груп. Це дозволить мінімізувати ризики, пов'язані зі скороченням надходжень від експорту у разі погіршення кон'юнктури на світових ринках продукції. Для реалізації цього завдання необхідно сформулювати перелік (реєстр) стратегічних експортерів. До реєстру мають увійти ті промислові підприємства, які володіють вищим рівнем теперішніх (фактичних) або майбутніх (потенційних) конкурентних переваг (наявністю і високим ступенем ефективності використання потужностей та ресурсів), визначених за результатами об'єктивної комплексної оцінки конкурентоспроможності вітчизняних товаровиробників. Така оцінка повинна проводитись за допомогою відповідного програмного забезпечення (на основі

попередньо погодженої методики). До розробки методичного інструментарію оцінювання мають залучатись незалежні експерти – фахівці-практики і провідні вчені інституцій НАН України. У подальшому державна підтримка має пріоритетно надаватись тим експортерам, які увійдуть до сформованого реєстру (відповідно до пропонованого алгоритму).

2. *Збалансування структури товарного експорту у розрізі країн-торгових партнерів України.* У цій структурі не повинні домінувати частки окремих країн задля уникнення політичних і зовнішньоекономічних ризиків (негативний досвід – конфлікт із РФ). З огляду на зайняту Україною нішу на ринку країн СНД і більшості країн ЄС, перспектива розширення географії зовнішньої торгівлі товарами має бути зорієнтована на зміцнення позицій на ринках Азії та Африки, а також глибше входження в ринки країн Північної і Південної Америки та Австралії. Для цього необхідно проводити постійний моніторинг кон'юнктури на світовому товарному ринку загалом і ринках окремих макрорегіонів, а також продовжувати політику активного налагодження зовнішньоекономічних зв'язків, зокрема на рівні підприємств.

3. *Спрямування політики імпортозаміщення на посилення орієнтації певних категорій промислових виробництв* (конкурентних передусім за ціновими параметрами) на задоволення потреб внутрішнього ринку як у споживчих товарах для населення, так і продукції промислового призначення (товарів проміжного споживання). Останнє, зокрема, передбачає імпортозаміщення сировини, матеріалів та технологій, необхідних для виробництва продукції машинобудування і легкої промисловості. Одним із дієвих механізмів реалізації політики імпортозаміщення є система державних замовлень.

4. *Упровадження селективного субсидування* (збільшення цільових державних дотацій), за прикладом Польщі та інших країн ЄС, а також податкових стимулів, інформаційно-консультаційної підтримки тих виробництв, які не використовують давальницьку сировину і здійснюють капіталовкладення у створення та модернізацію основного капіталу, розробляють або впроваджують інновації.

Заходи державної політики щодо зміни (диверсифікації та розширення) структури товарного експорту повинні базуватись на засадах міжгалузевої і міжрегіональної співпраці та державно-приватного партнерства. Структурні перетворення, зокрема, у переробній промисловості (як експортері високотехнологічної продукції) за критеріями підвищення рівня ефективності і технологічності не лише створять техніко-економічну базу для поглиблення переробки сільськогосподарської сировини, а й стануть стимулятором подальшого розвитку будівництва, транспорту та інших суміжних секторів національної економіки.

3. ПІДПРИЄМНИЦЬКИЙ СЕКТОР У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ СПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНІВ

Однією із стратегічних цілей реформи децентралізації є формування фінансово самодостатніх конкурентоспроможних регіонів. Її реалізація передбачає наявність відповідної фінансової бази, яка б дала змогу забезпечувати соціальний і економічний розвиток в кожній територіальній громаді зокрема і, як результат, в регіоні загалом.

Основою фінансів регіонів виступають місцеві бюджети, які, з одного боку, є джерелом фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування для реалізації програм та заходів, скерованих на забезпечення соціально-економічного розвитку територіальних громад, а з другого, – їх дохідна частина віддзеркалює діяльність суб'єктів господарювання та населення, які виступають наповнювачами відповідних місцевих бюджетів. При цьому, власне бізнесовим структурам та фізичним особам-підприємцям відводиться визначальна роль, оскільки вони є не лише платниками податків та зборів (податку на прибуток, єдиного податку, плати за землю, рентних платежів та ін.), але й забезпечують робочі місця для фізичних осіб, які, у свою чергу, теж сплачують податки (зокрема, податок на доходи фізичних осіб, надходження від якого перевищують 50% (у 2018 році – 52,4%) усіх власних доходів місцевих бюджетів).

Тому особливо актуальними є питання про роль та потенціал підприємницького сектора у наповненні місцевих бюджетів, виявлення, виходячи з цього, сильних та слабких регіонів (проведення рейтингування) та співставлення можливостей бізнесових структур конкретного регіону наповнювати дохідну частину місцевих бюджетів із податкоспроможністю відповідного регіону.

Для місцевих бюджетів значення податкових надходжень є вищим, ніж для державного бюджету (податкові надходження за підсумками 2018 року становили 88,3% усіх власних надходжень місцевих бюджетів проти 81,9% усіх власних надходжень державного бюджету). При цьому, **понад дві третини усіх власних доходів місцевих бюджетів забезпечують податки, які прямо пов'язані з ефективністю діяльності підприємств та зайнятістю фізичних осіб:** податок на прибуток, податок на доходи фізичних осіб та єдиний податок (рис. 3.1).

Тому на зіставленні регіонів за потенціалом наповнення підприємницьким сектором (та зайнятим у ньому населенням) місцевих бюджетів саме цими трьома податками побудовано наше дослідження. Для порівняння регіонів України за потенціалом суб'єктів господарювання, які функціонують на їхній території, забезпечувати дохідну частину відповідних місцевих бюджетів, було застосовано рейтинговий підхід. Він передбачає: 1) формування системи аналітичних показників; 2) нормування аналітичних показників для усунення їх різновимірності та приведення до зіставного вигляду; 3) консолідацію аналітичних показників у синтетичні (за

окремими групами); 4) розрахунок інтегрального показника на основі окремих синтетичних показників; 5) складання рейтингу регіонів за інтегральним показником.¹³

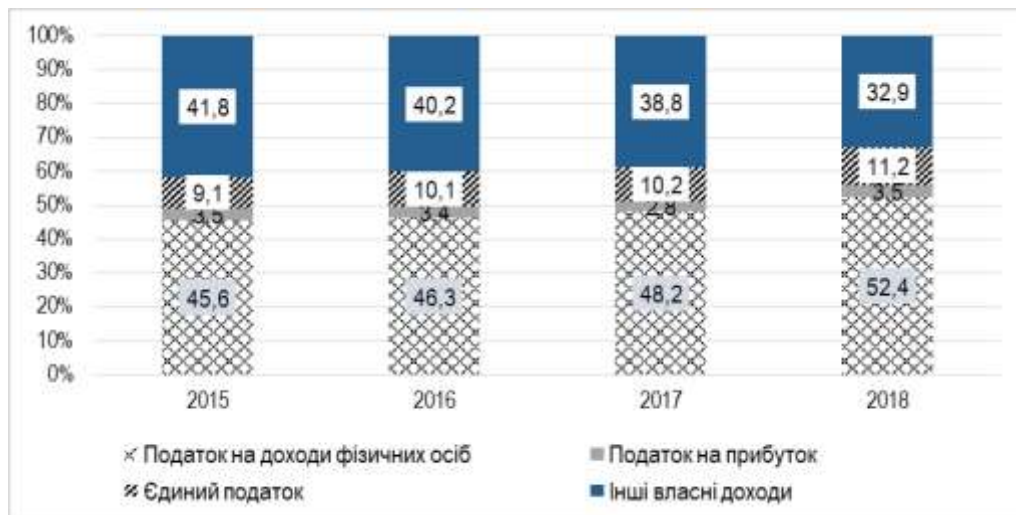

Рис. 3.1. Структура власних доходів місцевих бюджетів, %*

*Складено за даними [Державної казначейської служби України](#)

Емпіричною базою дослідження були дані Державної служби статистики та Державної казначейської служби України. Місто Київ не було включено у дослідження, оскільки показники по ньому в два-три рази перевищували відповідні показники по інших регіонах, що перешкоджало адекватній оцінці можливостей цих регіонів на основі вихідних результатів розрахунків.

Система аналітичних показників була сформована, виходячи з наступного:

- наповнення місцевих бюджетів єдиним податком відбувається за рахунок фізичних осіб-підприємців. Тож, за відсутності даних по обсягах сплаченого єдиного податку за групами фізичних осіб-підприємців в розрізі регіонів, для обчислення використовували показник кількості фізичних осіб-підприємців у регіоні;
- наповнення місцевих бюджетів податком з доходів фізичних осіб залежить від кількості найманих працівників на підприємствах та у фізичних осіб-підприємців, а також від розміру їхньої заробітної плати. Для розрахунків використовували чисельність найманих працівників на підприємствах та у фізичних осіб-підприємців та середньомісячну заробітну плату штатних працівників в розрізі регіонів;
- наповнення місцевих бюджетів податком на прибуток базувалось на кількості прибуткових підприємств в регіоні та обсягу, отриманого ними прибутку.

На основі нормованих аналітичних показників¹⁴ було здійснено розрахунок

¹³Методика описана: Захожай В. Б. Методика розрахунку інтегрального показника інноваційної спрямованості підприємств / Захожай В. Б., Корецька О. В. – Наукові праці МАУП. – 2015. – Вип. 44(1). – С. 158–165.

трьох груп синтетичних показників¹⁵ (в розрізі регіонів), які характеризують потенціал підприємницького сектора в наповненні місцевих бюджетів, а саме:

- показника потенціалу підприємницького сектора в наповненні місцевих бюджетів ПДФО (виходячи з того, що існування підприємств та фізичних осіб-підприємців, які використовують найману працю, апіорі означає наявність найманих працівників, які є фактичними платниками ПДФО);
- показника потенціалу підприємницького сектора в наповненні місцевих бюджетів єдиним податком;
- показника потенціалу підприємницького сектора в наповненні місцевих бюджетів податком на доходи підприємств.

Інтегральний показник потенціалу підприємницького сектора в наповненні місцевих бюджетів являє собою коефіцієнт, який увібрав зважені значення синтетичних показників (залежно від впливовості того чи іншого синтетичного показника в наповненні місцевих бюджетів). Тобто, інтегральний показник (безрозмірна величина) дозволяє адекватно порівняти регіони, нівелюючи величини тих чи інших аналітичних показників в окремих регіонах.

Результати розрахунків інтегрального показника потенціалу підприємницького сектора в наповненні місцевих бюджетів¹⁶, а також проведене на цій основі ранжування регіонів України показало, що найбільший потенціал підприємницького сектора в забезпеченні дохідної частини місцевих бюджетів мають Дніпропетровська, Харківська, Одеська, Київська, Львівська та Донецька області (табл. 3.1).

Отримані результати можна вважати закономірними, оскільки в регіонах першої десятки рейтингу зосереджено найбільша кількість підприємств (в тому числі, великих), фізичних осіб-підприємців, найманих працівників, а також вищий рівень середньої заробітної плати, ніж в інших регіонах країни. А от серед регіонів другої половини рейтингу – у переважній більшості випадків – простежується зниження потенціалу підприємницького сектора в наповненні місцевих бюджетів впродовж 2015-2017 років. Серед ймовірних чинників, які це спричинили, можна виокремити зменшення кількості прибуткових підприємств, величини отриманого ними прибутку, а також більше, ніж в інших регіонах, зменшення кількості фізичних осіб-підприємців (слід відзначити, що за аналізований період чисельність фізичних осіб-підприємців зменшилась в усіх без виключення регіонах, проте різною мірою).

¹⁴ Нормування аналітичних показників здійснювали за формулою (для отримання коефіцієнтів, значення яких лежатимуть в межах від 0 до 1): $n_{jik} = \frac{T_{jik} - T_{ji(\min)}}{T_{ji(\max)} - T_{ji(\min)}}$, де n_{jik} – нормоване значення j -го показника i -го року для k -го регіону; T_{jik} – значення j -го показника i -го року для k -го регіону; $T_{ji(\max)} - T_{ji(\min)}$ – відповідне мінімальне і максимальне значення j -го показника i -го року серед регіонів, які порівнюють.

¹⁵ Синтетичні показники розраховували за формулою: $S_{ik} = \sum_{j=1}^m n_{ijk} \cdot a_{ij}$, де m – кількість показників, які характеризують потенціал підприємницького сектора в наповненні місцевих бюджетів i -го року; a_{ij} – ваговий коефіцієнт j -го показника i -го року (визначалися шляхом встановлення бальної експертної оцінки значення аналітичних показників по кожній групі синтетичних показників); k – кількість регіонів, ($k=1 \dots l$).

¹⁶ Розрахунок інтегрального показника в розрізі регіонів відбувався за формулою: $k_{iii(k)} = \sum_{i=1}^q S_{ik} \cdot \lambda_i$, де q – кількість груп показників; λ – вплив (вага) i -ї групи показників на інтегральну оцінку потенціалу підприємницького сектора в наповненні місцевих бюджетів регіону. Для визначення впливу (ваги) синтетичних показників в інтегральному показнику використовували коефіцієнт (вагу) ПДФО, єдиного податку та податку на прибуток в загальних доходах місцевих бюджетів регіону.

Таблиця 3.1

**Інтегральний показник потенціалу підприємницького сектора в наповненні
місцевих бюджетів**

Місце в рейтингу	Область	2015	2016	2017	Зміна впродовж 2015-2017 рр.
1	Дніпропетровська	0,912	0,893	0,884	-0,028
2	Харківська	0,707	0,677	0,686	-0,020
3	Одеська	0,560	0,554	0,578	0,018
4	Київська	0,517	0,555	0,563	0,046
5	Львівська	0,530	0,523	0,540	0,009
6	Донецька	0,563	0,531	0,505	-0,058
7	Запорізька	0,467	0,464	0,449	-0,018
8	Полтавська	0,342	0,341	0,352	0,011
9	Вінницька	0,271	0,269	0,270	-0,001
10	Миколаївська	0,265	0,267	0,269	0,005
11	Черкаська	0,206	0,212	0,216	0,009
12	Івано-Франківська	0,193	0,194	0,197	0,005
13	Закарпатська	0,171	0,179	0,197	0,026
14	Хмельницька	0,201	0,187	0,192	-0,010
15	Житомирська	0,172	0,169	0,164	-0,007
16	Сумська	0,179	0,158	0,150	-0,029
17	Рівненська	0,172	0,168	0,146	-0,026
18	Волинська	0,152	0,153	0,138	-0,014
19	Херсонська	0,128	0,143	0,135	0,007
20	Кіровоградська	0,133	0,121	0,111	-0,022
21	Чернігівська	0,138	0,122	0,099	-0,040
22	Тернопільська	0,092	0,080	0,077	-0,015
23	Чернівецька	0,071	0,073	0,066	-0,005
24	Луганська	0,083	0,132	0,059	-0,024

Розраховано за даними: [Державна служба статистики України](#)

Для виявлення потенціалу підприємницького сектора в наповненні місцевих бюджетів окремими податками (податком на доходи фізичних осіб, єдиним податком, податком на прибуток) ми співставили охарактеризовані вище синтетичні показники (розраховані на основі нормованих аналітичних показників) із податкоспроможністю регіонів окремо за кожним зазначеним податком. Податкоспроможність регіону за ПДФО, єдиним податком та податком на прибуток розраховували як співвідношення загального обсягу надходжень відповідного податку в доходах місцевих бюджетів регіону до чисельності жителів цього регіону (табл. 3.2).

Рейтинг регіонів за коефіцієнтом потенціалу підприємницького сектора в наповненні місцевих бюджетів податком на доходи фізичних осіб майже не відрізняється від вищенаведеного рейтингу регіонів за інтегральним показником потенціалу підприємницького сектора в наповненні місцевих бюджетів, що засвідчує значущу роль ПДФО у формуванні місцевих бюджетів. Проте при співставленні із рейтингом податкоспроможності регіонів за податком на доходи фізичних осіб простежується відмінність в рейтингових позиціях окремих регіонів (табл. 3.3). Так, Донецька та Івано-Франківська області, які в рейтингу за показником потенціалу підприємницького сектора в наповненні місцевих бюджетів податком на доходи

фізичних осіб займали п'яту і дванадцяту позиції відповідно, в рейтингу показника податкоспроможності регіонів за податком на доходи фізичних осіб опинились на двадцять другій та двадцятій позиціях відповідно. Натомість Сумська та Кіровоградська області, які в першому із зазначених рейтингів займали шістнадцяте і двадцяте місця відповідно, в другому рейтингу увійшли до групи регіонів першої десятки, зайнявши відповідно дев'яте і восьме місця. Аналіз показав, що така ситуація виникла внаслідок одночасної дії відразу кількох факторів, які мають вплив на розрахунок показників як одного, так і другого рейтингів.

Таблиця 3.2

Податкоспроможність регіонів у 2017 році за ПДФО, єдиним податком та податком на прибуток в розрахунку на одного жителя, грн

	ПДФО на одного жителя	Податок на прибуток на одного жителя	Єдиний податок на одного жителя
Вінницька	2556,7	43,7	601,3
Волинська	2041,3	41,6	345,5
Дніпропетровська	3496,3	386,1	569,7
Донецька	1511,7	44,8	162,7
Житомирська	2423,4	34,4	456,2
Закарпатська	1772,5	27,3	351,1
Запорізька	3123,5	203,6	568,5
Івано-Франківська	1827,4	30,8	342,4
Київська	3532,2	112,9	762,2
Кіровоградська	2714,1	37,4	585,6
Луганська	875,3	6,8	133,2
Львівська	2625,8	65,8	560,9
Миколаївська	2728,3	69,8	531,0
Одеська	2773,6	99,1	628,9
Полтавська	3433,4	120,2	628,4
Рівненська	2007,7	35,8	376,6
Сумська	2668,8	64,2	506,2
Тернопільська	1849,3	23,4	415,0
Харківська	2926,8	82,4	741,6
Херсонська	2085,3	31,5	563,3
Хмельницька	2317,2	29,7	523,1
Черкаська	2532,1	43,1	684,1
Чернівецька	1504,6	21,9	361,2
Чернігівська	2484,0	38,3	516,3
Україна	2610,6	153,0	551,8

Розраховано за даними: [Державна казначейська служба України](#), [Державна служба статистики України](#)

Зокрема, суттєвий вплив чинять відмінності між регіонами в кількості населення та обсягу надходжень податку на доходи фізичних осіб, які закладено в розрахунок показника податкоспроможності регіонів за податком на доходи фізичних осіб.

Наприклад, в Донецькій області кількість населення перевищує чисельність населення Кіровоградської області більш, ніж в 4,3 рази, а обсяг надходжень податку на доходи фізичних осіб – лише в 2,4 рази. Подібна ситуація і з Івано-Франківською областю, щоправда, розрив не такий значний. І це при тому, що заробітна плата (виходячи із середньомісячної), як в Донецькій, так і в Івано-Франківській областях – вища, ніж в Сумській та Кіровоградській областях. Це дозволяє припустити, що існують суттєві розриви в межах регіонів між кількістю отримувачів високої та мінімальної заробітної плати (незначна чисельність перших і велика кількість других).

Таблиця 3.3

Зведена таблиця позиції регіону в рейтингах потенціалу підприємницького сектора в наповненні місцевих бюджетів та податкоспроможності регіонів за податком на доходи фізичних осіб, єдиним податком та податком на прибуток

	Інтегральний показник потенціалу підприємницького сектора в наповненні місцевих бюджетів	ПДФО		Єдиний податок		Податок на прибуток	
		потенціал підприємницького сектора в наповненні місцевих бюджетів	податко-спроможність регіону	потенціал підприємницького сектора в наповненні місцевих бюджетів	податко-спроможність регіону	потенціал підприємницького сектора в наповненні місцевих бюджетів	податко-спроможність регіону
Дніпропетровська	1	1	2	2	8	1	1
Харківська	2	2	5	1	2	4	6
Одеська	3	4	6	3	4	2	5
Київська	4	3	1	5	1	3	4
Львівська	5	6	10	4	11	6	8
Донецька	6	5	22	10	23	7	10
Запорізька	7	7	4	6	9	5	2
Полтавська	8	8	3	9	5	8	3
Вінницька	9	10	11	7	6	9	11
Миколаївська	10	9	7	13	12	10	7
Черкаська	11	11	12	12	3	11	12
Івано-Франківська	12	12	20	15	22	15	19
Закарпатська	13	13	21	11	20	20	21
Хмельницька	14	14	15	8	13	13	20
Житомирська	15	15	14	14	16	18	17
Сумська	16	16	9	19	15	17	9
Рівненська	17	17	18	21	18	22	16
Волинська	18	18	17	18	21	19	13
Херсонська	19	19	16	17	10	14	18
Кіровоградська	20	20	8	23	7	12	15
Чернігівська	21	21	13	20	14	16	14
Тернопільська	22	23	19	22	17	21	22
Чернівецька	23	24	23	16	19	24	23
Луганська	24	22	24	24	24	23	24

Складено за розрахунками автора

Окрім того, ще одним чинником, яким можна пояснити відмінність між позиціями вказаних регіонів в рейтингах, є рівень офіційної зайнятості в межах областей. Так, рівень зайнятості населення у працездатному віці в Сумській (65,6% усього населення працездатного віку) та Кіровоградській (62,4%) областях перевищує аналогічний показник в Донецькій (58,2%) та Івано-Франківській (60,3%) областях¹⁷.

Співставлення **рейтингу регіонів за коефіцієнтом потенціалу підприємницького сектора в наповненні місцевих бюджетів єдиним податком** із рейтингом податкоспроможності регіонів за єдиним податком показало суттєві відмінності в позиції регіонів в цих рейтингах (див. табл. 3.3). Лише окремі області (Харківська, Одеська, Вінницька, Миколаївська) залишилися практично на однакових місцях в обох рейтингах. Позиції решти регіонів між рейтингами коливаються від 3 до 13 місць уверх або вниз. Причиною таких розбіжностей, скоріш за все, є різна кількість фізичних осіб-платників єдиного податку, які належать до тої чи іншої (I-IV) групи платників єдиного податку, в регіональному зрізі. Найбільша частка платників єдиного податку (53,5% усіх фізичних осіб-платників єдиного податку в Україні) на початок 2017 року належали до другої групи платників (до третьої групи належала третина усіх платників, а решта – до першої групи; по четвертій групі інформація відсутня). За період з 2013 року до початку 2017 року загальна чисельність фізичних осіб-платників єдиного податку, в Україні зменшилась на 9,3%. Проте в розрізі груп платників єдиного податку зменшення відбулось лише у першій (на 45,2%) та другій (на 14,5%) групах. У третій групі – кількість платників зросла майже в півтора рази (на 48,8%)¹⁸. За браком даних в розрізі регіонів глибший аналіз провести не вдалося.

Другим чинником, який спричинив різнобіч позицій регіонів в рейтингах потенціалу підприємницького сектора в наповненні місцевих бюджетів єдиним податком та податкоспроможності за єдиним податком, є різна величина ставок єдиного податку в конкретних адміністративно-територіальних одиницях (навіть в межах одного регіону). Це обумовлено тим, що єдиний податок належить до місцевих податків і органи місцевого самоврядування мають право встановлювати його ставки, щоправда, виходячи із граничних ставок, визначених на загальнодержавному рівні. Висока гранична межа ставки єдиного податку (наприклад, для першої групи платників – до 10% розміру прожиткового мінімуму; для другої групи – до 20% розміру мінімальної заробітної плати), визначена на загальнодержавному рівні, надає доволі широку дискрецію органам місцевого самоврядування щодо встановлення ставки єдиного податку, що не може не відобразитися на наповненні цим податком місцевих бюджетів регіонів.

Спостерігаються також і відмінності в позиціях регіонів в **рейтингу потенціалу підприємницького сектора регіону в наповненні місцевих бюджетів податком на прибуток** та рейтингу податкоспроможності регіону за податком на прибуток. При цьому, регіони, які увійшли в топ-10 рейтингу за інтегральним показником потенціалу підприємницького сектора в наповненні місцевих бюджетів, залишилися і в першій

¹⁷ Статистичний збірник «Регіони України» 2018. Частина 1. [Електронний ресурс] / Держ. служба статистики України. – Київ, 2018. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/11/zb_ru1ch2018.pdf

¹⁸ ФОП 2012-1016 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://dostup.pravda.com.ua/request/fop_2012_1016_roki (Назва з екрану).

десятці рейтингу потенціалу підприємницького сектора регіону в наповненні місцевих бюджетів податком на прибуток.

Розрахунки показника потенціалу підприємницького сектора регіону в наповненні місцевих бюджетів податком на прибуток – один із синтетичних показників, які було обчислено для розрахунку інтегрального показника потенціалу підприємницького сектора в наповненні місцевих бюджетів – свідчать про вищі можливості підприємств Одеської, Хмельницької, Херсонської та Івано-Франківської областей наповнювати місцеві бюджети податком на прибуток (у першу чергу обласні бюджети, оскільки частина (10%) податку на прибуток приватних підприємств зараховується саме до доходів обласних бюджетів), аніж податкоспроможність цих регіонів за відповідним податком. А по Запорізькій, Полтавській, Миколаївській, Сумській та Рівненській областях ситуація – протилежна. Причиною розбіжностей позицій регіонів у двох зазначених рейтингах, скоріш за все, є відмінності в кількості комунальних та приватних підприємств в регіоні та обсяг отриманого ними прибутку. Оскільки десяток комунальних чи малих приватних підприємств можуть забезпечувати надходження податку на прибуток менше, ніж одне середньої величини приватне підприємство (навіть при тому, що до місцевих бюджетів надходить 100% податку на прибуток комунальних підприємств і лише 10% податку на прибуток приватних підприємств).

Підвищенню позицій регіонів у рейтингу потенціалу підприємницького сектора в наповненні місцевих бюджетів загалом і особливо щодо надходжень від податку на доходи фізичних осіб – як основного бюджетотворюючого джерела доходів місцевих бюджетів – повинні сприяти заходи із виведення заробітної плати «з тіні». Оскільки заборгованість із виплати заробітної плати на початок 2018 року в межах країни склала понад 2,3 млрд. грн.¹⁹ А це означає, що місцеві бюджети недоотримали щонайменше 255,8 млн грн ПДФО. Найбільші обсяги заборгованості з виплати заробітної плати та відповідно і недонарахованого податку з доходів фізичних осіб (крім Луганської і Донецької областей, які потерпають від дій агресора) були в Харківській, Київській, Запорізькій, Дніпропетровській, Сумській, Черкаській та Миколаївській областях. Суми недоотриманого місцевими бюджетами ПДФО у цих регіонах перевищували 10 млн. грн.

До недоотримання місцевими бюджетами ПДФО сприяє також і заниження підприємцями заробітної плати, або точніше виплата частини зарплати «у конвертах». Найчастіше таким зловживають малі підприємства та фізичні особи-підприємці, в яких зайнята невелика кількість працівників.

Для запобігання порушень працевлаштування фізичних осіб, виплати заробітної плати «в конвертах» доцільно посилити взаємодію органів місцевого самоврядування з фіскальними органами, Пенсійним фондом, Державною службою з питань праці та іншими державними інституціями, а також проводити роз'яснювальну роботу з підприємцями та жителями громад про втрачені можливості для розвитку через недоотримання місцевими бюджетами коштів.

¹⁹. Заборгованість із виплати заробітної плати за регіонами у 2018 році. [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/gdn/zvz/zvz_18_u.htm

Таким чином,

1) рейтингування регіонів за інтегральним показником потенціалу підприємницького сектора регіону у наповненні місцевих бюджетів вказує на кращі можливості для місцевого розвитку в регіонах, де зосереджено найбільша кількість підприємств (в тому числі, великих), фізичних осіб-підприємців, найманих працівників, а також вищий рівень середньої заробітної плати (Дніпропетровська, Харківська, Одеська, Київська, Львівська області), ніж в інших регіонах країни;

2) позиції регіонів у рейтингах за показниками потенціалу підприємницького сектора регіону в наповненні місцевих бюджетів ПДФО, єдиним податком та податком на прибуток не завжди співвідносяться із позиціями регіонів за податкоспроможністю за вказаними податками;

3) можливими причинами розбіжностей в рейтингах є кількість населення в регіонах, обсяги надходження відповідних податків, чисельність офіційно працевлаштованих працівників, різна кількість фізичних осіб-платників єдиного податку, які належать до тої чи іншої (I-IV) групи платників єдиного податку, різна величина ставок єдиного податку в конкретних адміністративно-територіальних одиницях, відмінності в кількості комунальних та приватних підприємств в регіоні та обсяг отриманого ними прибутку;

4) вищі позиції окремих регіонів (наприклад, Кіровоградської, Чернігівської, Сумської областей) в рейтингу податкоспроможності за ПДФО, єдиним податком та податком на прибуток, порівняно з рейтингом за показниками потенціалу підприємницького сектора в наповненні місцевих бюджетів цими податками, може свідчити про відносно достатній потенціал підприємницького сектора цих регіонів для формування доходів місцевих бюджетів.

Підвищити роль підприємницького сектора у наповненні місцевих бюджетів дозволить виведення заробітної плати з «тіні», а також її своєчасна і в повному обсязі виплата.

4. ЗМІЦНЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В СИСТЕМІ СТАЛОГО ЗРОСТАННЯ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

В основі сталого ендогенного зростання складних соціально-економічних систем, зокрема регіональних, – якісне формування та ефективне використання передусім внутрішніх факторів виробництва, серед яких одне з визначальних місць відводиться чиннику праці, ресурс якого забезпечується людським капіталом. Своєю чергою, на становлення і розвиток людського капіталу впливають чисельні фактори та умови, серед яких засадничим є становлення середовища соціальної безпеки як комплексної, цілісної та постійно діючої системи, орієнтованої на забезпечення гідного і якісного рівня життя всіх верств і прошарків населення, належного соціального захисту, підтримки та допомоги.

Натомість, **невирішені соціальні проблеми на сучасному етапі розвитку регіонів України**, підсилені різко негативними та гострими наслідками військової і політичної нестабільності, **супроводжуються глибокими соціально-економічними протиріччями і загостренням масштабних соціальних загроз**, що негативно позначається на формуванні передумов для їх сталого ендогенного зростання.

Як в державі в цілому, так на регіональному і місцевому рівнях **політика соціальної безпеки реалізується лише фрагментарно**, не системно і не комплексно, без достатнього науково-прикладного обґрунтування та дотримання базових принципів економічно і соціально розвинених держав. Як наслідок, в соціальній сфері регіонів України накопичуються негативні явища і тенденції, які виявляються у критичних деформаціях соціального, а, в підсумку, – економічного розвитку (з формуванням загроз депопуляції, нарощуванням екологічних проблем), соціальної структури, соціально-культурній деградації та слабкій соціальній захищеності людини.

Зміна ситуації, формування та реалізація моделі соціальної безпеки в системі сталого ендогенного зростання регіонів України об'єктивно потребує глибокого дослідження на засадах системного підходу у функціональних сферах, розвитку базових видів економічної діяльності, зайнятості населення, міграційної та демографічної безпеки.

За результатами аналізу стану соціальної безпеки в регіонах України можна стверджувати про все ще недостатні (а подекуди – незадовільні) значення ключових індикаторів – характеристик безпеки в соціальній сфері, а також низькі інтегральні значення соціальної безпеки за регіонами України.

Серед складових соціальної безпеки найвищими значеннями характеризується безпека соціальної сфери (табл. 4.1).

Таблиця 4.1

**Інтегральні показники безпеки соціальної сфери за регіонами України
у 2005, 2010-2018 рр.**

Адміністративні області	Роки										Відхилення, +; –
	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	
Вінницька	0,50	0,56	0,59	0,61	0,55	0,55	0,51	0,53	0,61	0,64	0,14
Волинська	0,42	0,54	0,57	0,61	0,59	0,59	0,51	0,53	0,61	0,63	0,21
Дніпропетровська	0,43	0,44	0,47	0,48	0,49	0,47	0,45	0,47	0,51	0,53	0,10
Житомирська	0,50	0,54	0,56	0,54	0,59	0,56	0,49	0,47	0,53	0,55	0,05
Закарпатська	0,59	0,65	0,67	0,70	0,66	0,59	0,57	0,62	0,65	0,66	0,07
Запорізька	0,40	0,45	0,48	0,49	0,52	0,50	0,45	0,45	0,53	0,55	0,15
Івано-Франківська	0,59	0,68	0,71	0,73	0,64	0,69	0,64	0,65	0,74	0,78	0,19
Київська	0,78	0,78	0,79	0,81	0,82	0,80	0,74	0,73	0,76	0,78	-
Кіровоградська	0,43	0,44	0,46	0,48	0,48	0,42	0,39	0,40	0,45	0,47	0,03
Львівська	0,81	0,86	0,88	0,89	0,87	0,87	0,84	0,84	0,88	0,89	0,08
Миколаївська	0,43	0,51	0,53	0,54	0,58	0,52	0,47	0,51	0,55	0,56	0,13
Одеська	0,39	0,44	0,47	0,48	0,48	0,49	0,45	0,44	0,48	0,51	0,12
Полтавська	0,44	0,50	0,55	0,56	0,54	0,54	0,48	0,50	0,55	0,58	0,15
Рівненська	0,49	0,65	0,70	0,70	0,67	0,66	0,62	0,65	0,72	0,74	0,25
Сумська	0,46	0,49	0,52	0,54	0,51	0,49	0,47	0,48	0,54	0,55	0,10
Тернопільська	0,52	0,61	0,64	0,69	0,62	0,66	0,59	0,62	0,66	0,67	0,16
Харківська	0,42	0,52	0,53	0,55	0,53	0,57	0,51	0,51	0,58	0,59	0,17
Херсонська	0,42	0,52	0,53	0,55	0,53	0,57	0,51	0,51	0,58	0,59	0,17
Хмельницька	0,51	0,56	0,59	0,59	0,58	0,59	0,55	0,57	0,63	0,65	0,15
Черкаська	0,41	0,49	0,50	0,53	0,48	0,49	0,42	0,42	0,47	0,48	0,07
Чернівецька	0,53	0,60	0,64	0,69	0,60	0,60	0,55	0,60	0,63	0,63	0,10
Чернігівська	0,46	0,49	0,52	0,52	0,52	0,50	0,42	0,43	0,48	0,49	0,03
м. Київ	0,40	0,44	0,46	0,50	0,43	0,42	0,38	0,38	0,41	0,42	0,02

Розрахунки на основі даних, представлених у додатку В.

Інтегральне значення цієї складової у 2018 р. склало 0,6 за шкалою від 0 до 1, де 1 – максимальний стан безпеки; 0 – мінімальне значення безпеки. Серед регіонів держави найвищим значенням безпеки соціальної сфери характеризувалися: Львівська (0,89), Івано-Франківська, Київська (по 0,74) та Рівненська (0,74) області. Найнижчі значення припадали на м. Київ (0,42), Кіровоградську (0,47) та Чернігівську (0,49) області.

Загалом позитивно, що за період 2005-2018 рр. для всіх регіонів держави характерним став приріст коефіцієнта безпеки соціальної сфери, що є свідченням покращення стану цієї складової соціальної безпеки.

Потрібно відмітити, що для більшості областей України за 2010-2018 рр. позитивні зрушення відбулися й в стані безпеки ринку праці та зайнятості населення (рис. 4.1), адже відповідні коефіцієнти у 2018 р. перевищували значення аналогічних показників для 2010 р.

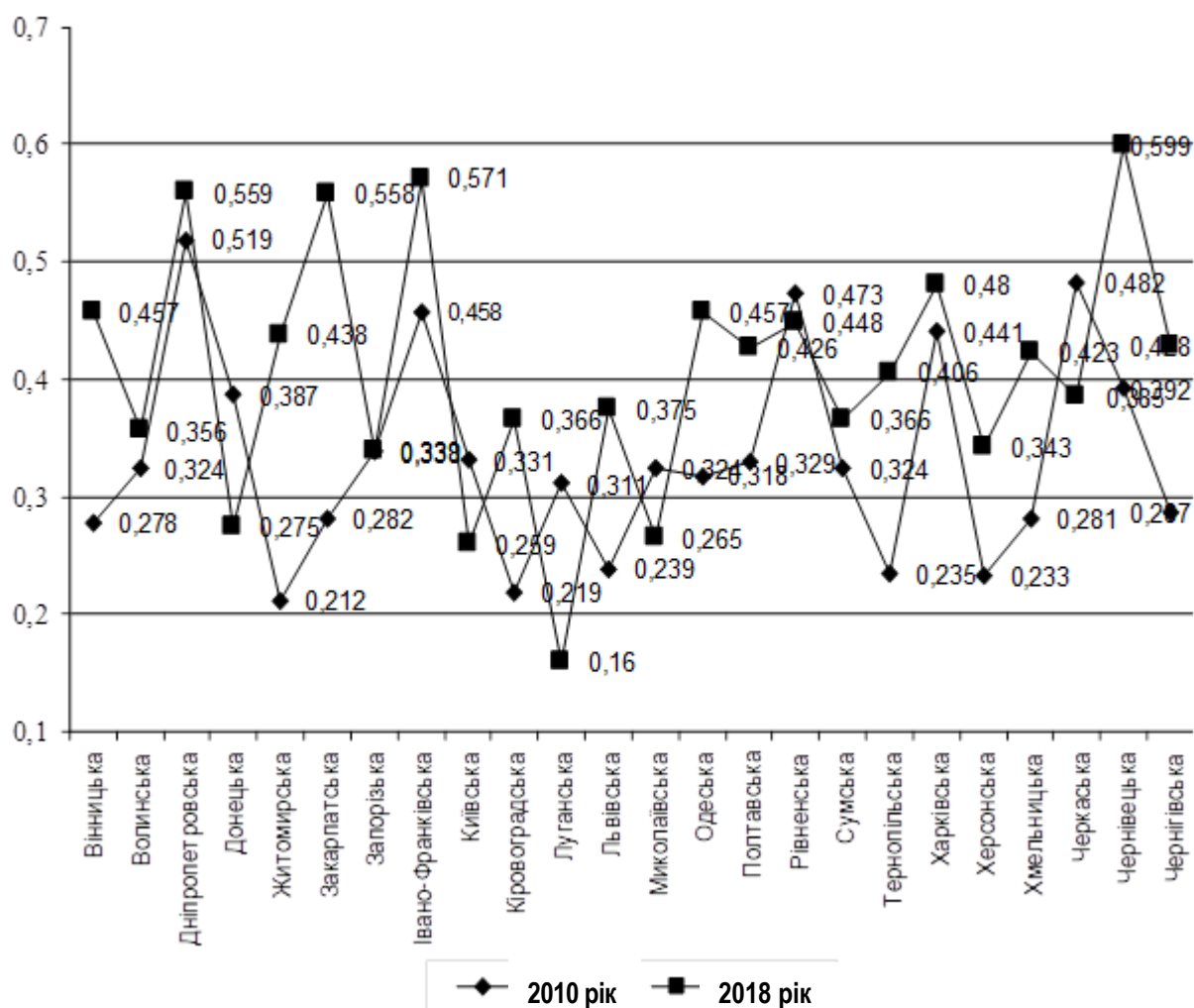

Рис. 4.1. Графічна інтерпретація інтегральних показників безпеки ринку праці та зайнятості населення за регіонами України в 2010 та 2018 рр.

Розрахунки на основі даних, представлених у додатку В.

Виняток становили Донецька, Київська, Луганська, Миколаївська, Рівненська та Черкаська області, для яких, навпаки, характерною стала тенденція до погіршення інтегрального коефіцієнта безпеки ринку праці та зайнятості населення. Ще в одній області – Запорізькій – показники 2010 р. та 2018 р. були на одному рівні. Зазначене є свідченням нестабільності ситуації на ринку праці та в сфері зайнятості населення в регіонах нашої держави, а, відтак, і незбалансованості її впливу на параметри соціальної безпеки на регіональному рівні.

Як показано в табл. 4.2 та табл. 4.3, найгіршою є ситуація в областях України за такими складовими соціальної безпеки, як безпека відтворення населення та трудового потенціалу і міграційна безпека.

Узагальнюючий рівень першої компоненти у 2018 р. склав лише 0,173 та до 2005 р. показник знизився (0,180), що негативно. Спадна тенденція характерна для більшості областей держави.

Таблиця 4.2

Інтегральні показники безпеки відтворення населення та трудового потенціалу за регіонами України у 2005, 2010-2018 рр.

Адміністративні області	Роки										Відхилення, +; -
	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	
Вінницька	0,12	0,13	0,14	0,15	0,14	0,13	0,13	0,13	0,12	0,12	-
Волинська	0,21	0,29	0,35	0,35	0,33	0,33	0,26	0,26	0,21	0,19	-0,02
Дніпропетровська	0,12	0,12	0,13	0,13	0,13	0,13	0,13	0,13	0,12	0,11	-
Житомирська	0,14	0,12	0,13	0,14	0,14	0,14	0,13	0,13	0,12	0,12	-0,02
Закарпатська	0,55	0,73	0,73	0,68	0,71	0,68	0,70	0,65	0,46	0,35	-0,19
Запорізька	0,16	0,17	0,18	0,19	0,18	0,17	0,17	0,15	0,16	0,15	-
Івано-Франківська	0,39	0,39	0,55	0,52	0,44	0,41	0,37	0,39	0,37	0,36	-0,04
Київська	0,16	0,19	0,21	0,20	0,20	0,19	0,18	0,17	0,17	0,16	-
Кіровоградська	0,15	0,14	0,14	0,14	0,14	0,12	0,12	0,13	0,11	0,12	-0,04
Львівська	0,23	0,28	0,33	0,38	0,35	0,33	0,27	0,26	0,25	0,23	-
Миколаївська	0,09	0,09	0,10	0,11	0,10	0,10	0,10	0,09	0,09	0,09	-
Одеська	0,11	0,13	0,15	0,16	0,14	0,14	0,12	0,13	0,12	0,11	-0,01
Полтавська	0,14	0,14	0,14	0,14	0,14	0,14	0,14	0,14	0,14	0,14	-
Рівненська	0,25	0,68	0,67	0,68	0,67	0,69	0,70	0,70	0,52	0,36	0,10
Сумська	0,11	0,09	0,10	0,11	0,10	0,09	0,09	0,09	0,09	0,09	-0,02
Тернопільська	0,21	0,22	0,22	0,24	0,23	0,23	0,21	0,19	0,20	0,20	-0,01
Харківська	0,21	0,23	0,24	0,24	0,24	0,25	0,24	0,23	0,23	0,21	-
Херсонська	0,18	0,21	0,21	0,21	0,22	0,23	0,22	0,22	0,21	0,21	0,03
Хмельницька	0,14	0,15	0,16	0,16	0,15	0,16	0,17	0,16	0,15	0,14	-
Черкаська	0,25	0,23	0,23	0,22	0,23	0,21	0,21	0,21	0,23	0,23	-0,02
Чернівецька	0,24	0,33	0,62	0,60	0,62	0,61	0,29	0,29	0,27	0,24	-
Чернігівська	0,12	0,09	0,10	0,10	0,09	0,10	0,10	0,10	0,09	0,09	-0,03
м. Київ	0,36	0,05	0,42	0,41	0,37	0,40	0,40	0,38	0,37	0,37	0,01

Розрахунки на основі даних, представлених у додатку В.

Серед регіонів держави критичне значення було характерне для більшості областей. Виняток у незначній мірі становили лише м. Київ (0,37), Рівненська, Івано-Франківська (по 0,36), Закарпатська (0,35) та деякі інші області. Але навіть для цих регіонів значення показника не може вважатися принаймні задовільним.

Інтегральний коефіцієнт міграційної безпеки у 2018 р. становив 0,245, що було низьким значенням та до 2005 р. показник збільшився на 0,113, що позитивно. При цьому, зниження рівня міграційної безпеки було характерне для таких областей України, як Харківська (на 0,20), Запорізька (0,17), Донецька (0,16), Миколаївська (0,08) та Вінницька (0,01).

Серед регіонів держави найстабільнішою у 2018 р. була ситуація з міграційною безпекою у Хмельницькій (0,93), Івано-Франківській (0,78), Одеській (0,63) областях та м. Києві (0,86). Натомість найнижчими значеннями інтегрального індексу цієї складової соціальної безпеки характеризувалися Сумська, Рівненська, Черкаська, Вінницька, Запорізька, Кіровоградська, Харківська, Миколаївська області.

Таким чином, є підстави стверджувати про критичний рівень безпеки відтворення населення та трудового потенціалу регіонів України, істотно низькі значення міграційної безпеки та середній рівень гарантування безпеки ринку праці і зайнятості населення, безпеки соціальної сфери регіонів держави.

Таблиця 4.3

Інтегральні показники міграційної безпеки за регіонами України у 2005, 2010-2018 рр.

Адміністративні області	Роки										Відхилення, +; -
	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	
Вінницька	0,11	0,25	0,32	0,25	0,17	0,35	0,34	0,19	0,13	0,09	-0,01
Волинська	0,08	0,43	0,44	0,27	0,45	0,38	0,44	0,21	0,22	0,18	0,11
Дніпропетровська	0,34	0,42	0,44	0,42	0,44	0,68	0,20	0,28	0,51	0,45	0,11
Донецька	0,31	0,31	0,53	0,49	0,21	0,04	0,17	0,36	0,10	0,15	-0,16
Житомирська	0,07	0,34	0,28	0,41	0,29	0,07	0,22	0,51	0,27	0,20	0,14
Закарпатська	0,04	0,18	0,21	0,16	0,08	0,06	0,04	0,09	0,61	0,59	0,55
Запорізька	0,25	0,48	0,28	0,48	0,26	0,14	0,30	0,35	0,24	0,09	-0,17
Івано-Франківська	0,12	0,80	0,80	0,80	0,80	0,78	0,79	0,83	0,81	0,78	0,67
Київська	0,51	0,67	0,66	0,65	0,66	0,73	0,67	0,73	0,67	0,64	0,14
Кіровоградська	0,05	0,18	0,14	0,12	0,13	0,06	0,19	0,50	0,14	0,11	0,06
Луганська	0,04	0,28	0,26	0,32	0,31	0,01	0,22	0,36	0,12	0,21	0,17
Львівська	0,10	0,31	0,30	0,57	0,57	0,64	0,57	0,59	0,59	0,54	0,44
Миколаївська	0,22	0,27	0,23	0,18	0,20	0,31	0,41	0,22	0,17	0,13	-0,08
Одеська	0,57	0,62	0,63	0,62	0,63	0,74	0,66	0,73	0,68	0,63	0,05
Полтавська	0,23	0,44	0,34	0,45	0,44	0,43	0,45	0,55	0,31	0,41	0,18
Рівненська	0,05	0,11	0,15	0,18	0,21	0,15	0,22	0,41	0,06	0,08	0,03
Сумська	0,01	0,02	0,02	0,01	0,01	0,03	0,02	0,15	0,02	0,01	-
Тернопільська	0,08	0,16	0,17	0,23	0,15	0,38	0,26	0,20	0,16	0,34	0,26
Харківська	0,32	0,34	0,35	0,35	0,35	0,59	0,37	0,52	0,05	0,12	-0,20
Херсонська	0,07	0,26	0,27	0,22	0,21	0,04	0,47	0,34	0,15	0,20	0,13
Хмельницька	0,88	0,94	0,92	0,93	0,92	0,99	0,97	0,89	0,88	0,93	0,05
Черкаська	0,13	0,19	0,36	0,17	0,19	0,36	0,28	0,15	0,21	0,08	-0,05
Чернівецька	0,11	0,59	0,60	0,59	0,59	0,51	0,60	0,40	0,69	0,59	0,48
Чернігівська	0,06	0,47	0,47	0,25	0,23	0,12	0,47	0,28	0,18	0,16	0,09
м. Київ	0,80	0,86	0,86	0,86	0,86	0,88	0,86	0,88	0,86	0,86	0,06

Розрахунки на основі даних, представлених у додатку В.

Закономірно, що така ситуація позначилася на послабленні соціальної безпеки в державі в цілому та зниженні інтегральних коефіцієнтів соціальної безпеки за регіонами України (табл. 4.4).

Так, для 2018 р. найвищий рівень соціальної безпеки був характерний для Івано-Франківської області (0,70). Високими рейтинговими позиціями характеризувалися Закарпатська, Львівська та Чернівецька області (по 0,50), Одеська область та м. Київ (по 0,48), Полтавська область (0,46), Тернопільська область (0,45), Хмельницька область (0,42). До регіонів, що займали найнижчі позиції за станом соціальної безпеки у 2018 р., відносилися: Сумська (0,20), Миколаївська, Чернігівська (по 0,23), Кіровоградська (0,24), Житомирська (0,25), Вінницька (0,26) та Черкаська (0,27) області. До позитивного можна віднести поступове підвищення рівня соціальної безпеки за всіма (крім Черкаської області) регіонами України у 2018 р. до 2005 р.

Втім, як видно з розрахунків, загальна ситуація з соціальною безпекою в регіонах України нестабільна, а в низці областей та за окремими функціонально-структурними компонентами – критична.

Ситуація ускладнюється й тим, що стан та рівень якості життя населення поступається аналогічним середнім показникам у країнах ЄС. Більше того, диференціації в останні роки лише посилюються, що негативно та є свідченням послаблення соціальної безпеки, зокрема безпосередньо на регіональному та

4. ЗМІЦНЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В СИСТЕМІ СТАЛОГО ЗРОСТАННЯ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

місцевому рівнях, зростання диференціацій за ключовими показниками соціальної безпеки в Україні та ЄС. Це об'єктивно загрозливо для регіонів України (з подальшою проекцією на стан національної безпеки) одразу з декількох причин.

Таблиця 4.4

Інтегральні показники соціальної безпеки регіонів України у 2005, 2010-2018 рр.

Адміністративні області	Роки										Відхилення, +; -	Місця в рейтингу
	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018		
Вінницька	0,20	0,28	0,32	0,32	0,28	0,34	0,32	0,29	0,27	0,26	0,06	13
Волинська	0,20	0,38	0,41	0,39	0,44	0,41	0,36	0,30	0,33	0,30	0,10	11
Дніпропетровська	0,32	0,37	0,39	0,39	0,40	0,45	0,29	0,32	0,39	0,39	0,07	8
Житомирська	0,15	0,18	0,19	0,21	0,23	0,22	0,20	0,22	0,24	0,25	0,09	14
Закарпатська	0,21	0,35	0,37	0,34	0,28	0,26	0,23	0,29	0,52	0,50	0,29	2
Запорізька	0,25	0,30	0,31	0,33	0,32	0,32	0,28	0,28	0,30	0,30	0,05	11
Івано-Франківська	0,29	0,62	0,64	0,66	0,63	0,64	0,63	0,66	0,70	0,70	0,41	1
Київська	0,30	0,38	0,40	0,41	0,44	0,35	0,31	0,31	0,32	0,32	0,03	10
Кіровоградська	0,16	0,23	0,22	0,22	0,23	0,19	0,21	0,26	0,22	0,24	0,08	15
Львівська	0,25	0,38	0,40	0,50	0,50	0,51	0,47	0,48	0,50	0,50	0,25	2
Миколаївська	0,20	0,26	0,26	0,26	0,26	0,27	0,24	0,23	0,23	0,23	0,02	16
Одеська	0,36	0,41	0,42	0,45	0,46	0,49	0,45	0,44	0,46	0,48	0,12	3
Полтавська	0,31	0,39	0,40	0,44	0,45	0,44	0,40	0,41	0,41	0,46	0,15	4
Рівненська	0,23	0,42	0,45	0,48	0,50	0,46	0,47	0,54	0,34	0,32	0,09	10
Сумська	0,18	0,21	0,23	0,23	0,22	0,24	0,21	0,28	0,24	0,20	0,03	17
Тернопільська	0,19	0,29	0,30	0,35	0,31	0,42	0,35	0,33	0,34	0,45	0,26	5
Харківська	0,33	0,39	0,40	0,40	0,41	0,43	0,38	0,38	0,37	0,40	0,07	7
Херсонська	0,23	0,30	0,30	0,32	0,32	0,34	0,30	0,30	0,34	0,36	0,12	9
Хмельницька	0,27	0,35	0,36	0,37	0,37	0,39	0,35	0,37	0,44	0,42	0,15	6
Черкаська	0,28	0,35	0,40	0,35	0,36	0,39	0,31	0,27	0,32	0,27	-0,01	12
Чернівецька	0,26	0,48	0,56	0,58	0,61	0,58	0,46	0,44	0,52	0,50	0,24	2
Чернігівська	0,19	0,21	0,22	0,22	0,22	0,21	0,21	0,21	0,22	0,23	0,05	16
м. Київ	0,48	0,50	0,54	0,57	0,55	0,50	0,40	0,42	0,45	0,48	-	3
Інтегральний індекс	0,243	0,336	0,35	0,37	0,37	0,374	0,33	0,34	0,34	0,355	0,360	-

Розрахунки на основі даних, представлених у додатку В.

По-перше, це втрата значної частини людського капіталу як внаслідок зовнішньої трудової та загальної міграції, так і через ресурсні обмеження, які призводять до зниження народжуваності, порушень в структурі раціонального харчування, якості базових соціальних послуг та у підсумку – недостатнього рівня відтворення.

По-друге, істотне послаблення інтелектуально-кадрового забезпечення – головного ресурсу конкурентоспроможності регіональних економік.

По-третє, критичне зниження рівня якості життя населення, його соціальної захищеності, що призводить до спаду інвестиційної та загальної привабливості територій держави для проживання населення.

По-четверте, ускладнюються європейські та євроатлантичні перспективи України унаслідок невідповідності її критеріїв як держави через надмірну диференціацію з країнами ЄС, зокрема в частині соціальної безпеки.

Відтак, перед регіональними органами влади постають дві альтернативи. Перша пов'язана зі збереженням ситуації з недоліками системи соціальної безпеки (з усіма відповідними негативними наслідками для функціонування регіональних соціально-економічних систем); друга – з їх усуненням і в підсумку формуванням якісної моделі

соціальної безпеки регіону зі «запобіжниками» системних соціальних ризиків і загроз (рис. 4.2).

Рис. 4.2. Концептуальна послідовність зміни моделі соціальної безпеки в системі сталого ендogenous зростання регіонів України

Практичне впровадження альтернативи 2 об'єктивно складний процес, що передбачає здійснення системної і комплексної державної політики в аналізованій сфері. Відповідно, як бачення усіх векторів та складових її реалізації, так і загальної системи інструментів і засобів потребує формування моделі, на засадах якої здійснюватиметься формування соціальної безпеки в системі сталого ендogenous зростання регіону.

Отже, **ключовими напрямками державної політики зміцнення соціальної безпеки** в системі сталого ендogenous зростання регіонів України **повинні стати:**

1) розробка і прийняття *Стратегії забезпечення соціальної безпеки в Україні*, в рамках якої буде закріплено (зокрема в якості мети), що формування та ефективне використання людського капіталу відноситься до базисних пріоритетів державної політики та ключових умов соціально-економічного поступу територій; визначено базисну модель соціальної безпеки в країні, на засадах якої із урахуванням

регіональних особливостей і умов формуватиметься регіональна політика соціальної безпеки; ідентифіковано вектори політики (а саме – забезпечення демографічної безпеки, модернізація системи охорони здоров'я, відновлення системи якості освіти, збереження культурних цінностей, становлення конкурентоспроможного ринку праці, покращення доступності житла, розбудова соціальної інфраструктури, протидія критичним міграційним викликам), за якими буде реалізуватися системна сукупність інструментів, що в комплексі орієнтовані на формування і ефективне функціонування системи соціальної безпеки та досягнення її мети.

В системі соціальної безпеки центровим елементом має виступати людина та її захищеність, формування та ефективне використання людського капіталу як більш якісний, комплексний та раціонально-ефективний критерій, інтенсивний продуктивний чинник соціально-економічного поступу, розвитку суспільства і сім'ї, формування інтелектуально-кадрового ресурсу економіки;

2) *удосконалення середовища соціальної безпеки*, ключовими ознаками якого є рівень якості життя, формування та реалізація трудового потенціалу населення, покращення інституційно-інвестиційного забезпечення людського розвитку та інтелектуально-кадрового ресурсу, вирівнювання просторово-територіальних та інших структурних диспропорцій соціального захисту і соціальної підтримки населення, нівелювання і недопущення ризиків та загроз передусім пов'язаних зі зростанням соціальної напруги, послабленням ролі та можливостей соціальних інститутів, погіршенням здоров'я населення, зростанням демографічної кризи, зниженням рівня освіти, погіршенням якості в системі соціальних послуг, послабленням інститутів сім'ї та громадянського суспільства;

3) *посилення демографічної безпеки* через зміцнення інституту сім'ї, материнства та дитинства, вплив на покращення здоров'я та скорочення смертності населення, попередження і профілактику захворювань, розвиток спорту, стимулювання народжуваності. Важливим аспектом політики у цьому руслі є розвиток системи охорони здоров'я як одного з ключових секторів впливу на стан людського капіталу. Регулюючі інструменти тут необхідно спрямувати на зростання доступності для всіх категорій і груп населення системи медичних, оздоровчих та супутніх до них послуг. Як показує досвід держав з високим рівнем ефективності державної політики у сфері розвитку медицини, необхідне запровадження раціонального поєднання медичних та немедичних засобів боротьби із захворюваннями, доречними є засоби медичної профілактики, популяризації здорового способу життя, соціальної відповідальності у сфері екології.

Важливе значення має активна міжгалузева та функціональна співпраця з-поміж закладів охорони здоров'я, з однієї сторони, та ІТ-компаній, інноваційних фірм, інвестиційних структур, маркетингово-консалтингових організацій та ін. з приводу розробки, залучення, апробації, комерціалізації результатів інтелектуальної творчої діяльності, сучасних технологій, а також засобів праці, що сприятиме цифровізації та осучасненню технологічних операцій в медичній сфері як наглядного фактора її модернізації;

4) *покращення освітньої компоненти моделі соціальної безпеки* шляхом подолання найбільш гострих проблем з професійною підготовкою кадрів, структурними

диспропорціями і деформаціями попиту та пропозиції, в системі кон'юнктури вітчизняного ринку праці. Актуалізується завдання формування конкурентного освітнього середовища, а це потребує модернізації технологій, прискореного освоєння інновацій, швидкої адаптації до вимог світової освітньої системи. У значній мірі сприятиме посиленню конкуренції на вітчизняних регіональних ринках освітніх послуг зростання можливостей дослідницьких університетів як зв'язуючого інституційного елемента між освітою та реальним бізнесом, в рамках якого дослідники матимуть змогу практичної апробації результатів власних досліджень, а бізнес-середовище – отримувати результати науково-дослідної діяльності, необхідні для бізнесу;

5) *удосконалення середовища безпеки ринку праці та зайнятості населення* за рахунок становлення конкурентоспроможних внутрішньорегіональних ринків праці. В значній мірі саме цей чинник визначальний у контексті задоволення базових потреб населення відносно зайнятості і доходів, а, відтак, – потенціалу відтворення. Унаслідок впровадження якісних та ефективних інструментів регіональної політики важливо забезпечити підвищення попиту на працю, збільшення чисельності нових, особливо конкурентоспроможних, робочих місць, удосконалення системи підготовки кадрів, посилення мобільності робочої сили, покращення середовища безпеки праці. Об'єднуючим чинником тут слугують структурні реформи та інституційні зрушення на ринку праці та одночасно в регіональній економіці, відкриття нових робочих місць, підвищення якості і ефективності праці, покращення систем її оплати, усунення критично гострих диспропорцій та деформацій на ринку праці, стримування неформальної зайнятості;

6) *розвиток соціальної інфраструктури*. Інструментами регулювання у цьому руслі слугують: створення сучасних багатофункціональних центрів надання соціальних послуг, становлення і розвиток елементів інфраструктури соціального страхування, розробка методики і упровадження моніторингу якості та ефективності функціонування соціальних об'єктів, підтримка соціальної популяризації;

7) *протидія критичним міграційним викликам* шляхом створення умов для сталого демографічного та соціально-економічного розвитку регіону, забезпечення стійкості територій до масштабних неконтрольованих міграційних процесів та ліквідації їх наслідків. Головними завданнями у сфері міграційної безпеки мають стати: удосконалення інституційно-правового забезпечення внутрішньої й зовнішньої трудової міграції; стимулювання мігрантів до раціонального територіального розміщення з урахуванням соціально-економічної та демографічної ситуації в регіонах; посилення соціального та правового захисту громадян України за кордоном; створення умов для мінімізації нерегульованої зовнішньої трудової міграції та забезпечення ефективного регулювання ринку праці; стимулювання імміграційних потоків залежно від інвестиційних, наукових та культурних потреб регіону, створення сприятливих умов для повернення кваліфікованих фахівців та робітників, гостра потреба в яких є відчутною для регіональної економіки, їх інтеграції в суспільство; розроблення (зокрема для регіонів з інтенсивною трудовою міграцією за кордон) програм і відповідних заходів, спрямованих на заохочення повернення мігрантів на батьківщину, створення нових робочих місць, розвиток малого бізнесу.

5. НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В СВІТЛІ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Досвід становлення незалежної України довів надзвичайну важливість її державної регіональної політики. Уся новітня історія України, починаючи з етапу формування системи органів влади на різних рівнях управління та трансформації системи розподілу владних повноважень в умовах реалізації реформи децентралізації – це, з одного боку, досить короткий період в історичному профілі державотворення, а з іншого – надзвичайно інтенсивний період реформ, спрямованих на реалізацію пріоритетів розвитку країни, зміцнення демократичних основ її розвитку та розв’язання соціально-економічних та екологічних проблем розвитку окремих територій. Регіональна політика сьогодні виступає як процес формування структурних і параметричних змін регіонального розвитку, реалізація якого має на меті збереження цілісності та єдності держави, зменшення міжрегіональних диспропорцій та створення умов для підвищення якості життя населення.

На сьогоднішній день держава залишається основним розпорядником фінансових ресурсів, що надходять в регіони з метою стимулювання економічної діяльності на місцях та вирівнювання міжрегіональних диспропорцій.

І хоча центральна влада здійснює послідовні кроки щодо удосконалення державної регіональної політики залишаються невирішеними низка проблем регіонального розвитку, таких як: значна міжрегіональна диференціація на фоні зростання концентрації економічної активності переважно на рівні великих і середніх міст та посилення диференціації на рівні територіальних громад; наявність депресивних територій, структурна розбалансованість економіки регіонів, низька інноваційна активність суб’єктів господарювання, низька продуктивність ресурсів в тому числі людського потенціалу, зростання соціальної напруги тощо.

Ситуація в українських регіонах ускладнюється сучасними трансформаційними процесами у розвитку економіки країни, пов’язаними із глобалізаційними викликами, геополітичними та гео економічними змінами і низькими конкурентними позиціями регіонів України на глобальному ринку, низькою інтенсивністю інтеграційних процесів при формуванні внутрішнього ринку країни, загрозливими тенденціями щодо розвитку опорного каркасу системи розселення через деградацію сільської поселенської мережі, а в останній час нестабільною та загрозливою для української державності політичною ситуацією, що не забезпечує економічного зростання в країні та її регіонах. Крім того, традиційно індустріальні (старопромислові) регіони стикаються з проблемами моноспеціалізації та низького рівня диверсифікації виробництва, індустріально-аграрні втрачають промисловий потенціал, а аграрні – стикаються з проблемами соціальної депривації населення та консервування депресивних

територій. Тому питання ефективності регіональної політики України залишаються надзвичайно актуальними.

Що забезпечить сьогодні стале економічне зростання регіонів? Насамперед – це ефективна державна регіональна політика. Ефективність управління регіональним розвитком в європейській регіональній політиці пов'язують з якістю інституцій управління, своєчасністю та цілеспрямованістю використання ресурсів, узгодженістю та якістю програм і проектів із стратегічними напрямками розвитку регіонів. Так, зокрема у звітах про згуртованість ЄС (2014, 2017 рр.) наголошується, що низька якість адміністрування є важливим питанням реалізації регіональної політики. Як зазначають європейські вчені «витрати на регіональну політику стануть менш ефективними, якщо не буде поліпшення якості уряду»²⁰.

Тому важливою детермінантою модернізації регіональної політики є *підвищення ефективності системи управління регіональним і місцевим розвитком*.

Питання якості управління регіональним розвитком залежить від ефективності реалізації сучасної реформи децентралізації. На думку Я. Жаліло «очевидним є двосторонній взаємозв'язок між посиленням дієвості територіальних громад та ефективністю регіональної політики. Перше без другого може стати відверто деструктивним, а отже розбудова сучасної регіональної політики – «ключ» до успішної децентралізації та адміністративно-територіального оновлення країни»²¹. Таким чином, децентралізацію слід розглядати як елемент, етап формування ефективної політики регіонального розвитку²².

На сьогоднішній день децентралізація спрямована на передачу владних повноважень та бюджетів від державних органів влади органам місцевого самоврядування за рахунок чого місцева влада отримує більше прав у використанні власного потенціалу та ресурсів для вирішення проблем місцевого розвитку. Загалом децентралізація є інструментом, який стимулює і створює умови для економічного зростання територій та покращення рівня життя населення²³.

Нарощення потенціалу територій, внаслідок впровадження реформи децентралізації не має нівелювати значення регіонального рівня управління, а навпаки має сприяти розширенню взаємодії регіонального та місцевого рівнів управління в рамках реалізації регіональних проектів, інформаційно-комунікаційної підтримки реалізації проектів місцевого розвитку, а також в сфері залучення інвесторів, розбудови інфраструктурних об'єктів та мережевих взаємодій. До того ж регіональний рівень управління залишається основним суб'єктом у забезпеченні вертикальних та горизонтальних взаємодій, в тому числі в сфері регіонального

²⁰Effects of eu regional policy: 1989-2013*. Retrieved from: https://warwick.ac.uk/fac/soc/economics/research/workingpapers/2016/twerp_1118_becker.pdf

²¹ Нова регіональна політика для нової України: Аналітична доповідь (Скорочена версія). – К., Інститут суспільно-економічних досліджень, 2017. - 36 с.

²² Жаліло Я.В. Про принципи сучасної політики регіонального розвитку. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://dt.ua/macrolevel/pro-principi-suchasnoyi-politiki-regionalnogo-rozvitku-281358_.html

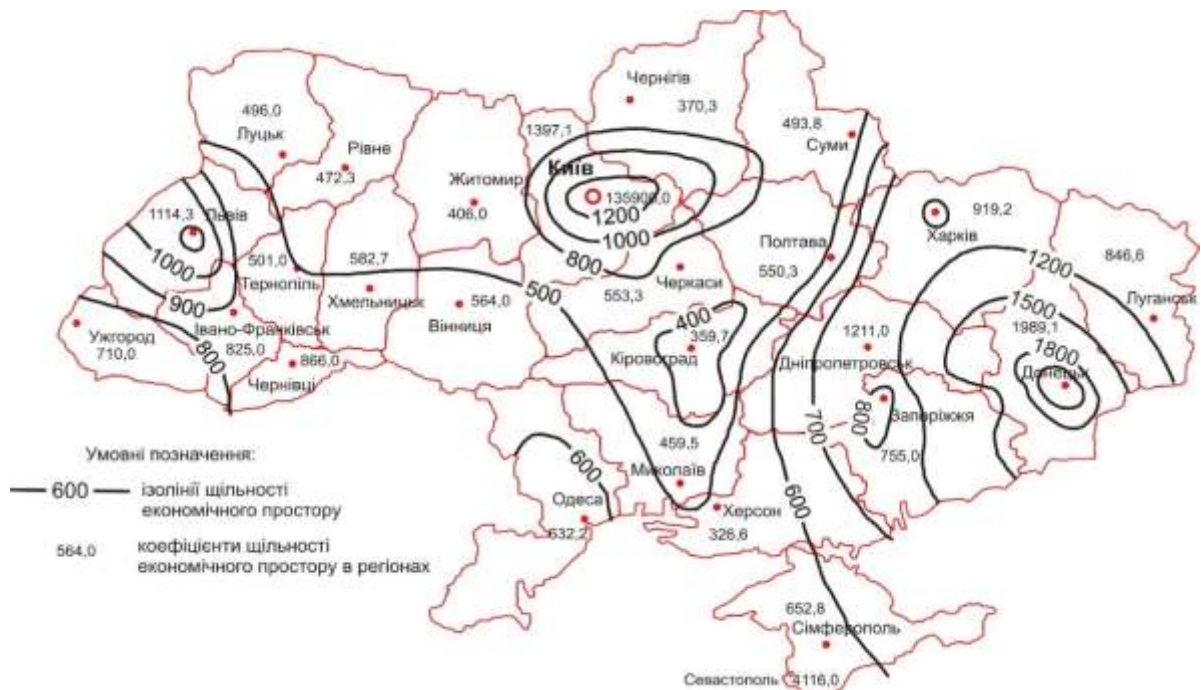
²³ Механізми реалізації регіональної політики: оцінка ефективності та напрями удосконалення: монографія / [наук. ред. д.е.н., проф. С.Л. Шульц]; ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України»; за ред. д.е.н., проф. Шульц С.Л. – Львів, - 2018. – 221 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»)

планування (при розробці регіональних стратегій та схем просторового планування областей).

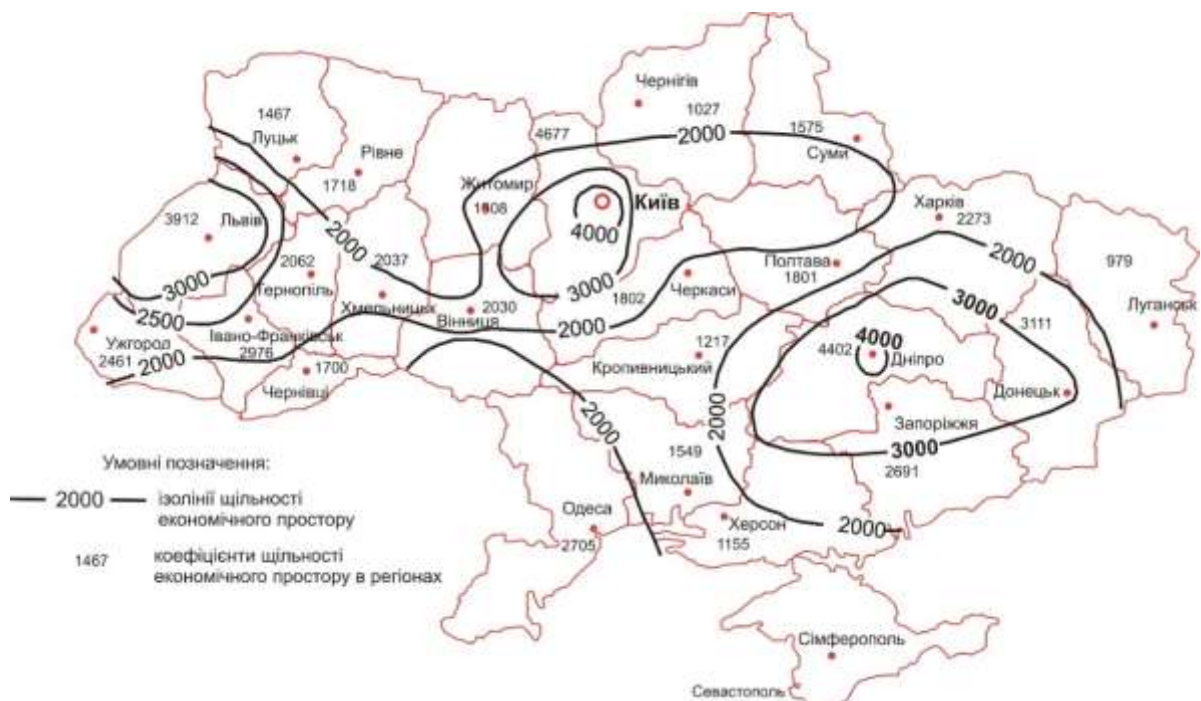
Регіоналізація та децентралізація стали провідними у забезпеченні ефективної регіональної політики і у світовій практиці. В Україні в реаліях сучасних реформ, зокрема адміністративно-фінансової децентралізації відбувається переосмислення політики регіонального розвитку крізь призму пріоритетів та механізмів реалізації саме цієї реформи, що позначається на розширенні об'єктно-суб'єктного переліку учасників процесу управління регіональним розвитком, можливостей ефективного використання ресурсів територій та вибору стратегічно важливих для регіонів пріоритетів інвестування. Реформа децентралізації сприятиме також унеможливленню точкового концентрування заходів державної регіональної політики. За цих умов необхідним є забезпечення системності управлінських впливів, взаємоузгодженості повноважень та їх ресурсного забезпечення, а також посилення відповідальності регіональної і місцевої влади. Однак при цьому слід враховувати і те, що ефективність локальних процесів не завжди сприятиме ефективності регіональних через ризик загострення центрально-периферійних відносин та концентрування економічної активності переважно на рівні обласних центрів, великих і середніх міст, а також стагнацію територій з нижчим потенціалом розвитку, неможливість вирішення або консервації проблем, які потребують значних ресурсів. Тому державна регіональна політика в умовах реформи децентралізації має забезпечити регіональну конвергенцію, тобто *зменшення міжрегіональних та внутрішньорегіональних дисбалансів*.

Проблема просторової нерівномірності розподілу економічної активності регіонів зберігає свою актуальність. Проте впродовж 2013-2017 років просторовий розподіл економічної активності характеризується зміною лідерів й аутсайдерів міжрегіонального рейтингу, що підтверджує аналіз економічної щільності регіонів. Ізолінії економічної щільності регіонів демонструють, що за умов збереження кількості центрів локалізації найвищої економічної активності відбувається переформатування конфігурації зон локалізації економічної активності на сході країни внаслідок втрати економічного потенціалу Донецької та Луганської областей. При цьому відмічаємо зменшення диференціації між трьома центрами концентрації економічної активності (рис. 5.1).

Вирішення проблеми міжрегіональних диспропорцій, як свідчить досвід реалізації регіональної політики в Україні впродовж років незалежності, здійснюється шляхом залучення інструментів вирівнюючого та стимулюючого характеру. При цьому обсяги фінансування інструментів вирівнювання регіонального розвитку перевищують обсяги фінансування стимулюючих інструментів реалізації державної регіональної політики (рис. 5.2). Як бачимо, обсяги фінансування інструментів вирівнювання регіонального розвитку перевищують обсяги фінансування стимулюючих інструментів реалізації державної регіональної політики. Це співвідношення є найменшим в Донецькій та Луганській областях, а нижчі значення співвідношення характерні для більш розвинених регіонів (Дніпропетровської, Київської, Полтавської та Харківської областей), що зумовлено більшими, ніж в менш розвинених регіонах надходженнями державних капітальних інвестицій.

а) 2013 р.

б) 2018р.

Рис. 5.1. Картографічна схема економічної щільності регіонів
Авторська розробка

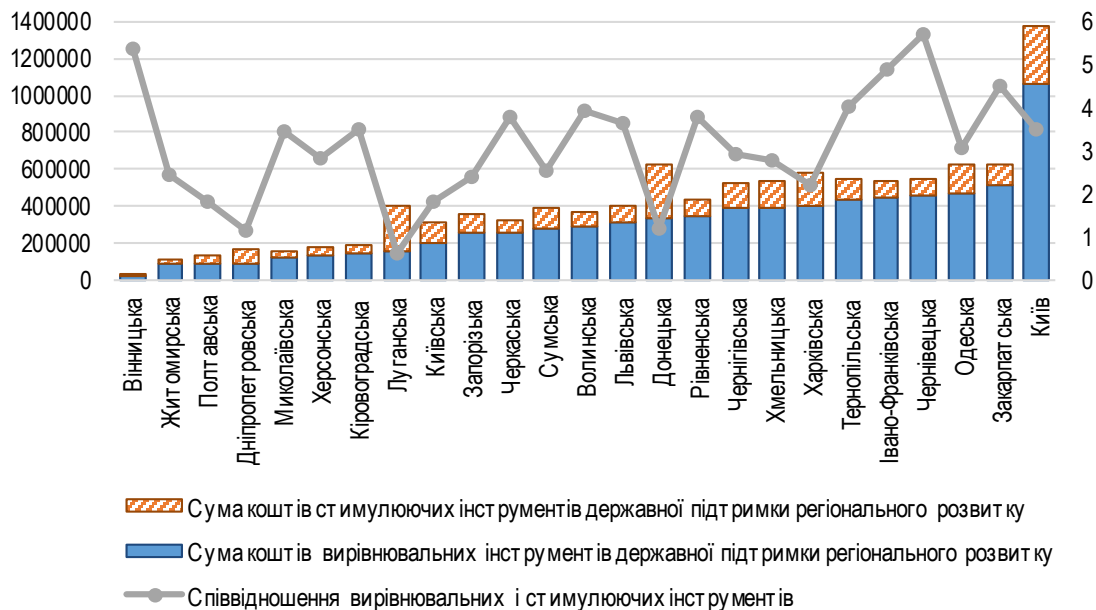

Рис. 5.2. Співвідношення інструментів вирівнювання та інструментів стимулювання соціально-економічного розвитку регіонів, 2018р.²⁴

В умовах реалізації реформи адміністративно-фінансової децентралізації відбувається зростання ролі фінансових інструментів регулюючого впливу держави. Зростання вагомості фінансових інструментів реалізації регіональної політики доводить і досвід реалізації регіональної політики країн ЄС. Так, якщо у 1994-1999 рр. Європейським фондом регіонального розвитку (ERDF) у якості фінансових інструментів було витрачено 300 млн євро, то у 2007-2013 рр. обсяги коштів на підтримку регіонального розвитку становили 12 млрд грн., а вже у 2014-2020 рр. держави-члени ЄС планують освоїти з різних фондів 20 млрд євро²⁵.

Згідно європейських експертних досліджень, якщо частка трансфертів у ВВП перевищує 1,4% (у 2010-2012 рр. це порогове значення становило 4%), то це є свідченням того, що державні інвестиції не сприяють підвищенню продуктивності економіки та якості державного управління залишається низькою²⁶. В Україні цей показник значно перевищує європейські значення. Так, у 2013 році частка трансфертів у ВВП становила 8%, а вже у 2017 році - 9,1%. При цьому коефіцієнт концентрації базових дотацій зменшився у 2017 році у порівнянні з 2014 роком з 0,31 до 0,24, що засвідчує

²⁴ Статистичний збірник «Регіони України» за 2018 рік / Державний комітет статистики України; за ред. І. Є. Вернера. Ч.2 – Київ, 2018. – С.16, 168; Бюджет України 2017: статистичний збірник. – К.: Державна служба статистики України, 2018. – С.11.

²⁵ Financial instruments in practice: uptake and limitations. Retrieved from: <https://strathprints.strath.ac.uk/65332/>

²⁶ Rodriguez-Pose, A. and E. Garcilazo (2013), "Quality of Government and the Returns of Investment: Examining the Impact of Cohesion Expenditure in European Regions", OECD Regional Development Working Papers, 2013/12, OECD Publishing, Paris. Retrieved from <http://dx.doi.org/10.1787/5k43n1zv02g0>; Effects of EU Regional Policy: 1989-2013* Sascha O. Becker† Peter H. Egger‡ and Maximilian von Ehrlich§ February 29, 2016 Retrieved from https://warwick.ac.uk/fac/soc/economics/research/workingpapers/2016/twerp_1118_becker.pdf.

тенденцію до збільшення рівномірності їх розподілу²⁷. Вважається, що більш рівномірний розподіл має покращити конвергенцію територій. Однак, на нашу думку більш рівномірний розподіл вирівнюючого сегменту фінансової підтримки розвитку територій не сприяє розвитку територій з особливими проблемами. В цьому контексті слід відзначити, що сучасний вектор регіональної політики ЄС спрямований на зменшення диспропорційності не тільки шляхом підвищення ресурсної продуктивності територій, а й через сприяння інноваційному розвитку прикордонних та відсталих регіонів. В усій Європі національні регіональні політики акцентують увагу на балансі між досягненням цілей економічної ефективності, результатом чого є економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності всіх регіонів та цілями соціальної справедливості через підтримку розвитку та реструктуризації у відсталих регіонах²⁸. В цьому контексті для підвищення ефективності державної регіональної політики України вкрай важливими є два моменти: підтримка розвитку депресивних територій та територій територіальних громад, які внаслідок об'єднання не мають перспектив щодо нарощення економічного потенціалу.

Якщо перший пов'язаний з необхідністю визначення критеріїв депресивності та вибором інструментів підтримки розвитку саме цих територій, то другий потребує вирішення в рамках реалізації подальших етапів реалізації реформи децентралізації. Ситуація, що склалась на даний момент свідчить про те, що є розуміння необхідності удосконалення Закону України «Про стимулювання розвитку регіонів» в частині зміни критеріїв виділення таких територій, особливостей надання цього статусу та інших правових аспектів регулювання розвитку цих територій. Розвиток депресивних територій потребує фінансового ресурсу держави, чітко визначеного механізму державних дотацій. За умов дискусійності розподілу субвенції на соціально-економічний розвиток (так званої «політичної субвенції»), саме вона може бути спрямована на розвиток депресивних територій, але за умов чіткого механізму її надання.

Додамо, що за умов прийняття нової редакції Закону України «Про стимулювання регіонального розвитку» необхідно забезпечити його узгодженість з положеннями інших законодавчих актів в сфері реалізації Державної регіональної політики, зокрема, викладених в Законі України «Про засади державної регіональної політики» (2015 р.) щодо використання регіональних угод, як важливого інструменту державної регіональної політики.

Вирішенню проблем депресивних територій сприятиме прийнята Урядом Концепцію розвитку гірських територій українських Карпат на 2019-2027 роки та схвалений на засіданні Уряду проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо сталого розвитку та створення нових робочих місць у гірських та високогірних населених пунктах», в якому передбачено низку заходів щодо берегоукріплення, водопостачання та будівництва очисних споруд, розбудови

²⁷ Офіційні дані державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>; Бюджет України 2017: статистичний збірник. – К.: Державна служба статистики України, 2018. – С.11.

²⁸ Beyond Brexit: Reshaping policies for regional development in Europe November. Retrieved from: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1111/pirs.12351>

транспортної і соціальної інфраструктури, розвитку бізнесу, підвищення рівня зайнятості, покращення екологічної ситуації тощо

Отже, *формування ефективної антидепресивної політики* - це ще один важливий напрямок нової державної регіональної політики, що потребує конструктивних дій в частині правового та ресурсного забезпечення.

Підвищення ефективності системи управління регіональним розвитком вимагає розбудови інституційної інфраструктури регіонального розвитку, зокрема мережі Агенцій регіонального розвитку. Створення цих інституцій не є новим кроком для України. Однак процес їх створення впродовж багатьох років був стихійним, про що свідчить утворення низки громадських організацій під зазначеною назвою та відсутність чіткого бачення щодо функцій та механізму їх функціонування. З 2016 року Постановою уряду схвалено Типове положення про агенцію регіонального розвитку. Тепер кожен регіон має можливість створити неприбуткову небюджетну установу, яка допомагатиме місцевій владі втілювати регіональну стратегію розвитку і здійснювати заходи, передбачені планом з її реалізації. Профільним міністерством розроблено проект змін до законодавства, які мають спростити процес створення агенцій регіонального розвитку та підвищити ефективність їхньої діяльності, зокрема щодо розширення кола засновників агенцій, визначення джерел фінансового та матеріально-технічного забезпечення діяльності агенцій, можливості надавати платні послуги з питань, що належать до функцій агенцій, законодавчого визначення функцій агенцій у сфері державної регіональної політики²⁹.

Перспективи розвитку АРР вбачаємо у: збільшенні їх ролі в процесі реалізації регіональних стратегій; налагодженні їх реальної співпраці з обласними державними адміністраціями, в тому числі шляхом фінансування операційної діяльності АРР; розширенні спектру послуг, зокрема розробки проектів в тому числі міжрегіональних. Реалізація останніх може слугувати прикладом мережових взаємодій в системі управління регіональним розвитком.

Удосконалення державної регіональної політики в умовах сьогодення потребує посилення її стратегічної функції. А це вимагає забезпечення *системності та підвищення ефективності стратегічного планування регіонального розвитку*, що в свою чергу сприятиме підвищенню рівня прогнозованості змін, продуктивності використання ресурсів територій та якості управління регіональним розвитком загалом. Досвід реалізації Державної стратегії регіонального розвитку вказує на низку проблемних моментів, зокрема в частині моніторингу її реалізації, зокрема:

- недосконалість системи індикаторів реалізації цілей стратегії через неможливість отримання прогнозних показників кількісних показників. Так, наприклад, індикатор «Кількість адміністративно-територіальних одиниць, що мають схеми планування територій області, районів» (ціль 2) не може бути прогнозованою, а наявна інформація щодо забезпечення схемами планування територій не відображає реальний стан речей;

²⁹ Для кожної області ефективна агенція регіонального розвитку – це вже необхідність [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minregion.gov.ua/press/news/dlya-kozhnoyi-oblasti-efektivna-agentsiya-regionalnogo-rozvitku-tse-vzhe-neobhidnist-v-yacheslav-negoda/>

- неможливість відстеження кількісних показників за індикатором «Частка проектів регіонального розвитку, що фінансуються з державного бюджету та відповідають пріоритетам, визначеним у Державній стратегії регіонального розвитку, стратегіях розвитку регіонів та у планах заходів з їх реалізації»;
- відсутність порядку представлення результатів моніторингу, в тому числі через оприлюднення його результатів.

Негативним аспектом реалізації Державної стратегії регіонального розвитку до 2020 року є низький відсоток проектів, які відповідають визначеним в стратегії та регіональних стратегіях стратегічним пріоритетам. Розробку Державної стратегії регіонального розвитку та регіональних стратегій до 2027 року регламентують чіткі часові та змістовні вимоги, зокрема в частині послідовності розробки національної стратегії регіонального розвитку та регіональних стратегій. Так, розроблення проекту регіональної стратегії має починатися не пізніше, ніж за 15 місяців до завершення строку реалізації чинної регіональної стратегії, а проект регіональної стратегії подаватись на затвердження Верховній Раді Автономної Республіки Крим, обласним, Київській та Севастопольській міським радам не пізніше ніж через 6 місяців після затвердження Державної стратегії регіонального розвитку України. На сьогоднішній день розробка Державної регіональної стратегії до 2027 року відбувається паралельно із розробкою регіональних стратегій, що унеможливорює врахування пріоритетів стратегічного документу національного рівня.

Окрім традиційного врахування регіональної ідентичності розробка стратегій і визначення стратегічних цілей має, відповідно до низки розроблених нормативно-правових документів (Закон України «Про засади державної регіональної політики» (20015р.), Постанова КМУ від 14 листопада 2018 р. № 959 «Про внесення змін до порядків, затверджених постановами КМУ від 11 листопада 2015 р. № 931 і 932», Наказ Мінрегіону від 27.12.2018 № 373 «Про внесення змін до наказу Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 31 березня 2016 року N 79»), базуватись на трьох методологічних підходах: інтеграційному, який передбачає поєднання секторальної (галузевої), територіальної (просторової) та управлінської складових державної регіональної політики; гендерному, в основі якого закладено принцип гендерної рівності із залученням представників суб'єктів регіонального розвитку, що дозволяють врахувати інтереси різних груп населення у різних сферах життєдіяльності на регіональному рівні; смарт-спеціалізації, що передбачає аргументоване визначення суб'єктами регіонального розвитку в рамках регіональної стратегії окремих стратегічних цілей та завдань щодо розвитку видів економічної діяльності, які мають інноваційний потенціал з урахуванням конкурентних переваг регіону та сприяють трансформації секторів економіки в більш ефективні³⁰.

Зазначимо, що стратегії розумної спеціалізації (S3) в країнах-членах ЄС є важливою частиною стратегічного спрямування витрат ЄС на регіональний розвиток, а їх наявність є обов'язковою умовою для підтримки регіональних інновацій.

³⁰ Наказ Мінрегіону від 27.12.2018 № 373 «Про внесення змін до наказу Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 31 березня 2016 року N 79» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0082-19>

Смарт-спеціалізація розглядається в зазначеній вище методиці як інструмент урахування регіональних особливостей, застосування якого сприятиме оновленню спеціалізації економіки регіонів внаслідок розвитку інноваційних та екологосприятливих нетрадиційних для певних регіонів видів економічної діяльності та стартап-індустрій задля створення нового інноваційного бізнесу, а також модернізації традиційних секторів економіки регіонів.

Значний вплив на вибір стратегічних цілей соціально-економічного розвитку регіонів мають соціальні тенденції, зокрема зростання демографічного навантаження та старіння населення. За цих обставин довгострокове планування має враховувати ці тенденції і спрямовуватись на забезпечення соціальної справедливості, тобто на врахування різних аспектів розвитку людського капіталу та створення рівних умов проживання населення.

Врахування вище окреслених підходів забезпечить диференційований підхід до визначення перспектив розвитку кожного з регіонів та пріоритетів структурної трансформації економіки їх регіонів.

Стратегічні документи загальнонаціонального та регіонального рівня мають враховувати інтегруючу роль міст, які є центрами економічного та соціального розвитку регіонів за рахунок продукування інноваційних продуктів, концентрації інноваційномістких видів економічної діяльності. З огляду на ключову роль великих міст у забезпеченні економічного зростання регіонів, *новий імператив регіональної політики полягає у забезпеченні узгодженості міської та регіональної політики.*

Крім того, Державна стратегія регіонального розвитку має орієнтуватись на реалізацію політики інтеграції, зокрема на субнаціональному та субрегіональному рівнях, поєднавши при цьому ресурси та інституційні можливості національних, регіональних і місцевих органів виконавчої влади, а також представників приватного сектору щодо вирішення спільних проблем розвитку. Інтеграційний підхід є важливим і для розробки місцевих стратегій, зокрема стратегій розвитку ОТГ оскільки йдеться про поєднання внутрішніх матеріально-фінансових ресурсів для вирішення їх спільних соціально-економічних проблем. Дещо інший ракурс має інтеграційний підхід до розробки стратегій якщо йдеться про поєднання процесу планування регіонального розвитку із плануванням територіального (просторового) розвитку та стратегічним плануванням розвитку секторів економіки.

Змістовне наповнення реформ у сфері модернізації державної регіональної політики регіональної політики відображають концептуальні засади модернізації державної регіональної політики представлені на рис. 5.3.

Отже, модернізація державної регіональної політики потребує:

- удосконалення нормативно-правового забезпечення реалізації державної регіональної політики шляхом забезпечення узгодженості, з одного боку, базового законодавства регіональної політики та законодавчих актів в сфері інвестиційної діяльності, просторового планування, фінансового та ресурсного забезпечення, а з іншого – гармонізації існуючих та новостворених інструментів державної підтримки регіонального розвитку;

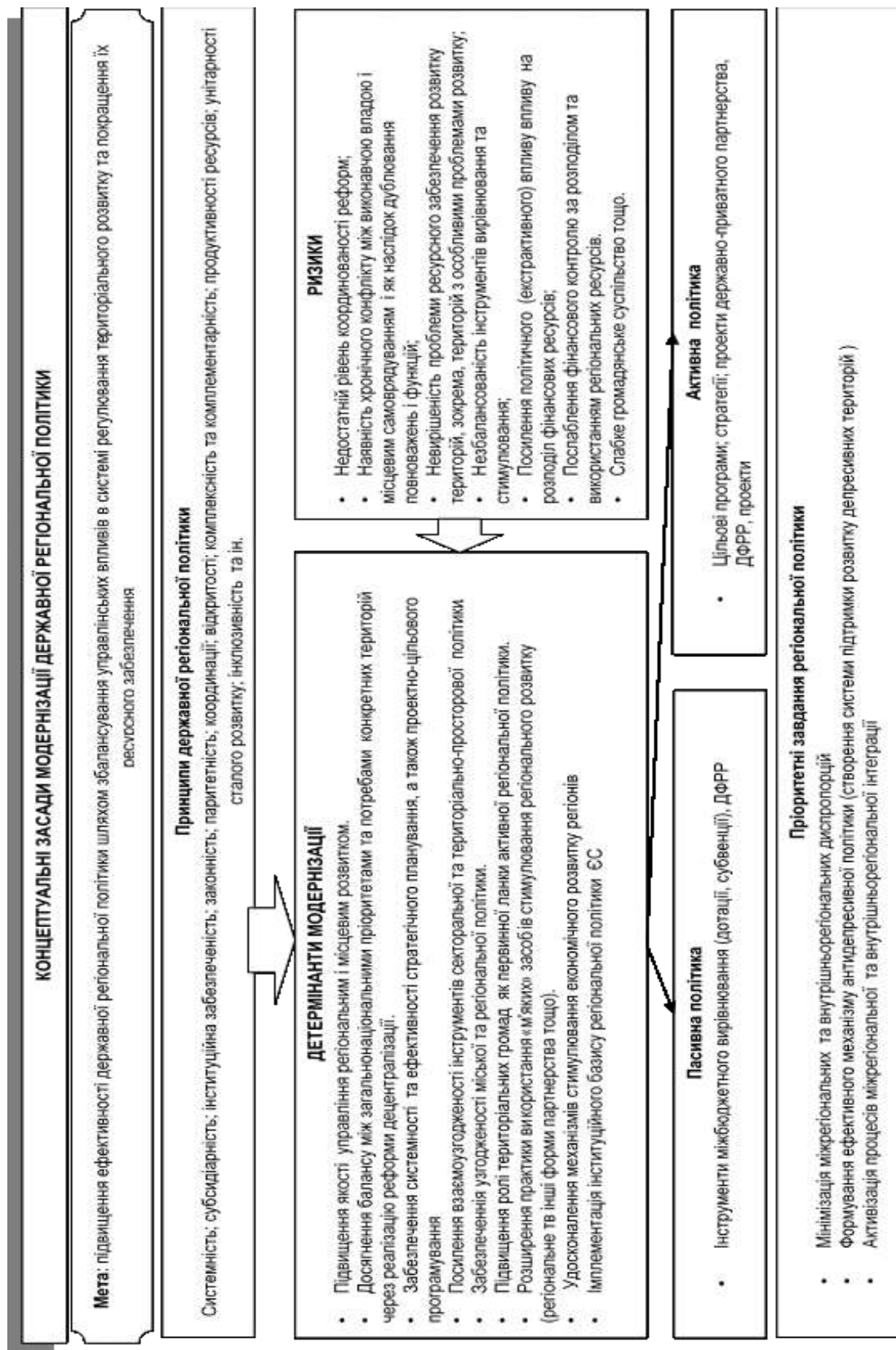

Рис. 5.3. Концептуальні засади модернізації Державної регіональної політики

- удосконалення фінансового забезпечення реалізації державної регіональної політики шляхом підвищенні ефективності використання та не розпорошення коштів ДФРР з метою забезпечення стабільного, заздалегідь спланованого та цільового використання цих коштів та оптимізації критеріїв надання фінансової допомоги, а також спрямування частини коштів Фонду на реалізацію загальнодержавних цілей в сфері регіонального розвитку та стимулювання розвитку проблемних територій локального рівня;
- покращення вертикальної координації політики між різними рівнями державної влади і місцевого самоврядування та горизонтальної інтеграції всіх секторальних політик, що сприятиме отриманню синергетичного ефекту від їх реалізації. В цьому контексті вкрай важливими стають питання врахування ролі міст у формуванні регіональної політики та створення умов для розвитку мережових форм економічних взаємодій на міжрегіональному рівні;
- удосконалення регіонального стратегування шляхом імплементації методологічних підходів, що використовують європейські країни для визначення стратегічних цілей розвитку регіонів та галузей спеціалізації їх економіки, а також удосконалення моніторингу та фінансового забезпечення плану заходів з реалізації стратегій. Відзначимо, що конкретизація стратегічних пріоритетів державної та регіональних стратегій розвитку в умовах формування моделі сталого економічного зростання вимагає пошуку нових джерел зростання продуктивності використання природно-ресурсного, матеріально-технічного та людського потенціалів регіонів;
- розробки нормативно-правових засад антидепресивної регіональної політики в частині визначення критеріїв виділення «проблемних територій» та механізмів організаційно-ресурсної підтримки їх розвитку.

ДОДАТКИ

Додаток А.

Показники економічного розвитку регіонів України

Таблиця А.1

Структура економіки регіонів України за обсягом реалізованої продукції (робіт, послуг), % ***

Область	Сільське, лісове та рибне господарство		Промисловість		Будівництво		Оптова та роздрібна торгівля; ремонт авто- транспортних засобів і мотоциклів		Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність		Тимчасове розміщування й організація харчування		Інформація та телекомунікації		Фінансова та страхова діяльність		Операції з нерухомим майнм		Професійна, наукова та технічна діяльність		Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування		Освіта		Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги		Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок		Надання інших видів послуг	
	2012	2017	2012	2017	2012	2017	2012	2017	2012	2017	2012	2017	2012	2017	2012	2017	2012	2017	2012	2017	2012	2017	2012	2017	2012	2017	2012	2017	2012	2017
Вінницька	21,28	21,77	39,32	46,35	4,19	3,48	27,58	21,97	2,83	3,30	0,26	0,10	0,77	1,23	0,12	0,07	1,73	0,55	0,81	0,42	0,57	0,43	0,04	0,02	0,42	0,27	0,01	0,01	0,07	0,04
Волинська	4,31	5,05	22,06	21,43	1,69	1,79	58,03	68,30	1,77	1,61	0,26	0,10	0,23	0,12	0,03	0,01	1,63	1,01	9,07	0,16	0,74	0,30	0,02	0,01	0,10	0,08	0,02	0,01	0,04	0,02
Дніпропетровська	2,49	2,60	50,17	53,07	2,16	1,99	33,45	36,46	3,63	2,39	0,14	0,14	0,44	0,35	4,94	0,44	0,75	1,13	0,93	0,63	0,71	0,57	0,02	0,02	0,09	0,12	0,03	0,03	0,04	0,05
Донецька	2,66	2,75	59,38	66,60	2,42	2,50	23,00	16,95	10,08	8,56	0,18	0,08	0,31	0,34	0,19	0,30	0,79	0,44	0,30	0,51	0,53	0,74	0,01	0,01	0,06	0,05	0,08	н.д.	0,02	н.д.
Житомирська	11,51	16,10	50,07	42,74	3,63	2,83	28,29	32,97	2,44	2,47	0,28	0,19	0,61	0,62	0,32	0,02	1,15	0,75	0,70	0,44	0,58	0,51	0,06	0,05	0,23	0,23	0,02	0,02	0,12	0,07
Закарпатська	2,30	4,41	35,07	45,55	3,91	3,43	49,93	34,11	3,60	8,05	1,77	0,61	0,25	0,41	0,11	0,10	1,07	1,25	0,38	0,41	0,51	0,52	0,04	0,07	0,97	0,95	0,04	0,07	0,05	0,07
Запорізька	5,24	6,06	68,78	65,52	2,11	1,41	18,64	22,11	1,33	1,42	0,24	0,19	0,39	0,29	0,64	0,64	0,59	0,73	1,07	0,84	0,46	0,40	0,05	0,02	0,29	0,24	0,02	0,02	0,15	0,10
Івано-Франківська	8,08	11,00	41,44	44,70	8,67	4,61	32,81	26,95	2,31	7,74	0,31	0,49	0,23	0,44	2,57	0,75	0,79	1,26	0,69	0,63	1,80	1,06	0,05	0,04	0,16	0,27	0,02	0,02	0,07	0,04
Київська	6,42	8,87	26,50	30,02	3,08	3,70	53,50	48,73	6,76	4,50	0,57	0,60	0,23	0,44	0,34	0,16	1,18	1,20	0,75	0,52	0,49	1,07	0,02	0,02	0,07	0,13	0,03	0,02	0,05	0,02
Кіровоградська	18,85	24,85	30,74	33,87	2,24	2,05	43,23	33,69	3,08	3,36	0,13	0,07	0,18	0,30	0,03	0,03	0,43	0,56	0,46	0,27	0,47	0,75	0,03	0,01	0,05	0,13	0,02	н.д.	0,06	н.д.
Луганська	3,64	21,44	67,71	49,04	2,47	2,40	21,01	20,37	2,13	1,49	0,13	0,18	0,25	0,30	0,04	0,09	0,74	0,71	1,10	2,75	0,64	0,51	0,01	0,01	0,08	0,13	0,02	0,55	0,04	0,03
Львівська	3,35	4,65	37,04	42,90	3,28	4,38	40,98	37,02	8,77	3,51	0,67	0,81	0,93	2,11	0,23	0,16	1,95	1,75	0,81	0,85	1,13	1,14	0,06	0,07	0,65	0,49	0,08	0,09	0,06	0,06
Миколаївська	9,84	12,66	40,07	32,23	3,78	2,40	35,23	42,01	7,59	7,62	0,33	0,18	0,29	0,28	0,17	0,22	0,66	0,62	1,27	0,49	0,55	1,12	0,04	0,03	0,11	0,07	0,04	0,03	0,03	0,03
Одеська	3,86	6,72	21,01	22,47	7,91	7,31	40,74	46,58	17,78	10,64	0,52	0,52	1,08	0,82	0,97	0,47	2,47	1,84	2,10	0,88	0,84	1,11	0,08	0,06	0,35	0,44	0,06	0,06	0,24	0,08
Полтавська	11,55	14,88	66,36	56,48	2,83	2,37	13,83	17,64	2,74	5,90	0,10	0,09	0,19	0,22	0,50	0,08	0,72	1,12	0,42	0,36	0,54	0,66	0,02	0,02	0,16	0,16	0,00	0,01	0,04	0,02
Рівненська	11,61	13,10	47,27	45,20	4,40	4,58	28,08	30,57	3,97	4,27	0,58	0,21	0,81	0,14	0,02	0,03	1,08	0,82	1,33	0,30	0,56	0,52	0,04	0,04	0,18	0,13	0,01	0,02	0,07	0,07
Сумська	15,92 *	24,96	55,29	40,04	2,13	2,39	20,43	26,87	2,99	3,40	0,19	0,10	0,25	0,22	0,06	0,02	0,88	0,87	0,73	0,40	0,89	0,50	0,02	0,02	0,12	0,15	0,00	0,00	0,09	0,06
Тернопільська	10,14	24,63	15,58	34,00	1,88	3,32	68,09	28,23	1,79	7,13	0,13	0,13	0,74	0,47	0,05	0,06	0,52	0,85	0,21	0,42	0,72	0,51	0,01	0,02	0,10	0,18	0,01	0,01	0,04	0,04
Харківська	6,81 **	7,38	42,36	42,06	2,33	3,15	33,35	37,08	6,08	2,30	0,20	0,37	1,42	2,17	1,49	1,34	2,15	1,67	2,45	1,18	0,86	0,93	0,04	0,04	0,19	0,23	0,20	0,06	0,06	0,06
Херсонська	16,07	24,31	37,46	37,62	2,82	2,07	35,69	29,10	4,20	3,93	0,58	0,31	0,39	0,21	0,14	0,12	0,84	1,14	0,60	0,32	0,57	0,47	0,06	0,07	0,43	0,27	0,01	0,03	0,14	0,04
Хмельницька	21,28	27,54	40,41	35,42	3,70	3,42	27,40	28,68	4,10	2,56	0,23	0,13	0,35	0,19	0,07	0,05	1,11	0,95	0,51	0,30	0,52	0,59	0,03	0,03	0,18	0,11	0,00	0,00	0,10	0,03
Черкаська	16,64	18,67	49,27	44,77	2,52	1,81	25,48	29,20	3,66	2,86	0,16	0,06	0,24	0,37	0,12	0,05	0,75	1,37	0,44	0,26	0,53	0,43	0,05	0,03	0,08	0,08	0,00	0,01	0,06	0,03
Чернівецька	12,52	12,08	28,91	34,18	7,36	4,48	41,16	39,69	2,46	3,09	0,89	0,44	0,55	1,04	0,22	н.д.	2,45	1,87	1,72	0,47	1,22	1,07	0,07	0,07	0,21	0,49	0,06	н.д.	0,21	0,09
Чернігівська	21,02	28,69	41,19	40,99	2,58	2,05	28,54	22,84	2,69	2,41	0,81	0,55	0,44	0,31	0,06	0,03	1,34	1,23	0,48	0,33	0,65	0,44	0,01	0,01	0,05	0,03	0,03	0,02	0,11	0,06

* Дані за 2013 рік (Сумська область); ** Дані за 2014 рік (Харківська область)

*** Розраховано за даними Державної служби статистики України та її обласних управлінь

Таблиця А.2

Експорт товарів і послуг України у розрізі ВЕД*

Вид економічної діяльності	2013		2017		Абсолютне відхилення (2017-2013)	
	Обсяг, млн. грн.	У % до підсумку	Обсяг, млн. грн.	У % до підсумку	Обсяг	%
1	2	3	4	5	6	7
Сільське, лісове та рибне господарство	75524	11,56	253619	17,70	178095	6,14
Промисловість	436287	66,79	873107	60,94	436820	-5,85
у тому числі:						
Добування кам'яного та бурого вугілля	6037	0,92	2863	0,20	-3174	-0,72
Добування сирої нафти та природного газу	1983	0,30	4850	0,34	2867	0,03
Добування металевих руд, інших корисних копалин та розроблення кар'єрів; надання допоміжних послуг у сфері добувної промисловості та розроблення кар'єрів	37334	5,72	84992	5,93	47658	0,22
Виробництво харчових продуктів; напоїв та тютюнових виробів	70403	10,78	236044	16,48	165641	5,70
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри та інших матеріалів	9445	1,45	16341	1,14	6896	-0,31
Виробництво деревини, паперу; поліграфічна діяльність та тиражування	14751	2,26	43051	3,00	28300	0,75
Виробництво коксу та коксопродуктів	4480	0,69	2904	0,20	-1576	-0,48
Виробництво продуктів нафтоперероблення	8277	1,27	10539	0,74	2262	-0,53
Виробництво хімічних речовини хімічної продукції	32547	4,98	37918	2,65	5371	-2,34
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	2709	0,41	6122	0,43	3413	0,01
Виробництво гумових і пластмасових виробів	4922	0,75	10143	0,71	5221	-0,05
Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	5381	0,82	10816	0,75	5435	-0,07
Металургійне виробництво	131882	20,19	258990	18,08	127108	-2,11
Виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	8222	1,26	14100	0,98	5878	-0,27
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	5573	0,85	9473	0,66	3900	-0,19
Виробництво електричного устаткування	15364	2,35	24586	1,72	9222	-0,64
Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	30202	4,62	47622	3,32	17420	-1,30
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	8370	1,28	11205	0,78	2835	-0,50
Виробництво інших транспортних засобів	20612	3,16	7627	0,53	-12985	-2,62
Виробництво меблів; іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування	11115	1,70	22889	1,60	11774	-0,10
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	5871	0,90	8425	0,59	2554	-0,31
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	807	0,12	1607	0,11	800	-0,01
Будівництво	2198	0,34	2546	0,18	348	-0,16
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	706	0,11	1468	0,10	762	-0,01
Транспорт, складське господарство	74314	11,38	163171	11,39	88857	0,01
Поштова і кур'єрська діяльність	0	0,00	2448	0,17	2448	0,17
Тимчасове розміщування й організація харчування	13538	2,07	5629	0,39	-7909	-1,68
Видавнича діяльність; виробництво кіно- та відеофільмів, телевізійних програм, видання звукозаписів; діяльність радіомовлення та телевізійного мовлення	669	0,10	877	0,06	208	-0,04

Продовження табл. А.2

1	2	3	4	5	6	7
Телекомунікації (електрозв'язок)	6593	1,01	8299	0,58	1706	-0,43
Комп'ютерне програмування, консультування та надання інформаційних послуг	13824	2,12	73289	5,12	59465	3,00
Фінансова та страхова діяльність	3547	0,54	2662	0,19	-885	-0,36
Операції з нерухомим майном	2527	0,39	1501	0,10	-1026	-0,28
Діяльність у сферах права та бухгалтерського обліку; діяльність головних управлінь (хед-офісів); консультування з питань керування; діяльність у сферах архітектури та інжинірингу; технічні випробування та дослідження	6403	0,98	13960	0,97	7557	-0,01
Наукові дослідження та розробки	4711	0,72	7161	0,50	2450	-0,22
Рекламна діяльність і дослідження кон'юнктури ринку; наукова та технічна діяльність; ветеринарна діяльність	2749	0,42	5681	0,40	2932	-0,02
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	2481	0,38	7926	0,55	5445	0,17
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	251	0,04	1124	0,08	873	0,04
Освіта	143	0,02	146	0,01	3	-0,01
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	581	0,09	521	0,04	-60	-0,05
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	2677	0,41	3141	0,22	464	-0,19
Надання інших видів послуг	3457	0,53	4414	0,31	957	-0,22
ВСЬОГО	653180	100,00	1432690	100,00	779510	x

* Розраховано за даними Державної служби статистики України

Таблиця А.3

**Індекси фізичного обсягу роздрібного товарообороту
продовольчих і непродовольчих товарів у регіонах України, %***

Регіон	Продовольчі товари							Непродовольчі товари						
	2005	2010	2014	2015	2016	2017	2018	2005	2010	2014	2015	2016	2017	2018
Україна	119,0	105,8	96,8	82,4	101,5	106,0	111,2	128,0	112,9	85,9	78,7	106,5	106,4	102,1
Вінницька	115,3	98,5	102,3	93,3	103,1	105,9	119,2	120,1	118,3	91,1	81,6	108,1	103,8	106,3
Волинська	137,1	95,8	100,6	91,1	102,3	84,1	105,8	108,8	115,6	88,2	86,8	90,9	78,4	101,7
Дніпропетровська	113,9	106,0	103,5	80,9	97,1	106,2	110,6	131,4	112,1	90,0	74,4	101,0	103,6	106,1
Донецька	122,8	106,4	70,0	42,0	89,6	102,9	107,4	128,3	120,2	54,2	34,1	99,6	108,9	113,1
Житомирська	114,3	106,8	105,7	84,1	97,8	106,2	113,2	117,9	108,8	92,5	84,2	102,0	106,5	109,6
Закарпатська	110,9	100,6	103,9	97,0	106,7	109,0	123,2	111,7	109,1	93,6	87,1	98,5	109,3	97,4
Запорізька	112,2	107,3	107,8	80,2	99,7	103,8	107,7	122,7	120,1	86,2	77,9	109,3	102,7	106,1
Івано-Франківська	141,0	110,4	98,4	85,2	96,5	105,4	128,7	114,9	101,0	100,2	81,7	103,4	108,8	107,4
Київська	135,7	103,7	106,7	96,0	107,7	107,2	114,2	106,8	111,2	87,7	87,9	109,2	102,2	105,6
Кіровоградська	122,3	107,8	103,2	88,3	102,9	104,0	111,8	111,7	112,6	93,1	75,1	109,3	103,5	93,4
Луганська	111,7	107,7	48,5	33,5	91,8	98,8	125,5	119,9	121,7	38,5	25,8	121,6	105,3	122,2
Львівська	121,4	101,6	100,3	92,0	102,1	111,8	116,0	119,8	101,5	98,3	87,3	108,0	113,6	104,6
Миколаївська	119,9	104,4	102,5	88,7	100,2	105,0	110,5	119,1	107,0	87,8	77,5	111,2	101,0	104,0
Одеська	118,7	105,5	92,8	82,6	107,2	106,5	115,3	128,5	110,7	89,2	85,1	108,7	106,0	96,9
Полтавська	114,1	99,1	96,3	87,0	98,6	109,7	112,0	117,9	112,8	90,3	76,6	107,6	112,0	108,2
Рівненська	117,0	97,9	103,3	87,8	94,0	97,6	111,8	116,4	106,2	101,0	80,9	95,9	100,0	105,5
Сумська	118,9	101,8	105,2	83,1	99,6	106,8	103,2	115,6	107,0	94,8	83,9	109,0	104,8	111,4
Тернопільська	134,6	96,2	102,2	86,8	98,7	96,5	102,7	108,4	107,4	99,1	87,9	101,5	97,4	112,3
Харківська	115,4	100,7	107,7	84,5	100,0	105,4	105,8	138,1	107,6	90,4	78,5	106,3	104,8	100,0
Херсонська	106,1	94,7	114,9	85,5	100,6	104,6	108,0	115,8	108,8	87,4	83,2	107,5	104,0	106,2
Хмельницька	122,4	97,2	101,8	86,8	102,2	104,9	107,3	114,3	110,5	90,9	81,9	107,4	108,0	100,2
Черкаська	113,0	121,6	99,9	86,0	100,8	105,2	107,8	105,4	109,0	91,6	82,4	103,1	108,2	102,6
Чернівецька	119,2	96,1	114,2	90,0	97,4	102,6	119,1	103,5	107,1	94,1	84,6	98,7	106,6	100,2
Чернігівська	107,6	106,7	99,9	87,0	97,4	104,1	105,8	113,8	105,1	96,5	77,5	107,4	104,6	98,3

* Розраховано за даними Державної служби статистики України

Таблиця А.4

Частка імпорту у роздрібному товарообороті регіонів України, %*

Регіон	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Абсолютне відхилення					
							2013- 2012	2014- 2013	2015- 2014	2016- 2015	2017- 2016	2017- 2012
Україна	41,1	42,8	42,2	41,9	44,2	47,7	1,7	-0,6	-0,3	2,3	3,5	6,6
Вінницька	41,9	43,6	42,6	42,9	45,0	52,7	1,7	-1,0	0,3	2,1	7,7	10,8
Волинська	37,9	44,4	44,4	48,2	46,4	43,6	6,5	0,0	3,8	-1,8	-2,8	5,7
Дніпропетровська	38,6	39,8	39,2	38,2	41,0	43,6	1,2	-0,6	-1,0	2,8	2,6	5,0
Донецька	42,2	44,2	39,9	32,0	35,9	42,4	2,0	-4,3	-7,9	3,9	6,5	0,2
Житомирська	29,0	32,2	32,4	34,5	36,5	40,9	3,2	0,2	2,1	2,0	4,4	11,9
Закарпатська	45,1	45,7	43,0	40,6	40,7	48,0	0,6	-2,7	-2,4	0,1	7,3	2,9
Запорізька	32,9	32,7	32,2	33,2	35,1	40,4	-0,2	-0,5	1,0	1,9	5,3	7,5
Івано-Франківська	37,7	36,7	32,3	33,8	35,4	40,0	-1,0	-4,4	1,5	1,6	4,6	2,3
Київська	42,3	46,3	45,4	43,7	46,6	46,7	4,0	-0,9	-1,7	2,9	0,1	4,4
Кіровоградська	27,1	29,4	28,9	29,2	30,1	33,7	2,3	-0,5	0,3	0,9	3,6	6,6
Луганська	41,1	41,0	39,6	33,3	36,6	41,1	-0,1	-1,4	-6,3	3,3	4,5	0,0
Львівська	41,3	40,9	42,4	39,8	44,7	46,7	-0,4	1,5	-2,6	4,9	2,0	5,4
Миколаївська	31,3	35,5	39,0	36,1	36,5	42,2	4,2	3,5	-2,9	0,4	5,7	10,9
Одеська	45,4	46,5	47,7	49,2	50,8	50,2	1,1	1,2	1,5	1,6	-0,6	4,8
Полтавська	37,2	38,2	36,8	36,0	39,5	44,9	1,0	-1,4	-0,8	3,5	5,4	7,7
Рівненська	39,7	42,5	43,1	41,0	41,3	46,7	2,8	0,6	-2,1	0,3	5,4	7,0
Сумська	28,3	30,4	31,2	31,4	33,2	38,0	2,1	0,8	0,2	1,8	4,8	9,7
Тернопільська	38,2	39,7	39,9	42,2	41,5	48,5	1,5	0,2	2,3	-0,7	7,0	10,3
Харківська	44,2	45,0	42,3	42,0	44,5	48,0	0,8	-2,7	-0,3	2,5	3,5	3,8
Херсонська	36,1	39,0	40,2	41,0	40,1	46,2	2,9	1,2	0,8	-0,9	6,1	10,1
Хмельницька	38,2	40,9	36,6	35,6	37,6	43,0	2,7	-4,3	-1,0	2,0	5,4	4,8
Черкаська	28,7	30,5	30,6	32,4	34,4	42,7	1,8	0,1	1,8	2,0	8,3	14,0
Чернівецька	35,1	33,6	33,1	30,4	32,6	43,2	-1,5	-0,5	-2,7	2,2	10,6	8,1
Чернігівська	30,2	32,2	33,7	33,0	32,5	37,2	2,0	1,5	-0,7	-0,5	4,7	7,0

* Розраховано за даними Державної служби статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

Таблиця А.5

Частка імпорту у роздрібному товарообороті продовольчих товарів у регіонах України, %*

Регіон	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Абсолютне відхилення					
							2013- 2012	2014- 2013	2015- 2014	2016- 2015	2017- 2016	2017- 2012
Україна	13,7	14,5	14,4	14,8	15,2	17,8	0,8	-0,1	0,4	0,4	2,6	4,1
Вінницька	7,8	7,9	9,1	9,5	10,1	15,1	0,1	1,2	0,4	0,6	5,0	7,3
Волинська	10,0	12,4	11,9	11,7	11,2	15,4	2,4	-0,5	-0,2	-0,5	4,2	5,4
Дніпропетровська	14,8	16,2	16,0	15,1	15,6	16,3	1,4	-0,2	-0,9	0,5	0,7	1,5
Донецька	12,3	12,8	13,5	12,5	12,5	15,6	0,5	0,7	-1,0	0,0	3,1	3,3
Житомирська	7,8	9,5	8,7	9,1	10,5	11,9	1,7	-0,8	0,4	1,4	1,4	4,1
Закарпатська	10,9	11,4	11,6	11,1	12	17,2	0,5	0,2	-0,5	0,9	5,2	6,3
Запорізька	13,3	13,4	12,5	13,1	13,8	15,8	0,1	-0,9	0,6	0,7	2,0	2,5
Івано-Франківська	7,6	7,5	6,7	6,8	7,7	9,8	-0,1	-0,8	0,1	0,9	2,1	2,2
Київська	17,6	17,9	18,9	20,6	20,0	20,8	0,3	1,0	1,7	-0,6	0,8	3,2
Кіровоградська	7,8	7,8	9,2	9,6	10,0	12,2	0,0	1,4	0,4	0,4	2,2	4,4
Луганська	11,5	11,9	13,3	13,2	13,5	16,9	0,4	1,4	-0,1	0,3	3,4	5,4
Львівська	12,5	10,7	11,4	12,7	13,4	15,4	-1,8	0,7	1,3	0,7	2,0	2,9
Миколаївська	11,1	10,9	12,7	11,8	12,0	16,1	-0,2	1,8	-0,9	0,2	4,1	5,0

Регіон	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Абсолютне відхилення					
							2013-2012	2014-2013	2015-2014	2016-2015	2017-2016	2017-2012
Одеська	17,5	17,2	16,2	15,7	15,2	16,2	-0,3	-1,0	-0,5	-0,5	1,0	-1,3
Полтавська	11,6	12,0	11,7	11,9	11,8	14,7	0,4	-0,3	0,2	-0,1	2,9	3,1
Рівненська	10,5	11,5	12,5	14,1	12,2	17,7	1,0	1,0	1,6	-1,9	5,5	7,2
Сумська	8,2	9,1	10,5	10,7	11,5	15,3	0,9	1,4	0,2	0,8	3,8	7,1
Тернопільська	9,5	10,0	8,8	8,9	9,8	13,5	0,5	-1,2	0,1	0,9	3,7	4,0
Харківська	13,7	13,9	13,6	14,3	14,6	17,3	0,2	-0,3	0,7	0,3	2,7	3,6
Херсонська	11,3	13,2	12,0	11,9	12,5	15,2	1,9	-1,2	-0,1	0,6	2,7	3,9
Хмельницька	12,5	13,3	8,0	8,1	9,5	10,7	0,8	-5,3	0,1	1,4	1,2	-1,8
Черкаська	9,1	10,5	10,8	11,8	11,8	16,7	1,4	0,3	1,0	0	4,9	7,6
Чернівецька	12,6	11,6	11,3	10,8	10,7	19,6	-1,0	-0,3	-0,5	-0,1	8,9	7,0
Чернігівська	10,0	9,9	10,5	11,2	11,8	13,7	-0,1	0,6	0,7	0,6	1,9	3,7

* Розраховано за даними Державної служби статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

Таблиця А.6

Частка імпорту у роздрібному товарообороті непродовольчих товарів у регіонах України, %*

Регіон	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Абсолютне відхилення					
							2013-2012	2014-2013	2015-2014	2016-2015	2017-2016	2017-2012
Україна	58,1	61,0	60,5	60,7	64,4	67,4	2,9	-0,5	0,2	3,7	3,0	9,3
Вінницька	56,7	60,1	58,4	61,1	65,0	73,0	3,4	-1,7	2,7	3,9	8,0	16,3
Волинська	50,4	57,2	57,5	63,1	63,4	58,6	6,8	0,3	5,6	0,3	-4,8	8,2
Дніпропетровська	55,6	58,2	58,2	58,8	63,3	69,4	2,6	0,0	0,6	4,5	6,1	13,8
Донецька	62,8	67,6	64,3	54,6	60,6	65,1	4,8	-3,3	-9,7	6,0	4,5	2,3
Житомирська	43,7	47,3	48,5	52,1	54,4	59,4	3,6	1,2	3,6	2,3	5,0	15,7
Закарпатська	59,3	60,7	56,3	55,0	57,1	60,1	1,4	-4,4	-1,3	2,1	3,0	0,8
Запорізька	47,5	47,5	49,4	51,3	53,2	61,1	0,0	1,9	1,9	1,9	7,9	13,6
Івано-Франківська	54,8	54,2	46,1	49,0	50,5	52,3	-0,6	-8,1	2,9	1,5	1,8	-2,5
Київська	54,8	61,3	60,8	58,4	64,4	65,1	6,5	-0,5	-2,4	6,0	0,7	10,3
Кіровоградська	41,7	45,8	43,9	46,6	48,0	51,3	4,1	-1,9	2,7	1,4	3,3	9,6
Луганська	64,0	65,7	66,1	60,4	61,1	63,0	1,7	0,4	-5,7	0,7	1,9	-1,0
Львівська	59,0	58,4	59,1	55,3	62,1	63,3	-0,6	0,7	-3,8	6,8	1,2	4,3
Миколаївська	43,9	50,7	56,4	54,6	54,1	59,4	6,8	5,7	-1,8	-0,5	5,3	15,5
Одеська	61,8	66,0	68,1	71,0	74,5	71,6	4,2	2,1	2,9	3,5	-2,9	9,8
Полтавська	51,5	53,2	50,8	51,2	56,6	60,2	1,7	-2,4	0,4	5,4	3,6	8,7
Рівненська	55,2	58,3	57,4	55,2	57,2	59,4	3,1	-0,9	-2,2	2,0	2,2	4,2
Сумська	43,9	47,6	48,4	48,7	51,0	52,9	3,7	0,8	0,3	2,3	1,9	9,0
Тернопільська	56,6	58,3	58,2	61,8	61,1	65,0	1,7	-0,1	3,6	-0,7	3,9	8,4
Харківська	66,2	68,1	65,9	66,0	69,4	73,3	1,9	-2,2	0,1	3,4	3,9	7,1
Херсонська	47,5	51,2	55,9	57,8	55,9	61,8	3,7	4,7	1,9	-1,9	5,9	14,3
Хмельницька	49,2	52,5	48,6	47,9	50,5	54,2	3,3	-3,9	-0,7	2,6	3,7	5,0
Черкаська	40,8	42,9	42,5	45,4	49,2	57,0	2,1	-0,4	2,9	3,8	7,8	16,2
Чернівецька	46,1	44,6	45,0	41,8	45,9	50,5	-1,5	0,4	-3,2	4,1	4,6	4,4
Чернігівська	47,4	52,0	53,1	53,6	51,6	58,6	4,6	1,1	0,5	-2,0	7,0	11,2

* Розраховано за даними Державної служби статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

Таблиця А.7

Частка імпорту у роздрібному товарообороті продовольчих товарів у регіонах України у 2017 році (у розрізі товарів), %*

Товар	Україна	Вінницька	Волинська	Дніпропетровська	Донецька	Житомирська	Закарпатська	Запорізька	Івано-Франківська	Київська	Кіровоградська	Луганська	Львівська	Миколаївська	Одеська	Полтавська	Рівненська	Сумська	Тернопільська	Харківська	Херсонська	Хмельницька	Черкаська	Чернівецька	Чернігівська
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26
М'ясо та птиця свіжі та заморожені	4,4	3,3	1,4	0,3	4,6	4,5	2,7	2,9	1,6	3,1	0,4	8,4	1,2	1,3	3,0	0,7	4,2	0,1	6,3	7,7	2,1	1,9	5,5	4,2	2,4
М'ясо копчене, солоне та ковбасні вироби	6,0	1,6	5,0	1,6	0,9	2,3	4,4	1,2	6,3	6,3	0,7	1,2	4,1	1,6	3,3	1,0	11,0	1,6	12,9	5,0	2,0	3,0	4,1	6,1	2,1
Консерви, готові продукти м'ясні (включаючи напівфабрикати м'ясні)	8,4	29,7	4,7	2,1	6,1	6,1	7,2	3,0	7,9	4,7	1,7	3,1	8,0	8,2	9,5	2,9	14,6	13,1	6,0	18,7	13,3	7,6	11,9	2,4	6,5
Напівфабрикати м'ясні	6,6	0,4	3,7	0,2	0,7	5,0	6,1	0,4	11,3	1,5	0,2	0,5	6,9	6,7	11,3	0,6	16,0	2,8	2,7	26,5	10,1	7,4	5,4	1,8	7,3
Риба і морепродукти харчові	40,2	37,9	19,7	48,7	47,4	43,9	14,2	45,1	22,1	48,7	53,2	52,6	25,8	39,5	30,1	54,8	35,3	57,4	27,3	46,3	58,2	25,8	58,7	28,3	43,2
Консерви, готові продукти рибні (включаючи напівфабрикати рибні)	34,6	37,0	20,7	34,5	41,7	34,0	24,4	35,7	13,2	38,1	34,6	39,9	22,2	38,6	21,3	40,6	26,6	48,7	32,1	39,6	39,9	18,9	41,9	28,4	30,4
Напівфабрикати рибні	30,0	43,2	8,5	12,1	36,0	28,9	17,2	12,4	5,0	31,8	14,8	36,0	9,6	22,0	22,9	24,6	32,0	42,1	30,9	36,1	35,4	13,8	31,2	21,3	42,3
Молоко та продукти молочні	7,4	6,2	2,2	5,5	5,7	4,9	3,3	8,0	3,1	9,2	4,2	5,7	6,9	5,8	6,3	5,1	7,6	8,4	4,6	6,7	8,9	2,8	5,9	7,2	9,9
Сир сичужний, плавлений та кисломолочний	14,9	11,3	17,1	9,8	7,2	8,6	9,7	9,1	9,4	14,1	5,3	7,8	13,6	9,5	18,1	6,6	16,5	9,8	15,7	9,8	10,2	13,0	10,2	21,4	12,0
Масло вершкове	3,9	0,8	0,5	1,2	1,3	4,0	3,4	2,2	0,8	4,5	0,3	0,9	2,3	1,2	3,3	0,7	4,4	1,0	2,9	3,1	1,0	1,4	1,9	4,1	0,9
Яйця	1,5	0,0	0,0	0,1	0,0	0,2	0,0	0,6	0,1	0,9	0,1	0,0	1,0	0,0	0,2	0,2	0,4	0,0	0,0	3,2	0,0	0,1	0,0	0,5	0,0
Олії рослинні	7,4	3,4	7,4	4,1	4,3	5,0	5,9	5,7	5,2	5,6	2,3	4,9	3,5	4,8	9,4	3,1	9,0	4,3	3,9	7,5	3,6	6,4	5,0	6,6	2,3
Маргарин	5,1	0,0	0,1	0,2	0,5	0,5	7,2	0,1	1,2	8,6	0,0	0,4	0,1	0,5	5,1	0,2	5,5	0,0	4,9	8,7	0,1	0,0	8,8	7,8	0,2
Жири тваринні харчові	3,2	0,0	2,4	0,0	0,0	0,8	0,1	5,4	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,8	0,0	0,0	7,2	0,0	0,1	0,0	0,6	0,0
Цукор	2,9	1,0	5,4	0,4	0,6	2,0	5,3	1,3	1,9	3,9	0,3	0,1	2,6	0,2	0,8	1,2	3,7	2,8	1,2	5,1	0,8	3,2	1,5	4,0	2,0
Вироби хлібобулочні (крім кондитерських)	2,6	1,2	0,7	1,1	0,8	0,5	0,6	1,3	1,9	1,8	0,6	0,8	1,8	0,8	2,9	1,0	2,3	1,0	2,3	3,4	1,1	1,7	2,0	4,1	0,7
Вироби борошняні кондитерські	6,9	2,1	5,3	2,1	3,5	3,1	7,9	2,6	3,1	10,1	1,7	2,0	4,0	2,2	4,8	3,1	9,2	5,7	11,6	6,5	4,0	4,7	4,6	14,4	6,7
Вироби цукрові кондитерські (включаючи морозиво)	14,1	9,1	14,2	11,3	10,6	7,1	20,5	11,9	10,1	21,2	8,2	9,4	10,7	10,2	17,5	9,8	20,4	9,6	13,8	11,5	8,7	15,1	11,9	28,4	10,7

Продовження табл. А.7

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26
Борошно	5,1	0,5	0,8	0,4	0,6	1,3	0,5	0,4	8,7	8,3	0,4	0,1	1,3	1,9	5,7	0,9	4,6	4,4	5,9	7,4	1,1	0,7	2,7	1,6	0,6
Крупи	7,4	3,1	4,0	4,9	3,3	3,7	2,7	5,1	3,1	7,5	2,6	3,6	6,5	3,0	13,3	2,5	6,3	2,2	9,4	8,7	2,0	7,4	3,3	13,1	3,8
Вироби макаронні	25,1	17,8	10,9	30,3	28,0	18,0	13,5	26,7	13,2	23,2	22,9	27,9	15,4	27,7	20,7	26,0	13,5	26,2	15,9	27,1	26,3	12,8	26,8	20,0	18,9
Свіжі овочі (включаючи картоплю)	15,8	9,3	17,7	10,3	10,7	14,0	14,3	12,3	9,1	19,2	7,3	9,6	23,4	10,5	16,8	9,3	15,1	14,2	15,9	12,3	10,8	14,5	10,7	18,0	15,0
Картопля	14,8	2,9	2,8	14,0	1,7	17,7	0,9	6,2	1,8	18,3	2,1	1,4	19,5	1,4	10,2	2,0	20,2	4,2	16,7	12,8	1,3	2,0	4,8	39,3	5,7
Свіжі плоди, ягоди, виноград, горіхи	62,3	54,8	41,3	71,6	70,9	60,6	42,9	74,4	37,5	62,1	68,2	72,1	58,9	68,9	40,8	73,4	51,2	64,0	65,8	58,3	69,6	60,8	67,9	58,5	61,1
Овочі та фрукти перероблені	36,4	25,6	11,1	40,4	44,3	37,2	30,9	42,2	17,1	43,4	35,4	41,0	35,9	36,6	18,2	42,5	19,3	43,9	24,3	34,2	42,0	25,6	38,6	27,6	40,3
Консерви овочеві	24,9	17,1	16,5	21,6	20,1	19,9	21,6	22,1	13,8	30,8	18,8	22,2	17,7	19,5	25,3	19,1	31,6	21,3	28,4	17,8	21,9	21,5	22,1	29,2	26,0
Консерви фруктово-ягідні	44,7	50,7	42,8	63,7	57,5	54,9	22,4	58,1	24,1	55,7	51,0	64,1	38,4	49,3	24,3	53,0	54,6	49,9	50,6	28,5	59,9	37,6	48,1	60,0	62,3
Горілка та лікєро-горілочані вироби	28,6	25,1	31,1	24,7	22,5	16,2	39,6	20,0	10,8	48,4	17,1	21,0	19,2	18,0	22,3	19,0	22,3	20,2	16,0	21,8	22,1	11,2	23,3	38,2	21,6
Напої слабоалкогольні	6,2	2,7	10,0	2,0	2,4	2,9	12,6	1,5	4,3	10,3	0,9	1,2	4,8	2,0	3,4	1,8	8,6	2,1	8,3	8,4	2,1	4,1	3,3	7,1	3,9
Вина	37,9	21,8	40,2	31,8	19,6	18,1	59,1	27,3	21,5	34,8	20,9	22,8	32,0	20,9	32,0	22,2	26,9	15,6	29,5	32,8	22,3	24,1	28,1	53,0	21,5
Коньяк	20,1	19,2	17,6	13,1	12,0	9,3	8,9	11,6	13,1	30,4	15,2	11,6	25,7	12,4	21,3	12,6	24,8	11,6	20,1	20,3	9,4	15,6	16,1	19,1	16,8
Вина ігристі (шампанське)	25,3	12,9	18,5	21,0	6,3	7,9	10,3	10,8	10,6	35,0	8,5	4,0	13,3	7,5	18,1	8,6	21,4	8,1	21,5	19,5	6,5	11,6	14,7	16,2	12,7
Пиво	11,0	8,1	10,6	11,7	9,5	5,7	9,8	10,6	4,4	11,1	6,4	10,3	7,8	8,5	11,4	7,5	10,1	7,7	5,6	12,6	10,3	2,8	10,5	9,8	5,6
Напої безалкогольні (включаючи соки)	7,3	1,7	11,1	5,5	2,5	2,1	18,6	3,5	5,2	7,5	3,1	2,0	4,8	7,3	16,5	3,0	8,1	3,8	5,0	8,9	3,2	10,4	4,5	12,8	3,4
Соки	6,5	1,0	4,7	5,6	0,7	1,1	7,4	2,5	2,7	4,3	1,5	0,8	2,8	6,6	18,1	1,1	4,8	3,9	2,8	9,7	2,2	7,5	1,6	6,2	1,5
Води мінеральні	10,3	6,8	10,5	7,2	4,4	3,2	6,8	5,6	6,7	9,2	2,3	4,7	6,2	6,2	19,6	4,4	11,7	5,1	8,2	12,2	4,4	10,5	6,3	14,0	5,1
Чай, кава, какао та прянощі	44,8	39,3	21,1	50,5	49,9	30,5	30,5	47,5	31,5	43,5	40,3	50,6	28,3	54,5	51,2	47,1	20,6	51,7	35,5	44,1	50,0	15,6	48,2	32,5	45,3
Чай	26,0	18,5	17,6	18,2	18,7	15,3	34,0	15,6	22,5	31,6	15,4	19,5	28,2	22,6	41,4	19,9	15,7	19,9	35,7	27,7	20,8	15,1	20,6	26,5	22,8
Кава	57,8	59,7	22,3	69,8	72,0	36,6	32,7	68,3	42,5	52,3	56,5	72,4	24,9	76,7	54,4	65,0	20,5	73,8	34,4	61,0	71,7	14,7	69,0	35,6	61,2
Продукти гомогенізовані харчові та дієтичні, дитяче харчування	57,2	49,3	34,1	61,9	61,9	51,9	42,3	56,4	31,3	60,9	56,9	62,0	44,5	59,8	52,9	55,8	43,9	63,3	52,4	58,6	65,4	48,1	62,3	44,5	63,0
Сіль (включаючи йодовану кухонну сіль)	5,0	0,6	1,9	1,7	0,7	2,4	1,4	2,1	1,7	6,9	0,9	1,4	2,4	6,1	4,6	1,2	7,3	1,6	9,6	3,0	1,6	3,7	2,7	8,5	1,3
Йодована кухонна сіль	0,9	0,0	0,7	0,3	0,0	2,4	0,4	0,1	0,8	1,6	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0	2,0	0,0	1,2	2,0	0,3	0,3	0,7	2,2	0,0
Вироби тютюнові	11,9	18,7	19,5	10,6	7,3	6,5	19,3	5,1	5,8	14,8	5,9	3,7	17,4	22,4	16,4	5,0	23,1	2,9	4,1	8,6	3,1	4,4	6,0	15,4	3,1
Інші продовольчі товари (включаючи мед)	18,1	13,6	12,7	14,9	12,9	9,7	24,5	21,0	11,7	21,2	10,2	11,8	19,9	13,8	14,8	15,3	17,0	15,8	12,7	17,4	11,9	14,7	14,5	23,6	11,5
Всього	17,8	15,1	15,4	16,3	15,6	11,9	17,2	15,8	9,8	20,8	12,2	16,9	15,4	16,1	16,2	14,7	17,7	15,3	13,5	17,3	15,2	10,7	16,7	19,6	13,7

* Розраховано за даними Державної служби статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

Таблиця А.8

Частка імпорту у роздрібному товарообороті непродовольчих товарів у регіонах України у 2017 році (у розрізі товарів), %*

Товар	Україна	Вінницька	Волинська	Дніпропетровська	Донецька	Житомирська	Закарпатська	Запорізька	Івано-Франківська	Київська	Кіровоградська	Луганська	Львівська	Миколаївська	Одеська	Полтавська	Рівненська	Сумська	Тернопільська	Харківська	Херсонська	Хмельницька	Черкаська	Чернівецька	Чернігівська
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26
Текстиль та галантерея	74,1	72,2	48,1	79,2	61,4	63,6	45,5	74,4	68,9	60,2	55,2	75,2	58,6	76,4	77,2	61,8	75,0	71,0	83,3	85,8	60,8	75,3	70,0	59,9	62,7
Одяг та білизна з тканин	94,9	88,2	95,7	95,7	94,8	94,6	70,2	87,0	70,7	90,0	73,4	80,9	96,2	88,2	93,5	91,2	90,5	97,7	98,3	93,5	97,2	84,9	96,6	87,2	92,7
Одяг зі шкіри, хутра та інші вироби з них	97,9	93,8	93,8	99,8	93,4	93,1	67,6	96,4	45,9	98,1	88,2	92,7	99,9	92,9	99,9	94,9	92,5	100,0	93,6	89,6	89,7	93,7	93,6	93,4	...
Головні убори (крім хутрових і трикотажних)	95,7	98,5	59,6	99,1	88,0	94,4	99,4	96,4	99,4	92,6	95,3	95,7	98,4	88,6	95,3	98,3	97,5	97,4	89,6	93,9	87,0	86,0	85,1	97,2	88,4
Трикотаж верхній та білизняний	95,0	90,7	94,8	94,2	94,3	95,2	85,3	93,8	86,1	93,0	88,6	95,0	96,7	91,2	94,5	93,7	94,5	94,1	98,3	93,1	94,5	92,9	94,9	94,7	93,4
Вироби панчішно-шкарпеткові	60,6	47,9	39,2	51,2	45,9	58,7	53,9	45,8	50,7	58,3	42,2	50,6	63,8	55,9	65,1	51,6	57,2	60,0	46,1	56,4	52,5	51,8	45,9	52,4	56,1
Взуття	96,3	96,4	94,1	97,0	93,5	96,0	90,4	84,9	95,5	87,2	86,9	85,7	97,2	91,7	96,5	95,6	96,7	92,7	94,6	98,0	96,2	93,9	92,6	96,4	94,3
Шкіряні вироби та дорожні приналежності	97,4	96,3	80,0	93,0	99,7	99,2	64,6	97,2	99,7	97,0	99,9	99,9	85,9	89,7	84,7	88,5	94,5	63,3	99,9	95,5	99,2	78,6	99,9	98,2	89,1
Товари парфумерно-косметичні	82,4	78,5	67,4	82,1	80,6	80,9	79,9	79,8	76,9	86,4	78,2	81,8	80,7	70,6	79,8	82,0	78,6	81,5	79,1	80,4	73,4	63,8	80,4	77,0	76,9
Годинники та вироби ювелірні	85,1	85,0	92,9	77,4	54,1	97,0	77,4	37,3	75,9	85,7	89,8	99,4	71,0	34,9	81,2	82,8	79,6	92,3	94,0	96,0	49,7	96,6	75,2	72,9	83,7
Книги, газети та журнали	20,2	19,2	14,9	16,9	15,5	18,5	29,4	15,4	14,9	19,1	19,1	20,6	8,0	23,9	31,3	23,8	16,2	18,0	12,2	30,2	19,6	15,9	17,9	33,5	21,2
Канцелярські товари	49,6	58,6	32,5	52,4	55,7	53,7	46,0	52,7	40,1	38,7	58,5	61,2	45,7	60,2	52,0	57,9	47,8	44,9	39,6	45,7	46,0	33,1	57,7	48,9	45,2
Комп'ютери, периферійне устаткування, програмне забезпечення	99,0	99,7	99,6	99,5	98,5	99,6	94,1	99,0	99,6	90,8	99,2	99,6	99,6	99,5	...	98,7	99,8	99,7	96,7	99,8	99,1	99,9	99,0	99,8	99,1
Аудіо- та відеообладнання	99,6	99,8	99,8	99,7	99,3	99,8	98,0	99,6	99,8	99,1	99,9	99,9	99,2	99,9	99,8	99,8	99,7	99,9	99,5	99,9	100,0	99,2	99,8	99,8	95,4
Телекомунікаційне устаткування (включаючи телефонні апарати мобільні)	99,9	100,0	100,0	100,0	99,9	99,9	99,3	99,9	99,9	99,9	100,0	99,9	99,6	100,0	...	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Телефонні апарати мобільні	100,0	...	100,0	...	100,0	...	99,9	...	100,0	...	100,0	...	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	...
Фотографічне, оптичне та точне устаткування	98,7	99,8	99,9	99,9	99,8	100,0	99,8	98,0	100,0	81,8	97,5	...	99,9	100,0	...	100,0	99,8	100,0	99,7	99,8	100,0	99,7	100,0	100,0	93,2
Ігри та іграшки	86,8	90,5	41,8	89,1	81,6	87,3	55,7	92,0	57,5	84,1	86,7	93,1	80,7	82,2	83,0	90,6	79,5	84,8	76,3	82,8	88,1	67,3	78,2	71,4	87,9
Товари культурного призначення	64,2	68,0	53,3	75,7	48,4	75,5	50,1	75,9	85,7	61,6	50,2	78,0	54,7	81,1	58,8	82,4	63,8	92,6	74,2	71,4	68,0	38,6	59,8	51,9	89,5
Мотоцикли, деталі та приладдя для них	98,6	99,3	...	54,0	99,9	65,8	...	96,1	96,2	72,4	99,1	99,9	53,1	...
Автомобілі та автотовари	94,7	95,4	93,1	97,0	96,5	95,0	97,6	93,4	83,3	92,5	92,8	23,1	85,8	88,6	97,9	95,1	95,4	82,5	89,4	96,9	92,8	99,3	95,0	97,5	90,0
Автомобілі	96,8	96,4	94,4	98,3	...	98,1	...	94,5	87,2	97,4	94,5	0,0	87,1	90,1	98,6	95,8	97,9	83,3	91,3	97,6	96,3	...	96,3	...	99,2
Спортивний, туристичний інвентар та спорядження	78,3	99,5	27,7	86,5	36,1	70,4	52,8	71,9	62,4	58,9	66,9	77,6	75,9	80,8	80,4	68,1	82,3	78,4	85,1	89,7	74,1	58,7	89,1	60,9	50,3
Велосипеди	89,6	85,3	40,9	95,4	30,1	...	61,1	76,7	92,9	67,5	99,6	...	88,8	85,2	96,0	87,3	99,8	90,8	97,4	97,9	80,0	60,0	98,2	43,8	57,0
Меблі	56,4	51,4	45,3	59,8	30,4	39,8	44,0	58,1	20,7	30,0	42,8	65,9	56,6	36,4	67,5	54,1	40,3	87,4	76,4	68,3	53,8	25,6	55,0	48,1	45,8
Килими, покриття для підлоги та стін	55,4	72,4	35,9	54,2	26,6	69,1	49,9	51,8	51,0	38,3	42,1	61,0	43,4	50,6	60,5	50,5	35,4	67,4	70,6	64,0	38,5	53,1	65,5	62,1	46,4

Продовження табл. А.8

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26
Вироби з кераміки, скла, деревини, корка; плетені, ножові, неелектричні побутові вироби	67,4	75,8	51,1	69,7	64,0	64,2	55,7	67,8	58,2	56,8	71,4	72,6	52,5	68,4	69,9	68,0	74,0	67,4	71,5	67,3	68,9	46,3	61,9	54,7	59,1
Побутові електротовари та освітлювальне приладдя	89,5	96,8	82,5	83,1	94,0	96,7	74,1	88,8	89,0	81,1	90,5	96,6	76,7	92,3	89,2	93,1	86,9	90,0	94,4	92,0	88,1	91,2	92,1	86,8	91,7
Освітлювальне приладдя	62,6	87,4	50,3	38,3	48,6	88,0	49,8	61,2	42,4	36,5	72,8	82,5	51,5	57,8	74,8	77,1	61,9	61,9	79,6	71,0	58,9	67,1	79,5	49,9	75,4
Матеріали будівельні та залізні вироби	44,9	60,0	40,9	39,6	18,7	32,4	29,6	39,3	18,2	20,6	39,4	7,7	41,4	47,2	52,0	46,1	45,5	65,2	46,6	58,7	40,9	36,7	43,2	47,1	39,8
Лісоматеріали та вироби будівельні дерев'яні	37,6	26,2	34,9	10,1	45,0	0,1	35,9	28,9	7,1	7,6	21,1	3,0	45,4	36,0	41,2	47,3	24,8	69,5	0,4	58,7	38,4	33,8	2,9	50,9	20,8
Матеріали будівельні мінеральні неметалеві (цегла, будівельний камінь, цемент, шифер, черепиця, вапно, крейда, алебастр, скло ін.)	42,8	33,4	38,1	37,8	15,8	25,4	32,1	22,2	8,9	16,4	11,2	63,5	35,6	49,6	34,4	37,1	14,2	41,2	40,8	45,6	33,0	23,2	30,4	42,3	25,9
Фарби, лаки та емалі	40,9	56,3	39,2	47,1	14,9	27,0	26,5	48,5	6,7	26,7	38,3	98,0	40,5	39,5	52,0	52,6	36,3	74,6	26,2	55,9	50,2	30,7	36,9	49,0	43,5
Санітарно-технічне, водопровідне та опалювальне устаткування і приладдя	57,3	84,4	32,0	62,3	35,2	56,3	39,1	55,0	28,8	32,6	70,9	...	45,2	53,2	57,9	52,2	74,0	63,1	37,1	66,5	45,1	79,4	82,2	15,2	56,4
Залізні вироби та інші будівельні матеріали	44,6	60,8	44,1	25,3	9,3	33,4	20,5	45,3	25,7	19,3	55,4	91,1	44,0	51,1	68,5	41,6	60,0	86,5	61,3	63,6	51,9	31,0	70,5	49,3	49,1
Побутові засоби для миття, чищення та догляду	67,6	69,3	66,9	72,0	71,8	67,9	69,4	71,3	57,5	65,3	64,5	73,3	52,6	55,8	70,4	72,9	65,8	74,5	69,1	63,1	52,9	58,0	69,0	68,4	68,4
Добрива, агрохімічна продукція	58,6	46,6	36,0	61,4	39,3	51,7	38,9	54,8	24,2	30,6	62,5	62,8	43,8	59,0	69,2	61,4	72,2	52,5	83,5	55,7	53,0	39,1	63,9	25,2	18,4
Матеріали та обладнання для роботи в домашніх умовах (включаючи садово-городній інвентар)	58,6	84,3	69,5	34,0	39,1	72,1	41,4	54,1	13,3	29,1	33,8	75,3	53,1	52,0	72,0	64,2	83,2	57,9	85,2	75,0	47,5	55,4	59,9	77,3	46,0
Товари фармацевтичні	50,2	58,4	36,8	50,0	43,3	52,4	47,6	39,7	47,4	53,2	41,9	46,5	52,4	39,2	62,7	46,9	47,5	54,3	50,1	51,2	43,8	34,5	49,3	40,9	48,9
Товари медичні та ортопедичні	57,4	70,3	36,2	50,2	58,8	59,8	45,2	52,3	48,9	67,4	53,5	68,9	59,3	48,6	61,4	48,6	50,0	50,8	49,8	59,1	54,3	33,7	59,9	54,3	60,3
Оптика окулярна	76,8	77,2	79,7	78,4	84,5	57,0	76,0	82,2	41,9	83,9	84,1	45,0	74,3	82,7	84,7	85,4	59,3	74,1	50,4	88,8	47,8	55,2	79,8	87,9	65,8
Засоби для миття, чищення, полірування та догляду за автомобілями	49,4	58,9	42,1	40,5	29,0	30,5	39,9	51,7	30,3	44,0	54,8	72,2	47,8	53,6	68,1	23,4	44,5	43,0	62,7	69,9	46,7	71,0	10,4	24,0	51,5
Бензин моторний	41,4	64,0	54,7	33,6	83,7	37,0	39,3	31,6	45,8	50,9	20,8	54,5	44,7	19,8	36,3	32,4	40,0	16,8	55,1	57,5	36,4	27,3	25,1	19,1	26,0
Газойлі (паливо дизельне)	47,3	66,3	58,8	47,0	80,2	49,9	64,4	39,6	43,2	46,1	30,8	81,2	49,5	27,0	42,8	44,8	51,3	22,1	67,0	62,8	41,0	38,8	29,9	30,1	23,9
Матеріали мастильні	44,0	15,2	49,3	59,0	40,5	29,0	19,1	30,5	2,6	24,5	30,6	30,8	47,0	28,3	48,5	18,6	43,8	30,0	37,1	42,2	66,5	33,8	32,3	17,0	46,5
Газ стиснений та скраплений для автомобілів	39,5	48,9	53,7	30,3	40,1	23,8	61,7	24,9	43,0	48,2	31,6	46,7	60,6	27,6	48,7	38,6	36,2	13,0	49,7	46,5	39,3	46,4	34,0	22,9	41,4
Квіти, рослини та насіння	51,5	45,0	41,2	56,5	26,4	38,3	43,4	52,9	27,9	44,2	56,6	34,8	32,9	38,3	59,5	50,9	70,4	81,5	79,9	66,2	35,5	26,6	61,0	45,3	5,3
Тварини – домашні улюбленці та корми для них	76,1	66,8	36,0	77,0	79,4	78,1	45,0	77,2	45,8	70,5	79,7	81,1	71,8	82,1	72,0	78,5	60,8	88,2	66,1	76,9	84,3	58,1	79,7	56,6	82,3
Побутове рідке котельне паливо, газ у балонах, вугілля і дрова для опалення	5,9	0,7	0,0	5,9	27,0	0,9	1,4	7,4	0,1	9,2	5,0	29,4	3,0	51,1	27,6	2,3	0,0	2,3	0,0	7,4	1,3	0,2	...	0,0	0,7
Машини та устаткування інші	62,4	...	99,8	...	50,0	...	49,5	83,0	53,5	55,1	50,0	...	57,7	74,4	87,8	66,7	100,0	97,8	...	98,3	62,9	72,4	...	80,0	...
Інші непродовольчі споживчі та неспоживчі товари	72,9	76,2	70,1	71,1	75,7	77,5	58,2	81,1	68,5	68,8	70,7	71,3	59,4	74,9	75,5	80,7	71,2	90,3	78,2	64,9	83,6	70,7	73,1	64,5	76,8
Всього	67,4	73,0	58,6	69,4	65,1	59,4	60,1	61,1	52,3	65,1	51,3	63,0	63,3	59,4	71,6	60,2	59,4	52,9	65,0	73,3	61,8	54,2	57,0	50,5	58,6

* Розраховано за даними Державної служби статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

Додаток Б
Показники товарного експорту регіонів України

Таблиця Б.1

Структура товарного експорту регіонів України (за основними товарними групами), %*

Регіон	I. Живі тварини; продукти тваринного походження			II. Продукти рослинного походження			III. 15 Жири та олії тваринного або рослинного походження			IV. Готові харчові продукти			V. Мінеральні продукти			VI. Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості			VII. Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них		
	2012	2017	2018	2012	2017	2018	2012	2017	2018	2012	2017	2018	2012	2017	2018	2012	2017	2018	2012	2017	2018
Україна	1,40	2,56	2,56	13,39	21,30	20,88	6,12	10,65	9,50	5,08	6,53	6,38	11,12	9,12	9,17	7,35	3,84	3,95	1,45	1,30	1,47
Вінницька	2,80	6,85	5,56	14,80	20,11	24,84	24,70	37,26	34,63	24,20	17,47	14,73	5,30	2,34	2,16	2,80	1,32	1,52	0,30	0,67	0,20
Волинська	9,80	5,20	4,28	2,12	10,86	11,27	0,86	1,06	0,44	2,69	3,13	1,86	0,49	0,01	...	2,58	0,75	0,50	2,88	1,86	2,33
Дніпропетровська	0,14	0,42	0,45	1,32	1,59	1,49	1,94	4,02	3,62	1,46	1,32	1,11	22,65	26,69	28,40	2,38	3,14	2,55	1,34	0,69	0,77
Донецька	0,83	0,42	0,18	0,81	3,24	0,95	0,90	0,42	0,21	3,32	0,57	0,30	12,36	9,82	7,14	5,49	0,42	0,36	0,23	0,05	0,05
Житомирська	2,40	2,51	2,12	5,59	18,69	16,88	0,14	1,38	0,62	6,97	2,50	2,03	20,13	5,68	6,33	1,37	0,28	0,18	1,64	1,32	1,23
Закарпатська	0,02	0,13	0,11	0,84	3,95	4,35	1,08	0,10	0,02	2,96	3,56	2,14	0,15	0,06	0,06	2,52	2,05	1,71	0,49	0,51	0,66
Запорізька	0,35	1,02	0,78	1,84	7,35	6,46	4,06	5,00	4,65	2,23	2,16	2,18	5,82	4,28	3,74	3,08	2,86	3,29	0,13	0,39	0,29
Івано-Франківська	3,51	2,75	4,60	2,16	16,47	4,39	0,02	0,10	0,04	1,18	0,66	0,47	11,42	4,91	6,92	16,60	9,45	20,13	27,85	15,97	23,08
Київська	8,01	23,25	28,52	13,73	20,23	19,52	28,90	10,56	6,08	1,52	10,67	10,26	5,03	0,44	0,39	7,76	3,28	4,07	0,17	5,38	4,95
Кіровоградська	0,06	3,19	2,02	12,43	25,70	26,71	34,68	32,07	31,17	11,35	7,95	14,70	17,83	7,36	5,58	0,73	1,57	1,13	0,47	0,46	0,37
Луганська	0,00	0,00	0,13	0,43	5,45	4,06	0,24	5,53	9,79	0,59	3,71	6,34	21,62	2,20	0,10	13,10	15,12	16,82	2,11	1,97	2,44
Львівська	0,60	1,43	1,07	3,60	10,43	11,82	21,79	6,94	6,31	6,12	8,71	8,62	0,57	0,11	0,07	1,25	0,82	0,84	1,36	0,64	0,58
Миколаївська	0,27	1,50	0,84	44,62	55,29	61,12	7,59	6,89	2,53	5,28	5,39	4,25	0,15	0,06	0,02	24,10	24,97	26,13	0,04	0,06	0,09
Одеська	0,14	0,71	0,77	16,92	45,71	46,77	10,84	17,61	14,64	9,97	6,25	9,80	6,49	0,07	0,10	35,00	3,62	1,55	0,69	0,50	0,63
Полтавська	1,02	1,93	1,43	6,07	16,22	12,62	0,94	4,12	4,35	5,09	9,84	8,55	34,91	51,99	58,57	2,12	3,08	2,40	0,04	0,07	0,06
Рівненська	1,69	5,22	3,65	6,51	18,55	17,46	0,24	2,14	1,34	2,14	0,87	0,98	13,65	3,96	3,76	31,30	5,44	3,17	0,29	0,48	0,42
Сумська	0,58	3,48	3,74	4,86	27,56	33,51	0,10	0,81	2,94	10,18	16,75	17,22	0,20	0,29	0,42	16,60	7,92	1,58	0,69	4,18	4,76
Тернопільська	6,42	9,85	9,94	19,04	21,85	23,42	0,19	3,62	2,35	12,04	4,09	3,48	0,58	0,44	0,32	1,65	4,17	2,95	0,77	2,02	1,87
Харківська	0,17	1,09	1,02	13,46	17,78	12,74	8,06	2,99	4,27	5,76	24,53	24,00	7,98	0,88	0,82	3,27	4,15	5,05	2,45	3,52	3,72
Херсонська	3,63	4,93	5,38	32,64	36,80	39,94	1,19	7,12	4,70	17,12	14,14	14,48	0,27	0,07	0,04	0,18	0,20	0,19	1,42	1,14	1,38
Хмельницька	8,28	11,94	7,08	20,45	36,24	49,07	0,35	2,75	1,29	3,38	5,86	6,76	2,54	3,12	2,77	2,14	1,07	0,86	11,95	4,95	4,09
Черкаська	1,19	2,58	3,18	20,29	30,30	30,40	8,24	24,59	33,65	11,44	22,78	16,00	2,17	2,00	1,93	36,80	1,51	1,26	0,91	0,58	0,52
Чернівецька	0,00	4,17	2,34	5,70	18,09	21,61	0,00	0,18	1,00	3,06	8,33	6,31	0,32	0,06	0,04	3,73	1,73	0,93	2,30	0,92	0,87
Чернігівська	4,87	4,72	3,43	30,28	44,63	49,89	2,06	2,33	1,34	15,25	9,81	10,72	0,56	0,16	0,04	0,32	0,18	0,24	1,08	1,69	1,21

* Розраховано за даними Державної служби статистики України та її обласних управлінь

Структура товарного експорту регіонів України (за основними товарними групами), %

Регіон	IX. Деревина і вироби з деревини			X. Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів			XI. Текстильні матеріали та текстильні вироби			XV. Недорогоцінні метали та вироби з них			XVI. Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання			XVII. Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби			XX. Різні промислові товари		
	2012	2017	2018	2012	2017	2018	2012	2017	2018	2012	2017	2018	2012	2017	2018	2012	2017	2018	2012	2017	2018
Україна	1,54	2,79	3,16	1,65	1,20	1,16	1,14	1,76	1,79	27,45	23,40	24,57	10,21	9,89	9,84	8,67	1,45	1,41	0,89	1,67	1,75
Вінницька	10,00	7,52	7,82	0,00	0,06	0,06	5,40	2,56	2,33	2,30	1,59	1,61	5,50	1,53	3,63	0,10	0,07	0,07	0,10	0,21	0,32
Волинська	12,53	16,84	19,13	1,40	1,29	1,80	3,10	1,73	2,48	3,54	1,87	2,74	43,20	45,56	42,61	4,04	1,77	2,28	10,00	7,79	7,70
Дніпропетровська	0,08	0,25	0,28	2,17	0,98	0,78	0,47	0,53	0,52	52,24	55,19	55,11	2,87	1,65	1,41	10,08	2,36	2,54	0,22	0,40	0,36
Донецька	0,05	0,08	0,07	0,03	0,00	0,00	0,06	0,02	0,02	62,78	80,25	85,00	3,91	3,88	4,89	8,52	0,15	0,14	0,02	0,01	0,01
Житомирська	17,70	18,79	19,80	3,11	3,36	3,08	6,83	9,13	8,90	7,17	7,51	6,79	15,10	17,50	20,69	0,46	0,06	0,07	0,99	1,21	1,40
Закарпатська	0,00	8,31	8,26	0,15	0,09	0,07	9,20	8,55	8,13	0,69	0,64	0,63	71,10	59,24	60,84	0,04	0,56	0,72	6,98	7,90	7,94
Запорізька	0,12	0,02	0,03	0,09	0,06	0,06	0,22	0,02	0,04	46,20	56,46	61,76	30,40	18,51	15,23	4,43	0,72	0,78	0,14	0,13	0,12
Івано-Франківська	9,07	15,49	13,04	5,77	2,82	2,78	3,35	2,95	2,37	0,39	0,55	0,53	12,60	22,99	17,52	0,04	0,02	0,06	0,69	1,48	1,38
Київська	12,77	2,43	3,03	0,98	5,70	5,92	0,09	1,53	1,08	2,69	4,76	4,33	6,00	6,57	5,95	1,08	0,63	0,53	3,17	1,23	1,46
Кіровоградська	1,22	1,59	1,43	0,09	0,05	0,04	1,15	1,23	1,06	0,38	0,46	1,22	17,70	17,07	13,63	0,81	0,51	0,38	0,39	0,51	0,34
Луганська	0,01	0,05	0,09	2,00	29,69	45,05	1,53	5,39	6,56	37,32	19,90	0,32	3,05	0,62	1,62	16,55	0,94	0,32	0,09	0,26	0,43
Львівська	11,04	10,03	9,85	3,51	2,74	2,63	11,11	11,08	10,44	4,05	0,03	2,88	22,20	27,79	26,13	0,59	0,24	0,41	7,62	13,05	12,58
Миколаївська	0,14	0,82	1,05	0,09	0,04	0,04	0,49	0,60	0,68	0,71	0,16	0,16	14,40	3,47	2,32	1,29	0,14	0,19	0,03	0,05	0,05
Одеська	0,31	1,10	1,08	0,43	0,18	0,15	0,48	0,48	0,52	5,91	7,63	6,76	5,69	4,58	4,84	5,97	10,31	10,90	0,26	0,33	0,43
Полтавська	0,10	0,30	0,26	0,02	0,06	0,07	0,72	3,07	3,84	0,42	3,12	0,86	4,31	3,49	3,53	43,21	1,44	1,83	0,21	0,24	0,44
Рівненська	19,70	26,99	34,85	0,05	0,35	0,35	2,73	4,06	4,06	1,38	1,24	1,49	8,59	4,56	2,90	0,70	0,75	0,38	3,30	11,55	11,65
Сумська	2,65	4,25	4,01	0,20	0,90	0,83	0,11	0,18	0,30	6,65	11,03	11,74	53,30	16,17	12,85	0,00	2,43	2,28	0,88	0,09	0,09
Тернопільська	3,96	3,21	2,89	0,60	0,25	0,25	1,82	1,27	1,23	0,53	0,97	1,21	40,30	40,73	41,11	0,33	0,05	0,04	9,87	4,93	6,33
Харківська	0,57	1,37	1,74	1,76	1,77	1,29	2,61	2,87	2,98	2,99	3,87	4,63	29,90	22,07	24,22	7,87	3,38	3,36	4,40	3,47	3,41
Херсонська	8,53	5,57	6,65	0,60	1,29	1,37	0,66	0,72	0,62	8,24	12,62	12,02	18,30	7,19	7,25	6,93	7,97	5,65	0,02	0,05	0,03
Хмельницька	4,06	2,54	2,42	0,04	0,05	0,04	5,64	5,28	4,46	1,75	3,98	2,77	20,50	15,13	12,34	1,64	0,11	0,11	6,71	3,88	3,69
Черкаська	2,42	4,43	4,18	1,51	0,69	0,41	1,30	2,74	1,88	0,35	0,23	0,43	5,40	3,41	2,20	3,37	0,04	0,50	1,68	2,15	1,97
Чернівецька	0,00	27,39	24,04	0,14	0,12	0,06	19,30	12,47	12,38	4,50	0,97	1,73	26,90	14,22	20,71	0,19	0,05	0,10	5,42	9,57	6,55
Чернігівська	7,70	6,59	7,45	20,28	11,09	9,06	5,98	4,34	3,63	0,32	3,25	2,64	5,71	4,46	3,63	1,54	0,44	0,43	0,63	1,04	0,94

*Розраховано за даними Державної служби статистики України та її обласних управлінь

Таблиця Б.2

Структура товарного експорту України (за регіонами), %*

Регіон	Товарний експорт - всього			I. Живі тварини; продукти тваринного походження			II. Продукти рослинного походження			III. 15 Жири та олії тваринного або рослинного походження			IV. Готові харчові продукти			V. Мінеральні продукти			VI. Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості			VII. Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них		
	2012	2017	2018	2012	2017	2018	2012	2017	2018	2012	2017	2018	2012	2017	2018	2012	2017	2018	2012	2017	2018	2012	2017	2018
Вінницька	1,20	3,65	3,86	3,18	8,62	7,41	2,81	4,70	6,15	6,85	21,10	23,16	7,17	10,88	10,13	0,48	0,79	0,77	0,44	1,23	1,52	0,44	1,23	0,50
Волинська	1,13	2,07	1,94	10,38	3,70	2,87	0,38	1,44	1,41	0,22	0,34	0,15	0,75	1,10	0,64	0,04	0,00	...	0,38	0,39	0,25	0,38	0,39	2,91
Дніпропетровська	18,81	21,13	20,85	2,44	3,07	3,21	3,93	2,15	1,99	8,44	13,17	13,09	6,76	4,77	4,13	31,87	52,07	54,55	5,85	16,94	13,71	5,85	16,94	10,36
Донецька	26,23	13,29	13,08	20,45	1,93	0,80	3,37	2,76	0,79	5,43	0,86	0,48	21,44	1,28	0,70	24,25	12,05	8,61	18,85	1,43	1,20	18,85	1,43	0,45
Житомирська	1,02	1,77	1,79	2,30	1,53	1,31	0,90	2,12	1,93	0,03	0,38	0,19	1,76	0,75	0,65	1,54	0,93	1,04	0,18	0,13	0,08	0,18	0,13	1,42
Закарпатська	2,44	4,34	4,48	0,05	0,20	0,17	0,32	1,10	1,25	0,61	0,07	0,02	1,78	2,63	1,71	0,03	0,02	0,02	0,81	2,26	1,98	0,81	2,26	1,91
Запорізька	7,44	8,93	9,12	2,43	3,13	2,45	2,17	4,21	3,78	6,97	6,93	7,34	4,09	3,29	3,55	3,24	3,53	3,14	3,00	6,51	7,75	3,00	6,51	1,71
Івано- Франківська	1,53	1,99	2,35	5,04	1,89	3,74	0,52	2,10	0,66	0,01	0,03	0,02	0,44	0,23	0,20	1,30	0,90	1,50	3,32	4,80	12,24	3,32	4,80	34,93
Київська	3,09	5,24	5,01	23,35	42,01	49,40	6,73	6,79	6,28	20,64	8,59	5,28	1,16	9,54	9,17	1,16	0,21	0,18	3,14	4,39	5,27	3,14	4,39	15,96
Кіровоградська	1,17	1,25	1,41	0,06	1,37	0,98	2,30	2,05	2,41	9,38	6,20	7,61	3,28	1,69	3,69	1,56	0,85	0,72	0,11	0,50	0,41	0,11	0,50	0,33
Луганська	7,77	0,70	0,55	0,00	0,00	0,03	0,52	0,24	0,14	0,43	0,60	0,93	1,14	0,44	0,62	12,57	0,14	0,00	13,36	2,70	2,38	13,36	2,70	0,86
Львівська	2,49	4,61	5,12	1,41	2,28	1,89	1,42	3,08	3,88	12,51	4,97	5,60	3,76	6,85	7,87	0,11	0,05	0,03	0,41	0,97	1,11	0,41	0,97	1,92
Миколаївська	4,40	5,70	5,70	1,11	2,94	1,66	31,11	20,18	22,37	7,71	6,09	2,50	5,73	5,24	4,33	0,05	0,03	0,01	13,88	36,26	38,51	13,88	36,26	0,31
Одеська	3,30	5,44	4,50	0,43	1,33	1,20	8,85	15,92	13,52	8,27	14,86	11,43	8,12	5,80	7,87	1,61	0,03	0,04	15,12	5,02	1,80	15,12	5,02	1,81
Полтавська	6,32	5,59	5,15	6,05	3,72	2,54	6,08	5,80	4,17	1,37	3,57	3,88	7,93	9,38	7,84	16,51	26,80	27,77	1,76	4,39	3,19	1,76	4,39	0,21
Рівненська	0,94	1,15	1,11	1,49	2,07	1,40	0,96	1,37	1,24	0,05	0,38	0,26	0,49	0,17	0,19	0,96	0,42	0,38	3,83	1,59	0,91	3,83	1,59	0,30
Сумська	2,08	2,02	2,17	1,13	2,42	2,80	1,60	3,56	4,66	0,05	0,25	1,10	5,23	5,76	6,65	0,03	0,05	0,08	4,51	4,07	0,88	4,51	4,07	6,63
Тернопільська	0,44	1,14	1,22	2,66	3,87	4,19	1,33	1,60	1,84	0,02	0,64	0,50	1,31	0,80	0,76	0,02	0,05	0,04	0,10	1,21	0,93	0,10	1,21	1,47
Харківська	3,63	3,57	3,45	0,58	1,34	1,21	7,73	4,07	2,82	6,75	1,66	2,55	5,15	14,94	14,78	2,17	0,29	0,26	1,55	3,78	4,51	1,55	3,78	8,25
Херсонська	0,61	0,86	0,73	2,08	1,47	1,35	3,15	2,04	1,87	0,17	0,95	0,59	2,57	2,08	1,88	0,01	0,01	0,00	0,01	0,04	0,04	0,01	0,04	0,65
Хмельницька	0,86	1,40	1,72	6,67	5,77	4,21	2,77	3,25	5,42	0,07	0,60	0,38	0,71	1,40	2,08	0,16	0,40	0,44	0,24	0,38	0,38	0,24	0,38	4,53
Черкаська	1,87	1,85	2,12	2,10	1,65	2,33	6,01	3,59	4,14	3,56	7,07	12,37	5,28	7,20	6,05	0,30	0,34	0,38	9,01	0,71	0,69	9,01	0,71	0,71
Чернівецька	0,22	0,45	0,54	0,00	0,65	0,44	0,20	0,52	0,75	0,00	0,01	0,09	0,17	0,64	0,61	0,01	0,00	0,00	0,07	0,20	0,13	0,07	0,20	0,30
Чернігівська	1,01	1,87	2,04	4,62	3,05	2,41	4,83	5,36	6,52	0,48	0,68	0,47	3,79	3,14	3,90	0,04	0,03	0,01	0,04	0,09	0,13	0,04	0,09	1,58
Всього	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

*Розраховано за даними Державної служби статистики України та її обласних управлінь

Структура товарного експорту України (за регіонами), %*

Регіон	IX. Деревина і вироби з деревини			X. Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів			XI. Текстильні матеріали та текстильні вироби			XV. Недорогоцінні метали та вироби з них			XVI. Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання			XVII. Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби			XX. Різні промислові товари		
	2012	2017	2018	2012	2017	2018	2012	2017	2018	2012	2017	2018	2012	2017	2018	2012	2017	2018	2012	2017	2018
Вінницька	6,61	8,28	8,38	0,03	0,16	0,18	4,70	4,35	4,15	0,08	0,20	0,21	0,56	0,49	1,24	0,02	0,16	0,17	0,11	0,41	0,64
Волинська	7,78	10,49	10,32	1,36	2,01	2,70	2,55	1,66	2,23	0,12	0,13	0,18	4,15	8,22	7,32	0,49	2,27	2,79	10,79	8,75	7,80
Дніпропетровська	0,81	1,57	1,62	35,12	15,62	12,53	6,42	5,25	5,02	29,27	39,88	38,41	4,62	3,04	2,59	20,45	30,95	33,45	3,94	4,59	3,92
Донецька	0,74	0,32	0,27	0,59	0,05	0,02	1,15	0,13	0,13	49,03	36,45	37,17	8,76	4,50	5,65	24,10	1,24	1,13	0,45	0,09	0,08
Житомирська	9,98	10,02	9,82	2,73	4,45	4,25	5,10	7,50	7,35	0,22	0,45	0,41	1,32	2,70	3,27	0,05	0,07	0,08	0,97	1,16	1,30
Закарпатська	0,00	10,87	10,26	0,32	0,28	0,24	16,40	17,25	16,85	0,05	0,10	0,09	14,84	22,43	24,09	0,01	1,51	2,03	16,36	18,60	18,54
Запорізька	0,48	0,06	0,08	0,55	0,41	0,44	1,20	0,09	0,17	10,23	17,24	18,83	19,34	14,44	12,27	3,55	3,99	4,50	0,98	0,65	0,57
Івано-Франківська	7,64	9,32	8,52	7,57	4,22	5,05	3,73	2,74	2,58	0,02	0,04	0,04	1,64	4,00	3,64	0,01	0,02	0,08	1,01	1,60	1,69
Київська	21,80	3,83	4,21	2,62	22,41	22,93	0,20	3,73	2,51	0,25	0,85	0,73	1,59	3,01	2,64	0,36	2,03	1,67	9,40	3,51	3,81
Кіровоградська	0,79	0,60	0,56	0,09	0,04	0,04	0,98	0,72	0,69	0,01	0,02	0,06	1,77	1,86	1,70	0,10	0,39	0,34	0,44	0,35	0,25
Луганська	0,05	0,01	0,01	13,36	15,62	19,07	8,70	1,76	1,66	8,64	0,48	0,01	2,03	0,04	0,08	13,87	0,41	0,11	0,68	0,10	0,12
Львівська	15,16	13,96	13,99	7,51	9,47	10,41	20,19	23,78	24,69	0,30	0,00	0,49	4,73	11,20	11,82	0,16	0,68	1,33	18,19	32,70	33,56
Миколаївська	0,33	1,42	1,66	0,33	0,15	0,18	1,56	1,59	1,79	0,09	0,03	0,03	5,42	1,73	1,17	0,61	0,49	0,69	0,14	0,15	0,15
Одеська	0,57	1,80	1,35	1,21	0,74	0,53	1,16	1,21	1,08	0,58	1,42	1,02	1,61	2,18	1,93	2,13	34,78	31,01	0,83	0,97	1,02
Полтавська	0,36	0,51	0,38	0,12	0,24	0,30	3,32	7,99	9,13	0,08	0,59	0,15	2,33	1,70	1,61	29,46	4,99	5,93	1,25	0,73	1,18
Рівненська	10,17	9,35	10,73	0,04	0,30	0,30	1,86	2,17	2,08	0,04	0,05	0,06	0,69	0,46	0,28	0,07	0,54	0,27	2,96	7,21	6,74
Сумська	3,05	2,59	2,41	0,35	1,36	1,39	0,17	0,17	0,30	0,41	0,76	0,85	9,49	2,85	2,46	0,00	3,04	3,11	1,76	0,10	0,10
Тернопільська	0,96	1,10	0,98	0,23	0,22	0,23	0,59	0,67	0,69	0,01	0,04	0,05	1,52	4,05	4,44	0,02	0,03	0,03	4,17	3,05	4,03
Харківська	1,15	1,47	1,67	5,50	4,74	3,43	6,92	4,77	4,77	0,32	0,47	0,53	9,27	6,88	7,39	3,08	7,48	7,31	15,30	6,73	6,14
Херсонська	2,87	1,45	1,34	0,32	0,83	0,77	0,29	0,29	0,21	0,15	0,37	0,29	0,95	0,54	0,47	0,46	4,27	2,60	0,01	0,02	0,01
Хмельницька	1,92	1,07	1,16	0,03	0,05	0,05	3,52	3,44	3,55	0,04	0,19	0,16	1,50	1,85	1,88	0,15	0,10	0,12	5,50	2,96	3,32
Черкаська	2,50	2,47	2,46	2,43	0,96	0,67	1,78	2,36	1,84	0,02	0,01	0,03	0,86	0,55	0,41	0,68	0,05	0,67	3,02	2,16	2,18
Чернівецька	0,00	3,71	3,61	0,03	0,04	0,03	3,11	2,60	3,09	0,03	0,01	0,03	0,51	0,56	0,99	0,00	0,01	0,03	1,15	2,33	1,84
Чернігівська	4,28	3,73	4,22	17,56	15,59	14,26	4,40	3,78	3,42	0,01	0,21	0,18	0,49	0,73	0,65	0,17	0,51	0,55	0,61	1,05	1,00
Всього	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

*Розраховано за даними Державної служби статистики України та її обласних управлінь

Додаток В

Таблиця В.1

Чисельність ВІЛ-інфікованих осіб з діагнозом, що встановлений уперше в житті за регіонами України у 2005, 2010-2018 рр., осіб на 100 тис. осіб населення

Регіони	Роки										Відносне відхилення, %	
	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2018 / 2005	2018 / 2017
Україна	29	45	46	46	48	45	37	40	43	44	151,7	102,3
АР Крим	45	55	55	56	55	-	-	-	-	-	-	-
Вінницька	14	22	23	20	19	24	19	19	20	22	157,1	110,0
Волинська	15	21	27	27	26	25	27	24	25	26	173,3	104,0
Дніпропетровська	59	97	103	103	104	97	88	95	111	115	194,9	103,6
Донецька	64	90	90	85	83	70	24	34	35	36	56,3	102,9
Житомирська	17	36	36	31	33	32	37	36	37	38	2,2 р.	102,7
Закарпатська	3	5	5	7	6	7	6	8	9	10	3,3 р.	111,1
Запорізька	22	31	29	29	34	34	32	41	36	37	168,2	102,8
Івано-Франківська	5	12	10	12	12	13	13	12	12	12	2,4 р.	100,0
Київська	19	44	48	41	42	57	56	62	58	61	3,2 р.	105,2
Кіровоградська	16	30	35	37	35	46	53	45	58	54	3,4 р.	93,1
Луганська	22	32	31	33	40	23	8	12	11	12	54,5	109,1
Львівська	8	19	19	15	16	19	18	19	18	18	2,3 р.	100,0
Миколаївська	65	93	96	96	92	93	74	89	80	79	121,5	98,8
Одеська	56	90	87	96	115	109	99	90	113	116	2,1 р.	102,7
Полтавська	19	28	31	30	35	29	31	28	26	26	136,8	100,0
Рівненська	7	21	21	21	22	22	21	22	18	17	2,4 р.	94,4
Сумська	7	19	18	15	18	18	20	19	20	20	2,9 р.	100,0
Тернопільська	6	10	14	11	12	10	11	12	9	9	150,0	100,0
Харківська	14	19	21	22	24	20	19	23	24	26	185,7	108,3
Херсонська	29	51	66	53	52	50	49	55	60	61	2,1 р.	101,7
Хмельницька	17	22	21	23	25	22	15	16	19	20	117,6	105,3
Черкаська	22	36	38	37	36	48	43	46	41	40	181,8	97,6
Чернівецька	7	11	12	12	12	13	11	11	10	10	142,9	100,0
Чернігівська	20	46	44	47	47	48	47	44	52	53	2,7 р.	101,9
м. Київ	38	39	46	47	50	49	46	55	60	64	168,4	106,7
м. Севастополь	47	68	63	61	66	-	-	-	-	-	-	-

Тут і далі складено за [31]

Таблиця В.2

Чисельність хворих на активний туберкульоз із діагнозом, що встановлений уперше в житті за регіонами України у 2005, 2010-2018 рр., осіб на 100 тис. осіб населення

Регіони	Роки										Відносне відхилення, %	
	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2018 / 2005	2018 / 2017
Україна	84,4	68,5	67,3	68,2	68,0	59,6	56,0	54,8	52,0	51,9	61,5	99,8
АР Крим	88,0	83,8	76,3	76,6	76,2	-	-	-	-	-	-	-
Вінницька	70,4	56,4	54,9	55,4	56,1	50,3	47,4	48,4	39,3	39,0	55,4	99,2
Волинська	68,7	56,1	51,9	51,5	67,4	68,6	62,8	59,7	58,0	57,4	83,6	99,0
Дніпропетровська	82,1	93,9	95,6	93,1	91,2	79,2	78,7	65,0	64,5	64,1	78,1	99,4
Донецька	103,9	80,5	73,3	71,9	71,6	-	-
Житомирська	96,8	76,2	72,1	69,2	68,3	67,7	66,3	62,7	61,9	61,4	63,4	99,2
Закарпатська	59,2	59,8	57,1	58,1	57,2	58,2	59,6	60,9	59,2	59,0	99,7	99,7
Запорізька	92,9	67,5	66,0	69,5	67,6	64,6	61,7	61,1	59,1	58,4	62,9	98,8
Івано-Франківська	79,3	66,1	65,7	69,6	69,5	63,9	61,2	52,1	51,2	51,0	64,3	99,6

³¹ Соціальні індикатори рівня життя населення України : стат. збірник. Київ : ДССУ, 2018. 177 с.; Соціальні індикатори рівня життя населення України : стат. збірник. Київ : ДССУ, 2015. 201 с.; Соціальні індикатори рівня життя населення України : стат. збірник. Київ : ДССУ, 2011. 203 с.; Соціальні індикатори рівня життя населення України : стат. збірник. Київ : ДКСУ, 2009. 203 с.; Статистичний збірник «Регіони України» 2018. Ч. 1. Київ : ДССУ, 2018. 315 с.; Державна служба статистики України. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Регіони	Роки										Відносне відхилення, %	
	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2018 / 2005	2018 / 2017
Київська	70,5	57,6	56,3	68,1	68,9	65,8	69,2	74,1	66,7	65,1	92,3	97,6
Кіровоградська	110,7	81,7	79,5	78,1	77,5	79,2	77,0	67,3	70,6	69,7	63,0	98,7
Луганська	115,0	82,9	80,3	79,4	78,9	-	-
Львівська	78,9	66,4	64,6	66,6	64,9	65,8	59,9	61,9	53,9	52,2	66,2	96,8
Миколаївська	111,5	90,7	89,5	87,5	77,6	71,9	69,2	67,4	59,9	57,4	51,5	95,8
Одеська	95,6	77,4	87,8	93,9	90,6	98,2	102,7	109,1	107,9	106,1	111,0	98,3
Полтавська	56,5	53,1	55,4	60,7	60,4	55,1	54,9	56,1	53,0	52,1	92,2	98,3
Рівненська	81,2	59,0	62,5	61,5	62,8	55,7	54,8	52,6	43,6	42,7	52,6	97,9
Сумська	58,7	51,3	57,4	56,8	56,8	54,4	55,8	55,6	55,0	48,7	83,0	88,5
Тернопільська	67,9	54,8	54,2	52,2	49,5	46,8	38,4	44,8	37,4	36,1	53,2	96,5
Харківська	90,8	58,0	54,6	49,8	44,8	41,9	43,6	43,2	42,5	42,0	46,3	98,8
Херсонська	174,9	107,1	98,7	108,1	96,5	84,6	82,3	75,6	73,3	74,7	42,7	101,9
Хмельницька	64,4	53,3	52,6	51,8	55,6	57,5	55,9	53,6	47,9	47,0	73,0	98,1
Черкаська	69,2	59,8	57,4	63,0	61,5	57,4	57,6	53,0	50,5	49,1	71,0	97,2
Чернівецька	56,5	49,2	48,8	48,5	45,9	40,4	40,1	30,1	32,0	32,0	56,6	100,0
Чернігівська	77,0	68,4	66,6	62,8	73,6	63,0	65,0	63,6	59,1	59,0	76,6	99,8
м. Київ	46,5	34,5	38,8	41,0	52,3	43,1	46,0	46,5	43,1	42,8	92,0	99,3
м. Севастополь	62,4	63,9	62,3	62,0	59,6	-	-	-	-	-	-	-

* Інформація не оприлюднюється через низьку надійність даних

Таблиця В.3

Коефіцієнт природного приросту (скорочення) населення за регіонами України у 2005, 2010-2018 рр., на 1000 осіб наявного населення

Регіони	Роки										Абсолютне відхилення, ±	
	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2018 / 2005	2018 / 2017
Україна	-7,6	-4,4	-3,5	-3,1	-3,5	-3,9	-4,3	-4,3	-4,9	-5,9	1,7	-1,0
АР Крим	-6,7	-2,7	-2,1	-1,1	-1,5	-	-	-	-	-	-	-
Вінницька	-9,2	-5,5	-4,6	-4,2	-4,9	-4,9	-5,7	-5,8	-6,2	-7,3	1,9	-1,1
Волинська	-3,2	0,4	0,8	1,6	1,0	0,9	-0,4	-0,5	-1,6	-2,3	0,9	-0,7
Дніпропетровська	-9,0	-5,7	-4,8	-4,3	-4,5	-4,9	-6,2	-6,8	-7,2	-8,4	0,6	-1,2
Донецька	-10,3	-7,3	-6,7	-6,3	-6,5	-8,3	-5,3	-4,1	-4,6	-5,8	4,5	-1,2
Житомирська	-9,0	-5,2	-4,1	-4,1	-4,6	-4,8	-5,6	-5,7	-6,8	-7,8	1,2	-1,0
Закарпатська	-0,6	2,7	3,1	3,3	3,0	2,9	1,0	0,5	-0,4	-1,1	-0,5	-0,7
Запорізька	-8,0	-5,8	-4,9	-4,2	-4,7	-5,1	-6,5	-7,1	-7,8	-8,8	-0,8	-1,0
Івано-Франківська	-2,7	-0,9	-0,1	0,2	-0,4	-0,6	-1,5	-1,9	-2,8	-3,5	-0,8	-0,7
Київська	-9,0	-5,0	-3,9	-3,6	-3,9	-4,3	-4,7	-5,3	-6,3	-7,7	1,3	-1,4
Кіровоградська	-10,5	-7,0	-6,1	-5,5	-6,0	-6,2	-6,8	-7,6	-8,0	-8,8	1,7	-0,8
Луганська	-10,9	-7,8	-7,0	-6,4	-6,8	-5,0	-4,1	-3,4	-3,8	-4,7	6,2	-0,9
Львівська	-3,6	-1,6	-0,9	-0,6	-0,8	-0,9	-2,0	-2,0	-2,8	-3,8	-0,2	-1,0
Миколаївська	-7,7	-5,0	-3,8	-3,2	-3,7	-4,0	-5,4	-5,7	-6,0	-7,0	0,7	-1,0
Одеська	-6,7	-3,1	-1,9	-1,4	-1,8	-2,0	-3,0	-3,0	-3,4	-4,4	2,3	-1,0
Полтавська	-11,2	-8,0	-6,8	-6,6	-6,9	-7,1	-7,6	-8,3	-8,6	-9,6	1,6	-1,0
Рівненська	-1,7	1,8	3,0	3,5	2,5	2,2	1,2	1,0	-0,3	-0,9	0,8	-0,6
Сумська	-12,1	-8,4	-7,2	-6,9	-7,7	-8,1	-8,2	-8,9	-8,6	-9,9	2,2	-1,3
Тернопільська	-5,2	-3,5	-2,6	-2,5	-2,7	-3,3	-4,2	-4,7	-5,2	-6,2	-1,0	-1,0
Харківська	-8,6	-5,7	-5,0	-4,7	-4,7	-5,2	-6,5	-6,7	-7,1	-8,5	0,1	-1,4
Херсонська	-7,2	-3,7	-3,5	-3,0	-3,4	-3,6	-4,9	-5,4	-5,6	-6,8	0,4	-1,2
Хмельницька	-8,4	-4,9	-4,3	-4,2	-4,6	-4,4	-5,2	-5,6	-6,3	-7,1	1,3	-0,8
Черкаська	-10,9	-7,2	-6,6	-6,1	-6,6	-6,7	-7,0	-7,8	-8,5	-9,4	1,5	-0,9
Чернівецька	-3,2	-0,8	0,1	0,3	-0,1	0,1	-1,2	-1,4	-2,0	-2,7	0,5	-0,7
Чернігівська	-14,1	-10,5	-9,2	-9,3	-9,4	-10,1	-10,3	-10,3	-11,0	-12,3	1,8	-1,3
м. Київ	-1,4	1,2	1,8	2,2	1,9	1,7	1,8	2,0	1,6	0,8	2,2	-0,8
м. Севастополь	-5,8	-3,7	-2,9	-1,7	-2,4	-	-	-	-	-	-	-

Таблиця В.4

Частка працездатного населення за регіонами України у 2005, 2010-2018 рр., %

Регіони	Роки										Абсолютне відхилення, ±	
	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2018 / 2005	2018 / 2017
Україна	62,2	63,7	64,3	64,6	65,0	62,4	62,4	62,2	62,0	62,6	0,4	0,6
АР Крим	62,2	64,5	65,6	65,9	66,1	-	-	-	-	-	-	-
Вінницька	61,8	63,9	64,7	64,6	65,1	62,9	63,4	62,8	61,9	63,0	1,2	1,1
Волинська	63,1	63,6	64,3	64,5	64,8	60,9	58,8	57,7	55,8	55,9	-7,2	0,1
Дніпропетровська	61,8	64,9	65,2	65,7	66,5	65,5	65,6	64,1	63,4	63,6	1,8	0,2
Донецька	62,6	63,7	64,8	65,2	65,4	60,9	58,3	58,3	57,9	58,1	-4,5	0,2
Житомирська	64,2	65,9	65,8	65,6	66,0	63,4	62,5	63,0	63,3	64,2	0,0	0,9
Закарпатська	64,5	63,1	62,6	63,0	63,5	62,2	61,9	60,9	60,1	60,6	-3,9	0,5
Запорізька	62,4	64,3	65,1	65,2	65,6	63,6	62,5	62,2	61,8	63,0	0,6	1,2
Івано-Франківська	56,5	57,0	57,2	58,7	59,8	58,6	59,8	60,0	60,1	60,3	3,8	0,2
Київська	62,8	63,2	63,1	63,2	63,4	61,8	62,0	62,0	62,1	62,5	-0,3	0,4
Кіровоградська	61,9	62,4	63,3	64,0	64,5	61,0	60,9	60,4	60,8	61,6	-0,3	0,8
Луганська	60,1	61,6	61,3	62,5	63,3	58,7	64,7	66,2	65,6	67,0	6,9	1,4
Львівська	61,2	62,9	63,1	63,2	63,3	60,5	60,5	60,6	60,8	61,1	-0,1	0,3
Миколаївська	63,2	64,5	65,1	65,0	65,4	63,0	64,0	63,6	63,3	64,3	1,1	1,0
Одеська	58,7	61,3	61,8	62,8	63,0	60,8	61,2	60,8	60,4	61,1	2,4	0,7
Полтавська	62,9	63,4	64,7	64,8	64,7	62,9	61,7	61,0	61,4	62,0	-0,9	0,6
Рівненська	61,2	64,0	65,6	65,6	65,7	64,1	65,0	63,6	62,3	62,8	1,6	0,5
Сумська	63,0	62,7	65,1	65,5	65,1	62,5	61,8	62,6	63,1	64,0	1,0	0,9
Тернопільська	57,9	60,6	61,0	61,6	62,0	59,6	58,5	58,7	57,9	58,8	0,9	0,9
Харківська	62,5	63,9	65,1	65,7	65,7	63,9	63,8	63,8	64,5	64,9	2,4	0,4
Херсонська	63,1	64,4	64,3	64,3	65,2	62,6	62,5	62,8	63,1	64,1	1,0	1,0
Хмельницька	63,4	64,7	64,4	64,6	64,9	60,3	58,6	59,5	60,1	61,0	-2,4	0,9
Черкаська	63,2	64,9	65,3	65,3	65,8	62,8	62,6	62,7	63,2	63,8	0,6	0,6
Чернівецька	60,4	62,7	62,9	63,0	63,4	61,0	60,5	61,5	61,8	62,1	1,7	0,3
Чернігівська	64,9	66,2	66,4	66,7	66,8	63,9	62,9	62,6	63,1	64,1	-0,8	1,0
м. Київ	66,2	67,5	68,2	68,2	68,4	67,1	66,7	66,7	66,4	66,8	0,6	0,4
м. Севастополь	62,7	66,0	66,0	66,1	66,3	-	-	-	-	-	-	-

Таблиця В.5

Загальна чисельність учнів загальноосвітніх навчальних закладів за регіонами України у 2005, 2010-2018 рр., у розрахунку на 1000 осіб населення

Регіони	Роки										Відносне відхилення, %	
	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2018 / 2005	2018 / 2017
Україна	1151	939	941	927	925	874	885	903	925	931	80,9	100,6
АР Крим	1123	904	936	917	925	-	-	-	-	-	-	-
Вінницька	1206	976	968	948	939	948	957	975	1000	1020	84,6	102,0
Волинська	1413	1213	1215	1192	1194	1209	1236	1262	1293	1304	92,3	100,9
Дніпропетровська	1096	893	902	888	894	925	947	972	995	1001	91,3	100,6
Донецька	936	760	781	771	779	-	-
Житомирська	1300	1072	1053	1028	1022	1028	1036	1052	1069	1073	82,5	100,4
Закарпатська	1459	1248	1232	1224	1220	1230	1246	1264	1277	1282	87,9	100,4
Запорізька	1094	883	881	873	875	904	909	927	948	954	87,2	100,6
Івано-Франківська	1375	1121	1100	1080	1066	1067	1076	1088	1102	1151	83,7	104,4
Київська	1217	999	1010	997	999	1041	1076	1113	1145	1190	97,8	103,9
Кіровоградська	1170	941	943	918	908	922	933	948	969	988	84,4	102,0
Луганська	970	770	771	760	763	-	-
Львівська	1275	1035	1024	1010	1002	1010	1027	1043	1064	1101	86,4	103,5
Миколаївська	1209	968	958	940	934	945	956	974	999	1017	84,1	101,8
Одеська	1179	986	989	982	982	1003	1018	1043	1072	1080	91,6	100,7
Полтавська	1148	905	894	875	865	882	892	907	930	939	81,8	101,0
Рівненська	1478	1274	1256	1243	1241	1251	1270	1294	1324	1341	90,7	101,3
Сумська	1060	845	839	822	815	829	835	845	861	870	82,1	101,0
Тернопільська	1302	1069	1046	1025	1006	1007	997	1007	1022	1038	79,7	101,6

Регіони	Роки										Відносне відхилення, %	
	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2018 / 2005	2018 / 2017
Харківська	1006	810	819	805	804	835	845	866	889	897	89,2	100,9
Херсонська	1267	1016	1015	993	985	999	999	1012	1033	1048	82,7	101,5
Хмельницька	1286	1038	996	981	974	983	991	1006	1029	1038	80,7	100,9
Черкаська	1176	915	903	879	867	877	886	901	922	951	80,9	103,1
Чернівецька	1329	1104	1109	1091	1071	1068	1073	1085	1103	1122	84,4	101,7
Чернігівська	1102	889	888	864	856	864	878	897	918	924	83,8	100,7
м. Київ	969	803	827	832	840	881	916	946	977	990	102,2	101,3
м. Севастополь	938	809	851	859	886	-	-	-	-	-	-	-

Таблиця В.6

Відношення середньої вартості 1 м² загальної площі житла до середньомісячної заробітної плати за регіонами України у 2005, 2010-2018 рр., разів

Регіони	Роки										Абсолютне відхилення, ±	
	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2018 / 2005	2018 / 2017
Україна	3,85	2,10	1,79	1,55	1,59	1,52	1,79	1,64	1,35	1,25	-2,60	-0,10
АР Крим	3,97	2,51	2,09	1,85	1,93	-	-	-	-	-	-	-
Вінницька	4,86	2,47	2,03	1,77	1,89	1,81	2,15	1,96	1,52	1,38	-3,48	-0,14
Волинська	5,25	2,84	2,31	2,01	1,94	1,87	2,22	2,03	1,59	1,46	-3,79	-0,13
Дніпропетровська	3,29	1,98	1,61	1,47	1,53	1,40	1,67	1,64	1,35	1,22	-2,07	-0,13
Донецька	3,12	1,84	1,47	1,32	1,46	1,43	1,59	1,49	1,31	1,21	-1,91	-0,10
Житомирська	4,65	2,46	2,03	1,82	1,76	1,66	2,02	1,85	1,46	1,33	-3,32	-0,13
Закарпатська	4,21	2,38	2,03	1,83	1,76	1,68	1,95	1,72	1,32	1,20	-3,01	-0,12
Запорізька	3,60	2,15	1,76	1,57	1,59	1,49	1,74	1,61	1,36	1,24	-2,36	-0,12
Івано-Франківська	3,90	2,23	1,90	1,69	1,72	1,63	2,00	1,81	1,43	1,32	-2,58	-0,11
Київська	3,58	2,00	1,59	1,43	1,52	1,49	1,83	1,63	1,35	1,22	-2,36	-0,13
Кіровоградська	4,33	2,37	1,94	1,73	1,73	1,61	1,98	1,84	1,43	1,32	-3,01	-0,11
Луганська	3,60	1,89	1,53	1,39	1,50	1,51	2,13	1,77	1,59	1,45	-2,15	-0,14
Львівська	4,49	2,47	2,05	1,82	1,83	1,76	2,06	1,84	1,49	1,39	-3,10	-0,10
Миколаївська	3,90	2,21	1,84	1,63	1,62	1,53	1,86	1,70	1,42	1,36	-2,54	-0,06
Одеська	3,91	2,30	1,93	1,74	1,70	1,63	1,87	1,73	1,44	1,34	-2,57	-0,10
Полтавська	3,83	2,14	1,73	1,58	1,61	1,51	1,80	1,67	1,34	1,18	-2,65	-0,16
Рівненська	4,38	2,40	2,08	1,83	1,86	1,78	2,13	1,97	1,61	1,47	-2,91	-0,14
Сумська	4,52	2,47	2,02	1,84	1,78	1,70	2,06	1,94	1,51	1,43	-3,09	-0,08
Тернопільська	5,61	2,83	2,41	2,15	2,03	1,94	2,37	2,17	1,64	1,51	-4,10	-0,13
Харківська	4,22	2,33	1,91	1,74	1,82	1,75	2,14	2,00	1,62	1,53	-2,69	-0,09
Херсонська	4,64	2,60	2,18	1,98	1,91	1,83	2,21	1,90	1,51	1,45	-3,19	-0,06
Хмельницька	4,62	2,69	2,17	1,94	1,93	1,81	2,17	2,05	1,58	1,46	-3,16	-0,12
Черкаська	4,98	2,62	2,13	1,87	1,90	1,84	2,20	2,03	1,57	1,47	-3,51	-0,10
Чернівецька	4,51	2,48	2,12	1,85	1,93	1,90	2,30	2,06	1,58	1,47	-3,04	-0,11
Чернігівська	4,98	2,75	2,28	1,99	1,96	1,86	2,22	2,05	1,67	1,59	-3,39	-0,08
м. Київ	2,66	1,54	1,27	1,13	1,20	1,15	1,31	1,16	1,01	0,96	-1,70	-0,05
м. Севастополь	4,11	2,35	1,98	1,73	1,73	-	-	-	-	-	-	-

Таблиця В.7

Індекс соціального середовища за регіонами України у 2005, 2010-2018 рр.

Регіони	Роки										Абсолютне відхилення, ±	
	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2018 / 2005	2018 / 2017
Україна	0,548	0,546	0,556	0,490	0,589	0,496	0,496	0,512	0,544	0,564	0,016	0,020
АР Крим	0,477	0,41	0,415	0,402	-	-	-	-	-	-	-	-
Вінницька	0,603	0,625	0,654	0,518	0,525	0,481	0,495	0,512	0,583	0,590	-0,013	0,007
Волинська	0,636	0,707	0,689	0,578	0,622	0,555	0,540	0,558	0,609	0,610	-0,026	0,001
Дніпропетровська	0,419	0,413	0,445	0,356	0,557	0,375	0,381	0,411	0,444	0,448	0,029	0,004
Донецька	0,488	0,468	0,484	0,409	-	-	-	-	-	-	-	-

Регіони	Роки										Абсолютне відхилення, ±	
	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2018 / 2005	2018 / 2017
Житомирська	0,579	0,541	0,53	0,419	0,556	0,449	0,422	0,389	0,428	0,429	-0,150	0,001
Закарпатська	0,784	0,705	0,719	0,601	0,790	0,505	0,535	0,561	0,556	0,557	-0,227	0,001
Запорізька	0,397	0,415	0,428	0,385	0,534	0,437	0,418	0,416	0,466	0,461	0,064	-0,005
Івано-Франківська	0,728	0,767	0,767	0,682	0,513	0,648	0,659	0,679	0,751	0,750	0,022	-0,001
Київська	0,489	0,424	0,428	0,407	0,628	0,414	0,384	0,375	0,420	0,429	-0,060	0,009
Кіровоградська	0,463	0,404	0,418	0,368	0,581	0,333	0,341	0,353	0,374	0,380	-0,083	0,006
Луганська	0,461	0,426	0,447	0,368	-	-	-	-	-	-	-	-
Львівська	0,674	0,704	0,708	0,699	0,622	0,695	0,740	0,733	0,773	0,775	0,101	0,002
Миколаївська	0,459	0,515	0,458	0,356	0,593	0,354	0,356	0,377	0,402	0,401	-0,058	-0,001
Одеська	0,466	0,461	0,445	0,392	0,698	0,401	0,416	0,399	0,447	0,452	-0,014	0,005
Полтавська	0,527	0,492	0,55	0,454	0,589	0,456	0,441	0,470	0,501	0,500	-0,027	-0,001
Рівненська	0,437	0,662	0,722	0,611	0,598	0,579	0,552	0,584	0,650	0,652	0,215	0,002
Сумська	0,542	0,504	0,492	0,469	0,519	0,445	0,455	0,476	0,510	0,507	-0,035	-0,003
Тернопільська	0,656	0,688	0,714	0,707	0,572	0,708	0,734	0,750	0,772	0,769	0,113	-0,003
Харківська	0,502	0,634	0,623	0,596	0,600	0,692	0,672	0,714	0,686	0,684	0,182	-0,002
Херсонська	0,614	0,525	0,517	0,360	0,617	0,367	0,371	0,399	0,408	0,410	-0,204	0,002
Хмельницька	0,599	0,59	0,615	0,519	0,505	0,485	0,488	0,514	0,543	0,540	-0,059	-0,003
Черкаська	0,461	0,581	0,589	0,460	0,594	0,449	0,442	0,450	0,476	0,477	0,016	0,001
Чернівецька	0,553	0,72	0,744	0,695	0,617	0,658	0,673	0,740	0,728	0,722	0,169	-0,006
Чернігівська	0,57	0,519	0,552	0,447	0,523	0,432	0,396	0,403	0,451	0,453	-0,117	0,002
м. Київ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
м. Севастополь	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Таблиця В.8

Рівень злочинності за регіонами України у 2005, 2010-2018 рр., кількість злочинів на 100 тис. осіб населення

Регіони	Роки										Відносне відхилення, %	
	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2018 / 2005	2018 / 2017
Україна	1027	1090	1127	972	1237	1207	1316	1379	1230	1186	115,5	96,4
АР Крим	1191	1690	1908	1689	1761	-	-	-	-	-	-	-
Вінницька	721	770	774	601	914	901	1043	1031	899	867	120,2	96,4
Волинська	808	798	808	606	808	740	1029	1144	1038	1010	125,0	97,3
Дніпропетровська	1322	1461	1404	1235	1523	1468	1527	1425	1372	1303	98,6	95,0
Донецька	1238	1389	1368	1105	1315	1288	807	698	616	598	48,3	97,1
Житомирська	733	783	828	795	795	825	1103	1352	1194	1146	156,3	96,0
Закарпатська	520	540	576	456	832	865	905	754	889	913	175,6	102,7
Запорізька	1500	1525	1528	1408	1693	1893	2362	2737	1833	1773	118,2	96,7
Івано-Франківська	532	413	420	362	572	551	616	717	594	565	106,2	95,1
Київська	753	953	1012	884	1017	1012	1457	1682	1486	1423	189,0	95,8
Кіровоградська	880	1167	1218	1060	1370	1747	1878	1907	1722	1677	190,6	97,4
Луганська	1430	1372	1371	1154	1761	1321	563	557	518	475	33,2	91,7
Львівська	710	671	642	626	811	850	1307	1458	1087	1047	147,5	96,3
Миколаївська	1146	1059	1153	873	1111	1248	1681	1353	1461	1412	123,2	96,6
Одеська	967	1029	1059	1025	1300	1071	1225	1452	1364	1303	134,7	95,5
Полтавська	1127	1080	1020	858	1218	1240	1621	1604	1587	1496	132,7	94,3
Рівненська	655	643	643	496	759	905	957	1034	983	991	151,3	100,8
Сумська	895	906	905	774	1193	1283	1277	1297	1136	1156	129,2	101,8
Тернопільська	500	486	491	398	519	533	673	654	717	752	150,4	104,9
Харківська	1102	1014	1290	1120	1277	1172	1498	1860	1296	1257	114,1	97,0
Херсонська	1149	1119	1239	1065	1389	1364	1505	1481	1585	1619	140,9	102,1
Хмельницька	755	812	857	659	718	771	969	946	899	898	118,9	99,9
Черкаська	743	738	868	750	1039	976	1312	1500	1447	1451	195,3	100,3
Чернівецька	560	733	667	538	791	890	1011	923	1011	1088	194,3	107,6
Чернігівська	782	856	845	752	944	972	1491	1519	1447	1431	183,0	98,9
м. Київ	1217	1287	1332	1210	1663	1944	2287	2649	2413	2420	198,8	100,3
м. Севастополь	1237	1447	1868	1711	2079	-	-	-	-	-	-	-

Таблиця В.9

Частка населення із середньодушовими еквівалентними загальними доходами на місяць нижче прожиткового мінімуму* за регіонами України у 2005, 2010-2018 рр., %

Регіони	Роки										Абсолютне відхилення, ±	
	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2018 / 2015	2018 / 2017
Україна	28,4	8,8	8,8	9,1	8,4	8,6	51,9	51,1	34,9	29,0	-22,9	-5,9
АР Крим	38,8	13,7	13,7	11,8	10,6	-	-	-	-	-	-	-
Вінницька	31,2	10,0	10,0	6,9	8,7	6,7	48,6	38,6	28,2	22,7	-25,9	-5,5
Волинська	42,5	10,5	10,5	8,0	7,5	14,5	58,9	57,0	37,6	31,9	-27,0	-5,7
Дніпропетровська	23,5	6,1	6,1	6,8	8,0	8,1	51,6	53,9	35,8	29,9	-21,7	-5,9
Донецька	20,3	6,5	6,5	3,5	4,4	14,6	59,6	54,7	44,6	38,5	-21,1	-6,1
Житомирська	36,6	14,4	14,4	17,1	12,8	9,0	60,2	63,0	40,3	34,5	-25,7	-5,8
Закарпатська	16,1	15,4	15,4	12,9	9,8	6,2	49,0	47,1	31,5	25,8	-23,2	-5,7
Запорізька	31,7	8,8	8,8	7,9	9,9	8,6	44,0	55,1	38,7	32,1	-11,9	-6,6
Івано-Франківська	22,1	8,9	8,9	12,9	9,7	6,7	43,9	40,4	18,7	13,7	-30,2	-5,0
Київська	28,8	5,5	5,5	7,7	4,0	5,1	38,1	56,7	47,5	39,6	1,5	-7,9
Кіровоградська	41,3	13,3	13,3	11,4	11,8	8,5	56,2	53,1	33,6	28,0	-28,2	-5,6
Луганська	28,5	5,3	5,3	9,3	7,2	14,1	55,9	57,8	31,9	26,4	-29,5	-5,5
Львівська	31,3	10,9	10,9	10,4	10,9	9,0	60,2	47,3	31,1	25,8	-34,4	-5,3
Миколаївська	28,3	6,5	6,5	6,6	11,2	7,8	64,0	47,1	43,9	38,0	-26,0	-5,9
Одеська	31,2	9,8	9,8	10,7	7,0	4,4	46,9	39,7	35,7	29,5	-17,4	-6,2
Полтавська	24,6	8,6	8,6	9,9	5,9	7,4	52,7	51,2	23,5	18,4	-34,3	-5,1
Рівненська	34,0	11,5	11,5	12,5	16,9	16,6	68,0	64,8	44,6	38,8	-29,2	-5,8
Сумська	33,4	8,7	8,7	7,5	7,7	10,7	51,8	53,9	38,1	32,0	-19,8	-6,1
Тернопільська	44,6	16,1	16,1	20,2	17,2	17,6	58,5	51,8	32,7	27,2	-31,3	-5,5
Харківська	21,6	3,0	3,0	6,6	3,6	5,5	47,3	58,9	34,4	28,4	-18,9	-6,0
Херсонська	32,4	21,7	21,7	15,8	16,2	16,8	65,1	55,9	45,0	39,1	-26,0	-5,9
Хмельницька	36,0	13,9	13,9	15,3	14,6	12,6	63,5	58,0	38,6	33,0	-30,5	-5,6
Черкаська	32,3	8,6	8,6	9,0	7,2	11,0	52,2	60,3	35,9	30,0	-22,2	-5,9
Чернівецька	38,3	9,2	9,2	15,7	10,1	6,1	53,6	43,3	39,4	33,3	-20,3	-6,1
Чернігівська	34,3	4,9	4,9	6,1	8,2	6,0	37,0	46,9	31,1	24,7	-12,3	-6,4
м. Київ	10,6	2,7	2,7	2,8	2,9	6,7	48,6	38,6	28,2	22,7	-25,9	-5,5
м. Севастополь	14,9	1,5	1,5	2,3	1,9	-	-	-	-	-	-	-

* У 2015-2018 рр. враховано розмір фактичного прожиткового мінімуму, який розраховується Мінсоцполітики, у 2005, 2010-2013 рр. – законодавчо встановлений прожитковий мінімум.

Таблиця В.10

Відношення середньомісячної номінальної заробітної плати до прожиткового мінімуму на одну працездатну особу за регіонами України у 2005, 2010-2018 рр., разів

Регіони	Роки										Абсолютне відхилення, ±	
	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2018 / 2005	2018 / 2017
Україна	1,91	2,64	2,85	2,88	2,86	2,96	3,35	3,64	4,38	4,99	3,08	0,61
АР Крим	1,73	2,35	2,49	2,53	2,50	-	-	-	-	-	-	-
Вінницька	1,41	2,10	2,25	2,31	2,32	2,39	2,71	2,94	3,77	4,39	2,98	0,62
Волинська	1,40	1,99	2,16	2,23	2,26	2,31	2,63	2,84	3,60	4,12	2,72	0,52
Дніпропетровська	2,16	2,79	3,02	2,99	2,92	3,10	3,48	3,56	4,28	4,99	2,83	0,71
Донецька	2,27	3,00	3,32	3,33	3,29	3,28	3,97	4,21	4,78	5,45	3,18	0,67
Житомирська	1,42	2,10	2,24	2,25	2,24	2,35	2,61	2,81	3,60	4,15	2,73	0,55
Закарпатська	1,57	2,17	2,24	2,24	2,24	2,33	2,70	3,02	3,92	4,54	2,97	0,62
Запорізька	2,03	2,58	2,82	2,78	2,75	2,92	3,35	3,57	4,23	4,91	2,88	0,68
Івано-Франківська	1,70	2,27	2,40	2,42	2,35	2,44	2,72	2,95	3,74	4,25	2,55	0,51
Київська	1,92	2,70	2,99	3,00	2,93	2,97	3,31	3,67	4,43	5,12	3,20	0,69
Кіровоградська	1,48	2,14	2,29	2,31	2,28	2,37	2,62	2,79	3,57	4,05	2,57	0,48
Луганська	1,90	2,67	2,97	2,94	2,92	2,87	2,74	3,26	3,61	4,14	2,24	0,53
Львівська	1,69	2,29	2,43	2,45	2,44	2,52	2,91	3,20	3,94	4,50	2,81	0,56
Миколаївська	1,76	2,50	2,65	2,69	2,71	2,84	3,18	3,43	4,13	4,59	2,83	0,46
Одеська	1,82	2,41	2,59	2,57	2,58	2,66	3,11	3,38	4,03	4,51	2,69	0,48

Регіони	Роки										Абсолютне відхилення, ±	
	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2018 / 2005	2018 / 2017
Полтавська	1,79	2,48	2,69	2,71	2,62	2,70	3,02	3,25	4,04	4,71	2,92	0,67
Рівненська	1,62	2,31	2,40	2,45	2,49	2,58	2,85	3,06	3,70	4,20	2,58	0,50
Сумська	1,57	2,20	2,36	2,38	2,37	2,45	2,75	2,90	3,66	4,12	2,55	0,46
Тернопільська	1,31	1,95	2,03	2,08	2,07	2,15	2,39	2,59	3,42	3,92	2,61	0,50
Харківська	1,79	2,43	2,61	2,62	2,61	2,67	2,95	3,12	3,85	4,31	2,52	0,46
Херсонська	1,48	2,04	2,13	2,16	2,16	2,23	2,49	2,84	3,60	3,97	2,49	0,37
Хмельницька	1,38	2,10	2,25	2,31	2,31	2,45	2,69	2,84	3,66	4,13	2,75	0,47
Черкаська	1,52	2,16	2,33	2,39	2,35	2,41	2,68	2,91	3,72	4,21	2,69	0,49
Чернівецька	1,47	2,09	2,15	2,22	2,18	2,19	2,43	2,69	3,46	3,93	2,46	0,47
Чернігівська	1,42	2,02	2,14	2,20	2,19	2,29	2,63	2,81	3,47	3,94	2,52	0,47
м. Київ	3,11	4,04	4,35	4,38	4,38	4,57	5,37	6,07	6,86	7,62	4,51	0,76
м. Севастополь	1,90	2,55	2,68	2,75	2,73	-	-	-	-	-	-	-

Таблиця В.11

Відношення середнього розміру пенсії за віком до прожиткового мінімуму осіб, які втратили працездатність за регіонами України у 2005, 2010-2018 рр., разів

Регіони	Роки										Абсолютне відхилення, ±	
	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2018 / 2005	2018 / 2017
Україна	1,23	1,40	1,45	1,44	1,55	1,57	1,52	1,44	1,36	1,71	0,48	0,35
АР Крим	1,18	1,32	1,36	1,35	1,45	-	-	-	-	-	-	-
Вінницька	1,16	1,20	1,26	1,26	1,36	1,38	1,33	1,27	1,22	1,43	0,27	0,21
Волинська	1,16	1,21	1,27	1,27	1,37	1,39	1,33	1,28	1,24	1,43	0,27	0,19
Дніпропетровська	1,26	1,54	1,56	1,55	1,67	1,68	1,67	1,57	1,47	1,99	0,73	0,52
Донецька	1,34	1,74	1,78	1,75	1,87	1,88	1,83	1,70	1,60	2,29	0,95	0,69
Житомирська	1,17	1,24	1,29	1,28	1,39	1,41	1,36	1,29	1,24	1,46	0,29	0,22
Закарпатська	1,14	1,17	1,23	1,23	1,32	1,34	1,29	1,24	1,19	1,37	0,23	0,18
Запорізька	1,23	1,45	1,48	1,48	1,59	1,61	1,65	1,54	1,43	1,87	0,64	0,44
Івано-Франківська	1,17	1,23	1,29	1,29	1,39	1,42	1,37	1,31	1,26	1,48	0,31	0,22
Київська	1,23	1,38	1,45	1,46	1,57	1,60	1,56	1,48	1,39	1,73	0,50	0,34
Кіровоградська	1,17	1,25	1,31	1,30	1,40	1,42	1,38	1,31	1,26	1,52	0,35	0,26
Луганська	1,33	1,68	1,71	1,69	1,81	1,82	1,70	1,59	1,50	2,09	0,76	0,59
Львівська	1,18	1,27	1,33	1,32	1,43	1,45	1,40	1,34	1,28	1,55	0,37	0,27
Миколаївська	1,18	1,30	1,35	1,34	1,45	1,47	1,43	1,35	1,29	1,59	0,41	0,30
Одеська	1,18	1,32	1,36	1,36	1,46	1,48	1,44	1,36	1,29	1,60	0,42	0,31
Полтавська	1,20	1,34	1,38	1,37	1,48	1,50	1,48	1,40	1,33	1,66	0,46	0,33
Рівненська	1,15	1,22	1,28	1,28	1,39	1,41	1,36	1,29	1,24	1,44	0,29	0,20
Сумська	1,18	1,27	1,31	1,31	1,42	1,43	1,40	1,33	1,27	1,54	0,36	0,27
Тернопільська	1,13	1,14	1,20	1,20	1,30	1,32	1,26	1,21	1,17	1,33	0,20	0,16
Харківська	1,22	1,36	1,41	1,40	1,51	1,52	1,55	1,47	1,37	1,75	0,53	0,38
Херсонська	1,16	1,25	1,29	1,28	1,38	1,39	1,36	1,29	1,22	1,47	0,31	0,25
Хмельницька	1,15	1,19	1,25	1,26	1,36	1,37	1,32	1,27	1,22	1,41	0,26	0,19
Черкаська	1,18	1,26	1,31	1,31	1,41	1,43	1,39	1,32	1,27	1,52	0,34	0,25
Чернівецька	1,14	1,18	1,24	1,23	1,33	1,35	1,30	1,24	1,19	1,37	0,23	0,18
Чернігівська	1,19	1,24	1,29	1,30	1,41	1,42	1,38	1,32	1,27	1,50	0,31	0,23
м. Київ	1,45	1,88	1,90	1,93	2,04	2,06	2,04	1,89	1,75	2,29	0,84	0,54
м. Севастополь	1,23	1,49	1,53	1,52	1,62	-	-	-	-	-	-	-

Таблиця В.12

**Частка витрат на продовольчі товари в грошових витратах домогосподарств за
регіонами України у 2005, 2010-2018 рр., %**

Регіони	Роки										Абсолютне відхилення, ±	
	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2018 / 2005	2018 / 2017
Україна	56,6	52,9	52,9	51,7	51,9	52,7	53,8	52,3	50,9	49,7	-6,9	-1,2
АР Крим	62,4	54,0	57,9	56,2	56,0	-	-	-	-	-	-	-
Вінницька	56,3	53,5	53,1	53,4	52,3	54,3	51,8	50,1	49,0	48,2	-8,1	-0,8
Волинська	54,6	51,4	53,0	49,8	51,8	51,9	52,8	52,3	49,2	48,3	-6,3	-0,9
Дніпропетровська	62,5	54,6	54,9	54,8	55,1	54,6	55,8	55,4	54,0	53,1	-9,4	-0,9
Донецька	62,4	58,9	59,9	57,6	56,7	61,2	65,0	62,3	60,5	59,6	-2,8	-0,9
Житомирська	58,7	57,2	53,0	53,7	49,4	56,0	55,3	51,5	53,4	53,5	-5,2	0,1
Закарпатська	56,0	51,0	49,5	46,5	48,0	46,0	46,1	48,5	50,5	51,9	-4,1	1,4
Запорізька	53,9	49,9	49,1	46,2	48,1	46,0	51,5	48,3	45,8	46,0	-7,9	0,2
Івано-Франківська	55,6	49,1	48,3	44,4	46,5	47,7	48,7	49,5	46,8	45,0	-10,6	-1,8
Київська	58,1	50,1	49,4	49,1	52,4	55,9	54,4	55,3	53,8	52,8	-5,3	-1,0
Кіровоградська	55,2	51,6	50,5	48,4	51,3	53,5	54,8	50,6	50,3	50,1	-5,1	-0,2
Луганська	61,7	55,8	56,3	52,9	55,0	51,0	46,6	43,8	46,8	48,7	-13,0	1,9
Львівська	58,0	57,9	58,5	57,2	54,3	57,4	59,0	57,2	56,6	56,1	-1,9	-0,5
Миколаївська	52,1	51,7	49,1	49,3	52,6	51,1	54,3	50,8	49,2	49,1	-3,0	-0,1
Одеська	62,9	56,8	62,3	59,9	56,7	58,7	61,4	58,0	55,1	54,4	-8,5	-0,7
Полтавська	56,6	53,4	51,7	52,4	51,5	49,4	50,0	52,3	50,2	49,2	-7,4	-1,0
Рівненська	54,0	52,3	55,1	54,7	55,6	51,2	52,1	53,3	54,8	54,9	0,9	0,1
Сумська	51,8	48,5	46,5	49,8	48,4	47,8	46,7	47,4	47,3	47,4	-4,4	0,1
Тернопільська	49,1	46,6	51,7	49,0	47,3	51,8	53,9	51,0	44,3	42,0	-7,1	-2,3
Харківська	61,5	54,4	53,8	52,2	51,4	51,6	53,0	49,6	51,3	51,5	-10,0	0,2
Херсонська	52,1	57,2	59,3	59,2	60,3	59,8	60,4	55,7	55,2	55,3	3,2	0,1
Хмельницька	54,7	49,9	49,9	47,3	48,2	54,8	57,8	55,8	51,3	50,0	-4,7	-1,3
Черкаська	54,4	50,8	53,4	52,5	52,2	51,6	56,1	57,2	52,1	51,2	-3,2	-0,9
Чернівецька	55,4	49,6	48,9	45,6	46,4	46,9	48,3	49,0	42,9	39,8	-15,6	-3,1
Чернігівська	55,3	52,7	50,9	46,2	47,5	48,7	49,9	51,3	48,3	46,7	-8,6	-1,6
м. Київ	48,5	50,6	49,2	52,5	50,7	57,6	58,9	51,9	54,3	55,0	6,5	0,7
м. Севастополь	63,3	58,0	52,6	54,8	56,8	-	-	-	-	-	-	-

Таблиця В.13

**Сума несплаченої заробітної плати до фонду оплати праці за регіонами України у
2005, 2010-2018 рр., %**

Регіони	Роки										Абсолютне відхилення, ±	
	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2018 / 2005	2018 / 2017
Україна	1,01	0,51	0,37	0,25	0,22	0,20	0,33	0,38	0,27	0,28	-0,73	0,01
АР Крим	1,10	0,76	0,72	0,58	0,44	-	-	-	-	-	-	-
Вінницька	1,68	0,38	0,34	0,20	0,16	0,10	0,12	0,07	0,06	0,05	-1,63	-0,01
Волинська	0,62	0,43	0,38	0,25	0,11	0,07	0,18	0,19	0,04	0,13	-0,49	0,09
Дніпропетровська	0,77	0,33	0,28	0,07	0,04	0,02	0,25	0,25	0,22	0,15	-0,62	-0,07
Донецька	1,99	0,75	0,64	0,48	0,41	0,27	1,29	1,10	0,69	1,00	-0,99	0,31
Житомирська	1,79	0,92	0,82	0,36	0,16	0,10	0,15	0,09	0,04	0,03	-1,76	-0,01
Закарпатська	0,12	0,29	0,27	0,24	0,24	0,14	0,06	0,07	0,02	0,01	-0,11	-0,01
Запорізька	0,73	0,48	0,41	0,33	0,31	0,24	0,31	0,26	0,23	0,32	-0,41	0,09
Івано-Франківська	0,65	0,18	0,16	0,12	0,12	0,12	0,12	0,04	0,04	0,11	-0,54	0,07
Київська	0,95	0,34	0,28	0,17	0,07	0,97	0,74	0,57	0,41	0,33	-0,62	-0,08
Кіровоградська	1,42	1,14	1,01	1,00	0,77	0,51	0,44	0,38	0,25	0,07	-1,35	-0,18
Луганська	2,08	0,89	0,76	0,56	0,46	0,67	0,88	6,03	4,53	5,51	3,43	0,98
Львівська	0,86	0,64	0,57	0,39	0,33	0,27	0,37	0,36	0,26	0,18	-0,68	-0,08
Миколаївська	1,02	0,61	0,54	0,71	0,62	0,52	0,42	0,46	0,54	0,53	-0,49	-0,01
Одеська	0,43	0,33	0,29	0,16	0,12	0,08	0,11	0,21	0,14	0,12	-0,31	-0,02
Полтавська	0,78	0,38	0,32	0,21	0,15	0,11	0,17	0,18	0,11	0,12	-0,66	0,01
Рівненська	0,42	0,32	0,28	0,13	0,04	0,01	0,11	0,13	0,04	0,35	-0,07	0,31

Регіони	Роки										Абсолютне відхилення, ±	
	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2018 / 2005	2018 / 2017
Сумська	1,32	0,86	0,77	0,60	0,66	0,47	0,79	0,80	0,70	0,65	-0,67	-0,05
Тернопільська	1,79	0,36	0,33	0,18	0,16	0,13	0,09	0,07	0,06	0,04	-1,75	-0,02
Харківська	0,54	0,73	0,64	0,58	0,40	0,32	0,45	0,53	0,56	0,42	-0,12	-0,14
Херсонська	2,33	0,53	0,48	0,32	0,41	0,19	0,24	0,19	0,08	0,05	-2,28	-0,03
Хмельницька	2,75	0,43	0,38	0,26	0,23	0,13	0,10	0,05	0,01	0,03	-2,72	0,02
Черкаська	1,04	0,45	0,39	0,24	0,14	0,14	0,24	0,22	0,13	0,55	-0,49	0,42
Чернівецька	0,45	0,19	0,17	0,08	0,01	0,01	0,07	0,02	0,02	0,02	-0,43	0,00
Чернігівська	0,81	0,51	0,46	0,35	0,31	0,25	0,24	0,21	0,11	0,06	-0,75	-0,05
м. Київ	0,04	0,28	0,23	0,16	0,10	0,05	0,09	0,07	0,05	0,06	0,01	0,01
м. Севастополь	0,58	0,36	0,32	0,29	0,27	-	-	-	-	-	-	-

Таблиця В.14

Рівень зайнятості населення у віці 15-70 років за регіонами України у 2005, 2010-2018 рр., % населення відповідної вікової групи

Регіони	Роки										Абсолютне відхилення, ±	
	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2018 / 2005	2018 / 2017
Україна	57,7	58,5	59,2	59,7	60,3	56,6	56,7	56,3	56,1	57,1	-0,6	1,0
АР Крим	58,7	60,5	61,7	62,1	62,3	-	-	-	-	-	-	-
Вінницька	57,6	57,5	58,4	58,9	59,6	56,3	57,7	56,6	55,3	56,8	-0,8	1,5
Волинська	57,5	58,2	59,0	59,3	59,7	54,9	53,1	51,0	48,8	49,5	-8,0	0,7
Дніпропетровська	58,4	60,3	60,7	61,4	62,1	60,2	60,9	59,1	58,0	58,6	0,2	0,6
Донецька	58,7	58,3	59,5	60,0	60,3	54,2	50,3	50,0	49,4	50,0	-8,7	0,6
Житомирська	57,9	59,5	59,2	59,3	59,9	56,1	55,5	55,9	56,4	57,5	-0,4	1,1
Закарпатська	60,0	57,7	56,6	57,5	58,6	56,4	56,2	54,8	53,8	54,5	-5,5	0,7
Запорізька	58,2	59,5	60,4	60,6	61,3	58,2	56,4	56,0	55,2	56,7	-1,5	1,5
Івано-Франківська	51,6	52,3	52,2	54,1	55,4	53,9	54,8	54,7	55,0	55,6	4,0	0,6
Київська	58,6	58,6	58,8	59,2	59,5	56,9	58,1	57,8	58,0	58,5	-0,1	0,5
Кіровоградська	56,5	56,9	57,8	58,6	59,5	54,2	54,0	52,9	53,3	54,5	-2,0	1,2
Луганська	55,4	57,1	57,3	58,5	59,4	52,0	54,6	55,6	54,7	56,9	1,5	2,2
Львівська	55,8	58,0	58,3	58,4	58,8	55,3	55,5	55,9	56,2	56,8	1,0	0,6
Миколаївська	57,3	59,1	59,8	59,9	60,6	57,3	58,4	57,5	56,8	58,1	0,8	1,3
Одеська	55,6	57,5	58,1	59,2	59,6	56,7	57,3	56,7	56,1	57,2	1,6	1,1
Полтавська	58,3	57,3	58,8	59,3	59,4	55,7	54,2	53,3	54,0	55,1	-3,2	1,1
Рівненська	55,2	56,7	58,8	59,2	59,6	57,2	58,5	56,9	55,1	56,8	1,6	1,7
Сумська	58,1	56,0	59,2	59,9	60,1	56,6	55,6	56,8	57,4	58,4	0,3	1,0
Тернопільська	52,6	54,2	54,6	55,5	56,2	52,9	51,6	52,0	51,0	52,7	0,1	1,7
Харківська	58,4	59,3	60,6	61,2	61,5	59,0	59,3	59,7	60,6	61,4	3,0	0,8
Херсонська	57,5	58,9	58,5	58,7	59,6	56,4	56,1	55,8	56,2	57,5	0,0	1,3
Хмельницька	57,9	59,1	58,7	59,0	59,7	54,7	52,6	53,9	54,7	55,9	-2,0	1,2
Черкаська	57,0	58,4	59,3	59,4	59,9	56,3	56,5	56,2	56,7	57,7	0,7	1,0
Чернівецька	54,5	57,4	57,7	57,9	58,7	55,5	54,9	56,2	56,6	57,2	2,7	0,6
Чернігівська	59,8	59,2	59,5	60,1	60,6	56,8	56,2	55,6	56,1	57,3	-2,5	1,2
м. Київ	63,3	63,6	64,4	64,5	64,9	62,6	62,0	62,3	61,8	62,6	-0,7	0,8
м. Севастополь	60,6	62,0	61,9	62,2	62,5	-	-	-	-	-	-	-

Таблиця В.15

**Рівень безробіття населення (за методологію МОП) за регіонами України у 2005,
2010-2018 рр., у % до економічно активного населення відповідного віку**

Регіони	Роки										Абсолютне відхилення, ±	
	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2018 / 2005	2018 / 2017
Україна	7,2	8,1	7,9	7,5	7,2	9,3	9,1	9,3	9,5	8,8	1,6	-0,7
АР Крим	5,5	6,2	6,1	5,8	5,7	-	-	-	-	-	-	-
Вінницька	6,8	10,0	9,7	8,8	8,4	10,5	8,9	9,7	10,7	9,9	3,1	-0,8
Волинська	8,9	8,5	8,3	8,1	7,8	9,9	9,8	11,5	12,5	11,4	2,5	-1,1
Дніпропетровська	5,5	7,1	6,8	6,6	6,5	8,0	7,2	7,9	8,5	8,0	2,5	-0,5
Донецька	6,2	8,4	8,2	8,0	7,8	11,0	13,8	14,1	14,6	14,0	7,8	-0,6
Житомирська	9,8	9,8	10,0	9,7	9,3	11,5	11,3	11,2	10,8	10,4	0,6	-0,4
Закарпатська	7,0	8,7	9,6	8,7	7,8	9,2	9,2	10,0	10,5	10,0	3,0	-0,5
Запорізька	6,9	7,5	7,2	7,0	6,6	8,4	9,7	10,0	10,7	9,9	3,0	-0,8
Івано-Франківська	8,8	8,2	8,7	7,9	7,2	8,1	8,4	8,8	8,5	7,8	-1,0	-0,7
Київська	6,6	7,3	6,7	6,3	6,1	8,0	6,4	6,8	6,5	6,3	-0,3	-0,2
Кіровоградська	8,8	8,9	8,6	8,4	7,9	11,2	11,4	12,4	12,2	11,6	2,8	-0,6
Луганська	7,8	7,2	6,6	6,4	6,2	11,4	15,6	16,0	16,6	15,1	7,3	-1,5
Львівська	8,8	7,8	7,7	7,5	7,1	8,6	8,2	7,7	7,5	6,9	-1,9	-0,6
Миколаївська	9,3	8,4	8,1	7,9	7,4	9,1	8,9	9,7	10,3	9,6	0,3	-0,7
Одеська	5,4	6,1	6,0	5,8	5,3	6,7	6,5	6,8	7,3	6,4	1,0	-0,9
Полтавська	7,3	9,7	9,2	8,6	8,2	11,5	12,1	12,6	12,0	11,2	3,9	-0,8
Рівненська	9,7	11,4	10,4	9,8	9,4	10,6	9,9	10,6	11,6	9,7	0,0	-1,9
Сумська	7,6	10,6	9,1	8,6	7,7	9,5	10,1	9,3	9,1	8,7	1,1	-0,4
Тернопільська	9,1	10,5	10,4	9,8	9,4	11,3	11,8	11,5	11,9	10,4	1,3	-1,5
Харківська	6,6	7,2	7,0	6,8	6,4	7,8	7,1	6,4	6,1	5,3	-1,3	-0,8
Херсонська	8,9	8,6	9,0	8,7	8,5	9,9	10,2	11,2	11,1	10,3	1,4	-0,8
Хмельницька	8,7	8,6	8,8	8,6	8,0	9,4	10,2	9,4	8,9	8,4	-0,3	-0,5
Черкаська	9,8	9,9	9,2	9,0	8,9	10,2	9,8	10,4	10,2	9,6	-0,2	-0,6
Чернівецька	9,8	8,5	8,2	8,0	7,4	9,0	9,3	8,7	8,4	7,9	-1,9	-0,5
Чернігівська	7,9	10,5	10,4	9,8	9,3	11,2	10,7	11,3	11,2	10,6	2,7	-0,6
м. Київ	4,3	5,8	5,6	5,5	5,2	6,7	7,0	6,7	6,9	6,2	1,9	-0,7
м. Севастополь	3,4	6,0	6,2	5,9	5,7	-	-	-	-	-	-	-

Таблиця В.16

**Коефіцієнт міграційного приросту (скорочення) населення за регіонами України у
2005, 2010-2018 рр., на 1000 осіб наявного населення**

Регіони	Роки										Абсолютне відхилення, ±	
	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2018 / 2005	2018 / 2017
Україна	0,1	0,4	0,4	1,3	0,7	0,5	0,3	0,2	0,3	0,4	0,3	0,1
АР Крим	1,4	1,8	1,8	2,2	2,6	-	-	-	-	-	-	-
Вінницька	-1,6	-0,2	0,3	-0,2	-0,5	0,2	0,4	-1,6	-2,9	-2,4	-0,8	0,5
Волинська	-1,0	-0,0	0,6	-0,3	0,3	0,7	0,1	-1,3	-0,8	-0,7	0,3	0,1
Дніпропетровська	0,6	-0,0	-0,1	0,5	-0,1	0,1	-0,4	-0,7	7,5	0,8	0,2	-6,7
Донецька	-0,3	-0,3	-0,1	-0,0	-0,8	-2,5	-2,1	-0,8	-5,6	-2,5	-2,2	3,1
Житомирська	-2,4	-0,2	-0,4	0,7	-0,4	-0,4	-1,0	0,1	-0,7	-1,1	1,3	-0,4
Закарпатська	-1,9	-0,7	-0,4	-0,4	-1,0	-0,6	-1,3	-0,8	-0,1	0,1	2,0	0,2
Запорізька	-0,6	0,1	-0,5	0,6	-0,6	-0,4	-0,5	-1,0	-1,6	-1,3	-0,7	0,3
Івано-Франківська	-0,6	0,2	0,4	1,0	0,7	0,9	1,4	0,1	1,1	0,4	1,0	-0,7
Київська	0,5	2,6	5,0	5,0	5,9	6,4	6,5	6,6	17,7	15,5	15,0	-2,2
Кіровоградська	-5,1	-0,7	-1,4	-1,8	-1,7	-0,8	-0,7	0,0	-1,8	-2,4	2,7	-0,6
Луганська	-1,9	-1,0	-1,2	-0,7	-0,8	-3,6	-2,5	-1,1	-8,7	-2,6	-0,7	6,1
Львівська	-0,7	-0,3	-0,6	0,5	-0,1	0,6	0,5	2,0	1,1	0,8	1,5	-0,3
Миколаївська	-0,4	-0,3	-0,5	-0,8	-0,7	0,6	0,2	-1,2	-1,7	-1,9	-1,5	-0,2
Одеська	1,1	2,1	1,7	4,3	2,4	1,9	0,4	1,4	2,0	3,2	2,1	1,2

Регіони	Роки										Абсолютне відхилення, ±	
	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2018 / 2005	2018 / 2017
Полтавська	0,0	0,1	-0,3	0,2	0,3	0,8	0,7	-0,1	-0,5	0,1	0,1	0,6
Рівненська	-2,0	-1,0	-1,5	-1,2	-0,8	-0,2	-0,7	-0,3	-1,6	-1,9	0,1	-0,3
Сумська	-2,2	-0,8	-0,8	-1,0	-1,3	-0,4	-0,9	1,0	-0,6	-1,9	0,3	-1,3
Тернопільська	-1,5	-0,9	-0,8	-0,4	-1,0	0,1	0,3	-1,4	-1,3	0,1	1,6	1,4
Харківська	1,8	0,7	0,3	5,5	2,0	3,0	1,8	0,3	4,5	1,7	-0,1	-2,8
Херсонська	-3,1	-1,1	-1,0	-1,7	-1,8	-0,8	-0,3	-0,9	-2,5	-2,2	0,9	0,3
Хмельницька	-2,2	-0,4	-0,8	-0,5	-0,8	0,1	-0,2	-1,5	-2,2	-0,6	1,6	1,6
Черкаська	-0,7	-0,4	0,3	-0,5	-0,4	0,2	-0,2	-1,7	-0,4	-2,0	-1,3	-1,6
Чернівецька	-0,4	0,7	1,0	1,8	1,5	1,5	1,1	-0,5	0,4	0,2	0,6	-0,2
Чернігівська	-2,3	0,0	0,3	-0,6	-0,8	-0,4	0,2	-0,8	-2,0	-1,9	0,4	0,1
м. Київ	11,4	3,8	3,6	8,7	6,5	5,0	4,7	4,6	1,4	4,7	-6,7	3,3
м. Севастополь	7,0	4,7	4,0	7,5	8,7	-	-	-	-	-	-	-

Таблиця В.17

Коефіцієнт міждержавного міграційного приросту (скорочення) населення населення за регіонами України у 2005, 2010-2018 рр., на 10 тис. осіб наявного населення

Регіони	Роки										Абсолютне відхилення, ±	
	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2018 / 2005	2018 / 2017
Україна	1,0	3,5	3,7	13,5	7,0	5,3	2,2	1,8	1,9	2,0	1,0	0,1
АР Крим	16,8	11,7	11,1	22,0	21,7	-	-	-	-	-	-	-
Вінницька	0,8	3,9	4,9	8,7	3,8	2,0	2,8	0,3	0,1	0,2	-0,6	0,1
Волинська	-4,2	1,0	1,9	3,3	3,0	6,7	1,4	0,3	-0,3	-0,1	4,1	0,2
Дніпропетровська	-0,5	3,1	3,4	10,4	5,5	1,3	-0,5	0,6	0,8	0,9	1,4	0,1
Донецька	0,3	2,4	3,6	10,0	2,9	-24,7	0,5	0,1	0,2	0,2	-0,1	0,0
Житомирська	-1,5	2,5	1,3	3,7	5,7	-3,8	1,9	0,9	1,2	1,0	2,5	-0,2
Закарпатська	-6,4	-0,5	-0,6	-1,2	-2,6	-6,7	-9,9	-3,1	0,5	0,6	7,0	0,1
Запорізька	-0,1	4,0	3,2	13,8	4,9	-4,8	1,1	0,4	2,2	2,0	2,1	-0,2
Івано-Франківська	-1,3	1,0	1,9	10,1	5,6	9,0	2,0	0,7	1,7	1,8	3,1	0,1
Київська	2,3	3,3	7,0	9,4	7,5	64,4	5,0	3,1	6,0	6,2	3,9	0,2
Кіровоградська	-1,4	3,4	1,4	4,0	5,3	-8,6	2,1	0,9	4,6	4,5	5,9	-0,1
Луганська	-4,0	1,0	1,7	11,0	11,5	-36,4	0,8	0,2	0,4	0,5	4,5	0,1
Львівська	-1,6	-0,2	0,2	7,9	2,5	6,1	1,2	0,9	1,3	1,9	3,5	0,6
Миколаївська	1,4	3,1	2,6	5,8	5,0	5,5	2,2	0,4	1,3	1,0	-0,4	-0,3
Одеська	8,7	12,2	10,7	30,7	13,6	19,4	4,3	1,6	6,5	6,6	-2,1	0,1
Полтавська	-0,5	2,8	2,8	9,6	6,9	7,2	4,8	2,4	5,9	6,0	6,5	0,1
Рівненська	-6,6	-0,7	-0,2	0,8	2,1	-1,3	-0,1	0,3	-4,7	-1,0	5,6	3,7
Сумська	-0,9	1,4	2,3	2,2	1,1	-3,6	0,6	2,4	3,8	3,3	4,2	-0,5
Тернопільська	-2,3	0,7	0,1	0,9	1,0	0,7	3,6	0,9	1,2	0,8	3,1	-0,4
Харківська	2,8	2,2	1,7	47,9	14,0	30,2	8,2	9,7	-8,4	-1,0	-3,8	7,4
Херсонська	-0,8	2,1	1,6	2,6	2,1	-8,0	1,1	0,0	-0,2	0,1	0,9	0,3
Хмельницька	-0,1	1,6	3,2	2,1	1,7	0,2	1,8	0,2	0,2	0,2	0,3	0,0
Черкаська	1,5	2,3	3,5	5,1	5,4	2,5	3,3	0,6	0,9	0,9	-0,6	0,0
Чернівецька	-3,2	4,0	4,3	14,5	7,9	15,4	3,9	0,3	5,1	4,0	7,2	-1,1
Чернігівська	-1,6	3,3	4,9	5,5	4,8	-3,6	2,9	1,9	0,9	1,1	2,7	0,2
м. Київ	7,2	8,0	6,7	35,4	14,5	50,2	5,3	9,0	14,3	15,9	8,7	1,6
м. Севастополь	14,0	15,4	16,2	28,2	22,8	-	-	-	-	-	-	-

Таблиця В.18

**Рівень вибуття населення за регіонами України у 2005, 2010-2018 рр.,
на 1000 осіб наявного населення**

Регіони	Роки										Абсолютне відхилення, ±	
	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2018 / 2005	2018 / 2017
Україна	15,4	14,2	14,0	14,3	13,7	12,1	12,1	5,7	10,1	14,4	-1,0	4,3
АР Крим	16,8	13,2	11,9	13,0	12,2	-	-	-	-	-	-	-
Вінницька	18,6	18,6	18,7	18,8	18,1	15,7	16,8	5,1	7,4	16,6	-2,0	9,2
Волинська	18,1	16,7	15,7	16,4	14,9	24,5	15,5	5,6	9,1	17,1	-1,0	8,0
Дніпропетровська	15,1	13,6	13,6	13,8	13,6	4,1	11,9	4,2	8,4	12,0	-3,1	3,6
Донецька	13,5	12,9	11,5	12,2	12,0	8,9	6,0	2,2	7,5	7,0	-6,5	-0,5
Житомирська	18,7	18,4	18,0	18,5	17,2	31,4	16,7	10,2	12,2	18,9	0,2	6,7
Закарпатська	8,5	7,2	6,9	6,8	6,0	14,7	6,2	3,4	4,8	6,5	-2,0	1,7
Запорізька	14,4	12,6	13,0	12,6	12,7	4,2	10,6	3,2	6,0	11,9	-2,5	5,9
Івано-Франківська	11,8	11,9	11,6	11,5	11,4	14,4	12,3	6,6	9,9	14,5	2,7	4,6
Київська	15,8	13,4	15,2	16,3	15,5	8,0	14,0	7,9	14,0	17,9	2,1	3,9
Кіровоградська	16,8	17,3	16,7	18,2	17,4	22,5	15,9	8,7	13,0	18,2	1,4	5,2
Луганська	16,2	14,6	14,3	14,6	13,9	6,8	5,2	1,8	10,0	6,3	-9,9	-3,7
Львівська	13,1	12,6	12,3	12,2	11,8	7,7	11,9	10,3	10,4	14,5	1,4	4,1
Миколаївська	16,2	12,9	12,8	13,6	13,0	22,7	11,9	6,5	8,8	13,4	-2,8	4,6
Одеська	14,3	13,5	13,3	13,4	12,3	5,8	10,3	6,1	8,5	12,9	-1,4	4,4
Полтавська	19,0	16,6	16,2	15,9	16,5	18,6	15,7	8,9	14,4	21,1	2,1	6,7
Рівненська	18,9	17,8	17,4	18,0	16,8	18,9	17,8	6,8	14,7	20,9	2,0	6,2
Сумська	18,4	18,8	17,8	18,5	17,0	16,9	17,2	12,5	15,5	21,3	2,9	5,8
Тернопільська	13,7	13,7	13,2	13,6	13,0	16,4	14,0	4,6	8,3	22,0	8,3	13,7
Харківська	16,8	15,0	14,6	14,7	14,6	4,8	13,0	6,3	15,9	17,6	0,8	1,7
Херсонська	17,6	14,6	14,4	14,5	13,7	33,6	12,1	3,9	7,3	13,5	-4,1	6,2
Хмельницька	18,3	17,5	18,3	18,5	17,5	10,9	17,3	5,9	8,1	21,8	3,5	13,7
Черкаська	20,1	16,5	16,6	17,0	16,0	16,3	15,1	5,7	13,4	18,9	-1,2	5,5
Чернівецька	12,6	11,0	10,5	10,8	11,3	19,1	10,5	3,6	6,0	10,9	-1,7	4,9
Чернігівська	18,1	16,2	15,9	16,3	14,9	9,0	15,5	7,6	10,3	18,0	-0,1	7,7
м. Київ	9,9	12,5	13,1	12,7	12,1	4,9	11,3	5,7	10,9	13,9	4,0	3,0
м. Севастополь	8,3	8,6	8,6	8,7	8,0	-	-	-	-	-	-	-

Підписано до друку 22.05.2019р.
Папір ксерокс ний. Друк на різнографі.
Гарнітура "Arial" Умов. друк. арк. 13,8.
Наклад 100 прим. Зам.№12
Друк: ПП "Арал" Свідоцтво: серія А01 №21230 від 18.06.2007 р.
Державна реєстрація 09.09.1998 р.

м.Львів, вул. Козельницька, 4 Тел: (050) 371-62-80